

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*«Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στον Ιδιωτικό και Δημόσιο Τομέα στην Ελλάδα:
Δημιουργία Πληροφοριακού Συστήματος»*

Σπουδάστριες:

Σκάζα Καλλιόπη	ΑΜ	7394
Τζουρτζιώτη Καλίτσα	ΑΜ	7395
Τσουλουχά Αγγελική	ΑΜ	7141

Επιβλέπων Καθηγητής: Φίλιππος Πουλαστίδης

Πάτρα, Σεπτέμβριος 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
Προβληματισμός.....	6
Διαχωρισμός περιεχομένου και διάρθρωση της εργασίας.....	8
ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ.....	10
Υποβάθρο.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Ορισμός και αποσαφήνιση της έννοιας της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.....	12
ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΕΚΕ (CSR).....	16
Η Ευθύνη των συμμετόχων.....	16
Ικανότητα βιωσιμότητας.....	16
Η Τριπλή Κατώτατη Γραμμή (TBL).....	17
Οι συμμετοχοί σύμφωνα με την ΕΚΕ.....	19
Κυβερνήσεις.....	19
Διεθνείς Οργανισμοί.....	20
Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (NGOs).....	20
Ενώσεις ανά τομέα.....	20
Επενδυτές.....	21
Μέτοχοι.....	21
Καταναλωτές.....	21
Πελάτες.....	21
Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.....	21
Υπάλληλοι.....	22
Επιχειρησιακοί συνεργάτες.....	22
ΕΝΩΣΕΙΣ ΕΚΕ (CSR).....	23
Εφαρμογή Προγραμμάτων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.....	23
Αποστολή, αξίες και όραμα:.....	23
Διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού:.....	24
Υγιεινή και ασφάλεια.....	25
Καταπολέμηση του HIV / AIDS.....	25
Κοινωνικός διάλογος:.....	26
ΤΟΜΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ:.....	27
Τοπικές κοινότητες.....	27
Ανθρώπινα δικαιώματα.....	28
Περιβάλλον.....	29
Επιχειρηματικοί εταίροι, προμηθευτές και καταναλωτές.....	31
Ηθική.....	32
Θετικά και Αρνητικά αποτελέσματα από την εφαρμογή της ΕΚΕ.....	32
Ε.Κ.Ε ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	38
Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: «Μια αναγκαιότητα για τις σύγχρονες επιχειρήσεις».....	39
Αυξάνονται οι προσδοκίες των συμμετόχων (stakeholders).....	39
Οι πελάτες.....	39
Οι υπάλληλοι.....	40

Η εταιρική εικόνα / φήμη μπορεί να αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της χρηματιστηριακής αξίας, μιας εταιρείας	40
Αποφυγή /μείωση κινδύνων:	41
Η Διεθνής Διάσταση	42
Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.....	42
Αποτύπωση των αντιλήψεων αναφορικά με ζητήματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης	45
Δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στους διάφορους τομείς Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.....	48
Οι τομείς της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στους οποίους εστιάζεται η έρευνα είναι οι εξής:	48
Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ανά Κλάδο στον Ελλαδικό Χώρο	51
ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	51
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	53
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΣ & ΑΛΙΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	54
ΕΜΠΟΡΙΟ & ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	56
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ Ε.Κ.Ε. ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	59
Απαραίτητες προϋποθέσεις για τη σωστή εφαρμογή της Ε.Κ.Ε. στις οποίες πρέπει να δώσουν έμφαση οι ελληνικές επιχειρήσεις	63
Οι προϋποθέσεις αυτές είναι οι ακόλουθες:	63
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	73
Α.ΒΙΒΛΙΑ	73
Β. ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	73
Γ. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ.....	74
Δ. ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	74
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.....	75
Ορισμοί εννοιών που χρησιμοποιούνται για την Ε.Κ.Ε	75
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	79
Πρότυπα πιστοποίησης για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.....	79

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον έχει αρχίσει να παγιώνεται ένα μοντέλο αλληλεπίδρασης και συνέργιας των δομικών συντελεστών της κοινωνίας και της οικονομίας, αναδεικνύοντας νέες προκλήσεις και ευκαιρίες, νέα αιτήματα και προσδοκίες, νέες δομές και αξίες τόσο για τις Μονάδες όσο και για τις Ομάδες.

Γίνεται όσο ποτέ άλλοτε προφανές ότι η οικονομική επιτυχία των επιχειρήσεων δεν εξαρτάται μόνο από μια στρατηγική μεγιστοποίησης βραχυπροθέσμων κερδών, αλλά και από τη διαφάνεια με την οποία λειτουργούν, από το σεβασμό τους προς το περιβάλλον και την προώθηση της κοινωνικής τους ευθύνης συμπεριλαμβανομένων των συμφερόντων των καταναλωτών.

Ανεξάρτητα από το εάν αυτό είναι το αποτέλεσμα πίεσης από πελάτες, προμηθευτές, συνεργάτες, επενδυτές και την τοπική κοινωνία όπου δραστηριοποιούνται ή ακόμη και από την προσπάθεια αποφυγής επιβολής αυστηρότερου νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας, οι επιχειρήσεις ενσωματώνουν εθελοντικά στη στρατηγική τους την αποδιδόμενη με τον όρο Triple Bottom Line (TBL) καλή απόδοση σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

Παγκοσμίως δεν υπάρχει ένας κοινός ορισμός της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ), όλοι όμως οι ορισμοί κινούνται γύρω από τους εξής βασικούς άξονες:

1) σεβασμός στον άνθρωπο, 2) σεβασμός στο περιβάλλον, 3) σεβασμός στον επενδυτή.

Στην Ελλάδα έχει υπερισχύσει και χρησιμοποιείται ο ακόλουθος ορισμός:

«Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η οικειοθελής δέσμευση των επιχειρήσεων για ένταξη στις επιχειρηματικές τους πρακτικές κοινωνικών και περιβαλλοντικών δράσεων που είναι πέρα και πάνω από όσα επιβάλλονται από τη νομοθεσία και έχουν σχέση με όλους όσους επηρεάζονται από τις δραστηριότητές τους (εργαζόμενοι, μέτοχοι, συνεργάτες, προμηθευτές, επενδυτές, καταναλωτές, κοινότητες μέσα στις οποίες είναι δραστηριοποιημένες, κλπ)».

Μέσα στην έννοια του συμμετόχου σύμφωνα με την ΕΚΕ, εντάσσεται οποιοδήποτε άτομο ή ομάδα μπορεί να επηρεάσει ή επηρεάζεται από τις δραστηριότητες μιας επιχείρησης. Ο ρόλος καθενός συμμετόχου είναι καθορισμένος και ο στόχος είναι η βιώσιμη ανάπτυξη.

Το δίκτυο των συμμετόχων της ΕΚΕ περιλαμβάνει: Κυβερνήσεις, Διεθνείς Οργανισμούς, μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (NGOs), επαγγελματικές και εμπορικές ενώσεις, επενδυτές μέτοχοι, καταναλωτές, πελάτες, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), υπάλληλοι, επιχειρησιακοί συνεργάτες και ενώσεις ΕΚΕ (CSR).

Οι επιχειρήσεις συνειδητοποιούν ολοένα και περισσότερο το ρόλο και τις ευθύνες τους μέσα στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον. Οι τομείς στους οποίους εφαρμόζονται τα συστήματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης διακρίνονται σε εκείνους που αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης (Αποστολή, αξίες και όραμα -Διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού - Υγιεινή και ασφάλεια Κοινωνικός διάλογος) και σε εκείνους που αφορούν το εξωτερικό της περιβάλλον(Τοπικές κοινότητες - Ανθρώπινα δικαιώματα - Περιβάλλον – Επιχειρηματικοί εταίροι, προμηθευτές και καταναλωτές - Ηθική).

Η διαρκής και αειφόρος ανάπτυξη προβάλλει ως μια από τις προϋποθέσεις για να εντάξει μια επιχείρηση στη στρατηγική τους προγράμματα ΕΚΕ, διότι οι οικονομικά εύρωστες επιχειρήσεις

μπορούν ευκολότερα να δεσμευτούν και να στηρίξουν (χρηματοδοτήσουν) κοινωνικά, οικολογικά, ανθρωπιστικά και πολιτιστικά προγράμματα. Από τη μέχρι σήμερα διεθνή εμπειρία προκύπτει ότι η συστηματική υιοθέτηση και εφαρμογή της ΕΚΕ προσδίδει αμφίδρομα και σημαντικά οφέλη τόσο στην επιχείρηση όσο και στην κοινωνία, στην ευρύτερη αυτής έννοια.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000) προτάσσει την Κοινωνική Εταιρική Ευθύνη ως το «Νέο Στρατηγικό Στόχο για την Ευρώπη του 2010», έτσι ώστε «να γίνει η Ευρώπη η πλέον ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία που θα βασίζεται στη γνώση, στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερης ποιότητας θέσεις εργασίας και κοινωνική συνοχή».

Η σύγχρονη επιχείρηση δημιουργεί αξία για τους ιδιοκτήτες και τους μετόχους της χωρίς να παραβλέπει τις προσδοκίες της κοινωνίας για τη συμβολή της στην ευημερία της. Έτσι η ΕΚΕ αποτελεί αναγκαιότητα, διότι μέσα από αυτό το πρίσμα η εικόνα /φήμη της επιχείρησης βελτιώνεται, προσελκύει τους καλύτερους υπαλλήλους που συμβάλλουν στην αποδοτικότητά της, αποκτά προτεραιότητα στην επιλογή των πελατών, αυξάνει τη χρηματιστηριακή της αξία, προβάλλει ως η καλύτερη και πλέον βιώσιμη επιλογή για τους επενδυτές, αποφεύγει και ελαχιστοποιεί τους κινδύνους.

Στην Ελλάδα δραστηριοποιείται και λειτουργεί - κατά την Ευρωπαϊκή αντίστοιχη πρακτική - από τον Ιούνιο του 2000 το «Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη» (Δίκτυο).

Παρόλο που το περιεχόμενο της ΕΚΕ είναι ακόμη υπό διαμόρφωση, εντούτοις στην Ελλάδα έχει ιστορική βάση. Φαίνεται ότι η σημερινή θέση των ελληνικών επιχειρήσεων, σε ότι αφορά τον τομέα της ΕΚΕ, δεν είναι στο επίπεδο των αντίστοιχων ευρωπαϊκών και των προσδοκιών της ελληνικής κοινωνίας.

Η εμφανώς μεγαλύτερη συμμετοχή των επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα έναντι αυτών του ιδιωτικού τομέα (που αποτελείται κατά βάση από μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις), θα πρέπει να αποτελέσει την ατμομηχανή για την επιτάχυνση των προγραμμάτων ΕΚΕ και την ανάδειξη του ρόλου της στην βιώσιμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Η πρακτική εφαρμογή προγραμμάτων ΕΚΕ από τους κυριότερους κλάδους της Ελληνικής οικονομίας είναι το αντικείμενο της ανάλυσης με την οποία συνεχίζεται η εργασία, για να ολοκληρωθεί με συγκεκριμένες προτάσεις για την ενίσχυση της ΕΚΕ σε εθνικό επίπεδο, τις προϋποθέσεις για τη σωστή και αποδοτική της εφαρμογή στην Ελλάδα και τους τομείς πάνω στους οποίους θα πρέπει να δοθεί έμφαση.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Προβληματισμός

Ο οικουμενισμός που χαρακτηρίζει το σύγχρονο κόσμο, οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις και οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις διευκολύνουν όσο ποτέ τη διακίνηση και διαμόρφωση ιδεών, προτύπων και συμπεριφορών. Στη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών συντελούνται σημαντικές αλλαγές στη μεταφορά προϊόντων, υπηρεσιών, τεχνογνωσίας, πληροφοριών, κεφαλαίων και ανθρώπων. Οι νέες τεχνολογίες διευκολύνουν τη ρυθμιστική παρέμβαση στις αγορές, που έχουν σαν επακόλουθο το μετασχηματισμό νευραλγικών τομέων της παγκόσμιας οικονομίας - ενέργεια, μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, πληροφορική - μεταφέροντας έτσι το κέντρο βάρους από την πολιτική στις αγορές. Η παρέμβαση του κράτους, ακόμη και σε περιοχές του πλανήτη στις οποίες άλλοτε κυριαρχούσε, σταδιακά μειώνεται και περιορίζεται στον ορισμό του νομοθετικού πλαισίου μέσα στο οποίο λειτουργούν οι αγορές.

Δημιουργούνται νέα δυναμικά κέντρα αποφάσεων, μικρά και ευέλικτα επιχειρηματικά σχήματα τα οποία στηρίζονται στην ιδέα της δικτύωσης και της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ τους αλλά και με τους άλλους κοινωνικούς εταίρους για να αξιοποιήσουν τις αναδυόμενες ευκαιρίες. Το νέο αυτό μοντέλο συνέργιας και αλληλεπίδρασης των δομικών συντελεστών της κοινωνίας και της οικονομίας, με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, αναδεικνύει νέες προκλήσεις και ευκαιρίες αλλά και νέα αιτήματα και προσδοκίες από την πλευρά των πολιτών, καθώς και νέες αξίες και δομές στην σύγχρονη κοινωνία.

Η διαρκής υποβάθμιση του φυσικού μας περιβάλλοντος δεν αφήνει πλέον κανένα πολίτη του σύγχρονου κόσμου αμέτοχο. Τα παγκόσμια οικολογικά κίνημα - γνωστό και σαν κίνημα των "πρασίνων" – διογκώνεται και απαιτεί παρέμβαση των κυβερνήσεων, ενώ η οργάνωση Green Peace πιέζει και προς την πλευρά των κυβερνήσεων αλλά και προς την πλευρά των επιχειρήσεων. Το πρωτόκολλο του Κιότο δεν έχει ακόμη υπογραφεί από όλα τα μεγάλα βιομηχανικά κράτη, ενώ ο Αμαζόνιος αποψιλώνεται και το φαινόμενο του θερμοκηπίου προβάλλει απειλητικά πάνω στον πλανήτη μας.

Παράλληλα μία σειρά από λογιστικά σκάνδαλα (Enron, Worldcom, Parmalat, Tyco International για να αναφέρουμε ενδεικτικά μερικά μόνο από αυτά) ανέδειξε με το πιο δραματικό τρόπο την αδυναμία των κανονισμών να εξασφαλίσουν επενδυτές, μετόχους, εργαζόμενους και κοινωνικούς εταίρους.

Αποτελεί πλέον γεγονός ότι στην νέα πραγματικότητα που διαμορφώνεται, οι προσδοκίες της κοινωνίας για το ρόλο και τις ευθύνες των επιχειρήσεων μεταβάλλονται δραματικά. Στη νέα οικονομία, οι επιχειρήσεις θα κρίνονται όχι μόνο στη βάση των οικονομικών τους αποτελεσμάτων και της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών που προσφέρουν, αλλά και στη βάση της τήρησης μιας σειράς

συγκεκριμένων περιβαλλοντικών και κοινωνικών κριτηρίων, που συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- Σεβασμός στο περιβάλλον.
- Σεβασμός στον άνθρωπο.
- Σεβασμός στον επενδυτή.

Αναμφισβήτητα, η παρέμβαση μιας επιχείρησης στην Κοινωνία είναι πολυδιάστατη και περιλαμβάνει τα προϊόντα / υπηρεσίες της, τον τρόπο που αγοράζει και πουλάει, την επίδρασή της στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, τον τρόπο προσέλκυσης, εκπαίδευσης και ανάπτυξης των υπαλλήλων της, τον τρόπο που επενδύει τα κεφάλαιά της, τη συνεισφορά της στην κοινωνία και τη στάση της απέναντι στο θέμα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διαφορετικότητας των ατόμων.

Οι επιχειρήσεις που έχουν εντάξει στη διαδικασία της λειτουργίας τους μεθόδους μέτρησης, αξιολόγησης και διαχείρισης της επίδρασής τους στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, έχουν τη δυνατότητα να βελτιώσουν την εικόνα που προβάλλουν τόσο προς τους άλλους συμμετέχοντες στην επιχειρηματική τους διαδικασία: πελάτες, προμηθευτές, προσωπικό, αρχές όσο και προς την υπόλοιπη κοινωνία μέσα στην οποία είτε δραστηριοποιούνται είτε απευθύνονται, να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους και να αποφύγουν, να μειώσουν ή να διαχειριστούν ενδεχόμενους κινδύνους.

Όλες οι επιχειρήσεις επιδρούν στην κοινωνία μέσα στην οποία λειτουργούν. Η ελεγχόμενη επίδραση και η σωστή διαχείρισή της, μπορεί να προσδώσει σημαντικά οφέλη τόσο στην κοινωνία όσο και στην ίδια την επιχείρηση. Οι επιχειρήσεις οι οποίες φαίνονται να υιοθετούν και να εντάσσουν μέσα στη διαδικασία της λειτουργίας τους μεθόδους υποστήριξης των αναγκών της κοινωνίας και των ενδιαφερόντων των υπαλλήλων τους, απολαμβάνουν μεγαλύτερης αποδοχής και υποστήριξης από καταναλωτές και επενδυτές, έχουν την εμπιστοσύνη της κοινωνίας, προσελκύουν και διατηρούν καλύτερους και αποδοτικότερους υπαλλήλους.

Τα τελευταία χρόνια εξελίσσονται ποιοτικά και ποσοτικά οι πρακτικές μέσα από τις οποίες οι επιχειρήσεις αναδεικνύουν εθελοντικά την κοινωνική τους ευθύνη, με απώτερο στόχο την προσαρμογή του συνόλου του επιχειρηματικού κόσμου σε ένα πλαίσιο λειτουργίας που θα υιοθετεί την ευθύνη απέναντι σε συγκεκριμένα κοινωνικά και περιβαλλοντικά πρότυπα.

Η κοινωνική εταιρική ευθύνη εξελίσσεται ταχύτατα σε παγκόσμια προσδοκία η οποία απαιτεί μια ολοκληρωμένη τοποθέτηση και ανταπόκριση από τις επιχειρήσεις. Η ανταπόκριση μιας επιχείρησης στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας αποτελεί πλέον προϋπόθεση για την αποδοτική λειτουργία της και ο σωστός χειρισμός του θέματος είναι να εντάξει την εταιρική κοινωνική ευθύνη σαν βασική επιχειρησιακή αξία μέσα στη στρατηγική της.

Διαχωρισμός περιεχομένου και διάρθρωση της εργασίας

Αντικείμενο της εργασίας που ακολουθεί είναι η, παρουσίαση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ), μιας έννοιας, που αν και όχι ιδιαίτερα καινούριας, εντούτοις σε σχετικά πρώιμο στάδιο όσον αφορά την εφαρμογή της στον Ευρωπαϊκό και πολύ περισσότερο στον Ελλαδικό επιχειρηματικό χώρο.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία χωρίζεται σε δύο τμήματα:

Στο πρώτο τμήμα γίνεται μία συνοπτική ιστορική αναδρομή της ΕΚΕ μέχρι τη σύγχρονη εξέλιξή της, παρουσιάζονται μία σειρά από τοποθετήσεις διαφόρων διεθνών αναλυτών πάνω στο θέμα και παρατίθενται οι ισχύοντες ορισμοί και οι έννοιες της ΕΚΕ τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα. Ακολουθεί ανάλυση των βασικών χαρακτηριστικών της ΕΚΕ, το περιεχόμενο της επιχειρηματικής ηθικής, η έννοια της τριπλής κατώτατης γραμμής (TBL), καθώς και ο ρόλος ενός εκάστου των συμμετοχών της ΕΚΕ.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η εφαρμογή προγραμμάτων ΕΚΕ και ανάλυση ανά τομέα, για να ακολουθήσει αναφορά στις Στρατηγικές Κοινωνικής Επένδυσης.

Η δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την προώθηση ενός Ευρωπαϊκού πλαισίου για την ΕΚΕ, τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα και οι προοπτικές είναι το επόμενο τμήμα της παρουσίασης.

Το πρώτο μέρος ολοκληρώνεται με την εξέταση της οικονομικής διάστασης της ΕΚΕ και με την παρουσίαση μελετών αναφορικά με την πιθανή ύπαρξη θετικής συσχέτισης μεταξύ ΕΚΕ και αυξημένης επιχειρηματικής επίδοσης, καθώς και των επιπτώσεων που έχει στην επιχείρηση η εφαρμογή πρακτικών κοινωνικής ευθύνης από την πλευρά του καταναλωτικού και επενδυτικού κοινού.

Στο δεύτερο τμήμα της εργασίας: Αναλύεται ο τρόπος αντιμετώπισης της κοινωνικής ευθύνης στον Ελλαδικό χώρο από τη σκοπιά των επιχειρήσεων. Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας που διεξήχθη στα πλαίσια του ερευνητικού έργου, "Ένα Παραμετροποιημένο Περιβάλλον Ηλεκτρονικής Μάθησης για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και την Διαχείριση της Ποιότητας (CSRQuest)", σχετικά με την εφαρμογή της ΕΚΕ από ελληνικές επιχειρήσεις, όπως και της αποδοτικότητας που έχει ή αναμένεται να έχει η εθελοντική ενσωμάτωση Κοινωνικά Υπεύθυνων προτεραιοτήτων στη στρατηγική των επιχειρήσεων.

Γίνεται εκτενής παρουσίαση της ΕΚΕ ανά επιχειρηματικό κλάδο στην Ελλάδα και παρουσιάζονται προτάσεις για την ενίσχυση της ΕΚΕ σε εθνικό επίπεδο.

Το δεύτερο μέρος της έρευνας ολοκληρώνεται με τη διατύπωση συμπερασμάτων.

Όλες οι απόψεις, επιχειρηματικές ή μη σχετικά με την ΕΚΕ, συγκλίνουν στην πεποίθηση ότι δεν

πρόκειται για ένα παροδικό στοιχείο διαφοροποίησης, ελιπίστηκης ενασχόλησης ή προβολής, αλλά για μια αναγκαιότητα η οποία προέκυψε από την ίδια την επιχειρηματική δράση να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα, διαμορφώνοντας ένα ευρύτατο φάσμα ευκαιριών στο νέο επιχειρηματικό περιβάλλον και από την ανάγκη να αναλάβει πρωτοβουλίες για την αναγέννηση της κοινωνικής συνείδησης, δραστηριότητας, αλληλεγγύης και συνοχής, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τη βιωσιμότητα της ίδιας της επιχείρησης.

ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Υπόβαθρο

Το θέμα της ευθύνης μιας επιχείρησης είναι ένα από τα δυναμικότερα και προκλητικότερα ζητήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι ηγετικές επιχειρήσεις. Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (CSR), αποτελεί στοιχείο για την εξισορρόπηση της οικονομικής, κοινωνικής, και περιβαλλοντικής επίδρασης της επιχειρησιακής δραστηριότητας με ταυτόχρονη ανάπτυξη της αξίας για λογαριασμό των μετόχων.

Οι επιχειρήσεις ιδρύονται και λειτουργούν με σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους από την εκμετάλλευση των διάφορων πόρων μέσω των επιχειρησιακών διαδικασιών. Αυτή η αυστηρά τεχνοκρατική τοποθέτηση εγκυμονεί τον κίνδυνο, ιδιαίτερα όταν στόχος είναι η βραχυπρόθεσμη μεγιστοποίηση του κέρδους, να οδηγηθεί η επιχείρηση σε καταχρήσεις των πόρων και στην παράβλεψη του αντίκτυπου των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων της πάνω στους άλλους κοινωνικούς εταίρους και στο περιβάλλον. Προκειμένου να ελεγχθούν ενδεχόμενες αρνητικές επιχειρησιακές συμπεριφορές (ενδεχομένως και υπερβολές), η νομοθεσία και οι κανονισμοί παρενέβησαν στη διάρκεια των προηγούμενων πενήντα χρόνων και όρισαν κανόνες σύμφωνα με τους οποίους οι επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να λειτουργούν.

"Το κίνημα για την υπεύθυνη επιχείρηση ξεκίνησε από τις ΗΠΑ με τον όρο "corporate citizenship", αρχικά με την έννοια της φιλανθρωπίας. Περὶ το τέλος της δεκαετίας του '60 και αρχής της, δεκαετίας του '70, η Αμερικανική κυβέρνηση συνέστησε ρυθμιστικές επιτροπές που διαμόρφωσαν εταιρικά πρότυπα για να χρησιμοποιηθούν σαν μέτρο σύγκρισης των διαφόρων εταιρικών επιδόσεων στους τομείς αυτούς. Τα πρότυπα για υπεύθυνες επιχειρησιακές πρακτικές καθιερώθηκαν από τους OSHA (Διοίκηση για την Ασφάλεια και την Υγιεινή στην Εργασία), EEOC (Επιτροπή για την εξασφάλιση Ίσων Ευκαιριών στην Απασχόληση), CPSC (Επιτροπή Ασφάλειας Καταναλωτικών Προϊόντων) και EPA (Επιτροπή Προστασίας του Περιβάλλοντος). Σήμερα παρόμοιες επιτροπές λειτουργούν σε πολλές χώρες και διαμορφώνουν τα εθνικά ρυθμιστικά πρότυπα. Επιπρόσθετα, διάφοροι διεθνείς οργανισμοί έχουν αναπτύξει και εποπτεύουν την εφαρμογή υποχρεωτικών προτύπων ανά τομέα.

Παρόλα αυτά η αποτελεσματικότητα των αυστηρών κανονισμών τίθεται υπό αμφισβήτηση εδώ και κάποια χρόνια. Από τη δεκαετία του '80 μια νέα κίνηση έγινε δημοφιλής και δημιούργησε την ανάγκη για τη θέσπιση διοικητικών προτύπων που εξετάστηκαν από το διεθνή οργανισμό για την τυποποίηση - ISO. Οι οικογένειες του ISO 9000 και του ISO 14000, γνωστές ως "γενικά πρότυπα συστημάτων διαχείρισης", είναι τα πιο δημοφιλή και χρησιμοποιημένα πρότυπα του ISO. Ο ISO 9000 έχει καθιερωθεί ως διεθνής αναφορά για όσες επιχειρήσεις ενδιαφέρονται για την εφαρμογή της ποιοτικής διαχείρισης στις ενδοεπιχειρησιακές συναλλαγές, ενώ ο ISO 14000 χρησιμοποιείται από όσες επιχειρήσεις

επιθυμούν να λειτουργούν μέσα στα πλαίσια μιας σωστής αντιμετώπισης των σύγχρονων περιβαλλοντικών προκλήσεων. Η οικογένεια προτύπων του ISO 9000 , που υιοθετήθηκε αρχικά το 1987, αναθεωρήθηκε το 1994 και το 2000.

Πρόσφατα, οι περιορισμοί των κανονισμών, οι ανεπάρκειες των συστημάτων ποιοτικής διαχείρισης και αποτυχίες της λογιστικής ήρθαν στην επιφάνεια με τα μεγάλα σκάνδαλα γιγαντιαίων διεθνών επιχειρήσεων - όπως η Enron, η Worldcom, η Parmalat και άλλες - για να αναδείξουν με τον θόρυβο και τις παρενέργειες που προκάλεσαν, την άμεση ανάγκη για την καθιέρωση ενός νέου προτύπου επιχειρησιακής ηγεσίας και ενός νέου τρόπου σκέψης στο χώρο των επιχειρήσεων που θα βασίζονται στη δέσμευση για τη λειτουργία τους σύμφωνα με τις αρχές της εταιρικής ευθύνης.

Στη δεκαετία του '90 αυξήθηκαν οι πολιτικοοικονομικές συζητήσεις των κορυφαίων επιχειρήσεων πάνω σε θέματα CSR. Αυτό μπορεί να αποδοθεί σε διάφορους παράγοντες), μερικοί από τους οποίους έχουν ήδη αναφερθεί, όμως η βασική κατευθυντήρια δύναμη είναι η αναγνώριση του γεγονότος ότι είναι ώρα για μια θεμελιώδη αλλαγή στο ρόλο των επιχειρήσεων σε έναν κόσμο που πρέπει να αναπτυχθεί κατά τρόπο βιώσιμο.

Αυτός ο νέος ρόλος πρέπει να εξετάσει τις ακόλουθες βασικές προκλήσεις που έχουν επιπτώσεις στον καθένα:

- την αποτελεσματική συνεισφορά σε μια παγκόσμια συνεργασία για μια ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη,
- τη δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας για λογαριασμό των μετόχων σε μια περίοδο παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, με υψηλά επίπεδα ανταγωνισμού και αυξανόμενους διεθνείς κινδύνους και αβεβαιότητα,
- την επανοικοδόμηση της δημόσιας εμπιστοσύνης και της εμπιστοσύνης των επενδυτών σε μια περίοδο ανάδειξης σκανδάλων εταιρικής διακυβέρνησης και λογιστικών αποτυχιών,
- την παροχή πρόσθετης κοινωνικής αξίας μέσα σε μία διαμορφούμενη τάση που αντιδρά απέναντι στην παγκοσμιοποίηση, διεθνή αβεβαιότητα, ανισότητα και δυσπιστία για τη δύναμη των μεγάλων επιχειρήσεων.

Για διαφορετικές χώρες, περιοχές, τομείς και τύπους οργανώσεων, η υπεύθυνη επιχειρησιακή πρακτική προβάλλει διαφορετικά ζητήματα και σημαντικά διαφορετικές προτεραιότητες. Εντούτοις, η κοινή προσέγγιση CSR περιλαμβάνει οργανώσεις που υιοθετούν μια επίσημη, δομημένη προσέγγιση για την αξιολόγηση της κοινωνικής και περιβαλλοντικής επίδρασής τους, λαμβάνουν μέτρα για τη βελτίωσή της και υποβάλλουν εκθέσεις με τις σχετικές μετρήσεις.

Η επιτυχία των προσεγγίσεων ΕΚΕ (CSR) θα εξαρτηθεί από το βαθμό δέσμευσης των ηγετικών επιχειρήσεων στις αξίες της ΕΚΕ: την ακεραιότητα, την υπευθυνότητα και τη διαφάνεια που συνδέονται με την ενισχυμένη εταιρική διακυβέρνηση.

Ορισμός και αποσαφήνιση της έννοιας της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη αποκτά σύγχρονο περιεχόμενο και έννοια που κερδίζει συνεχώς έδαφος. Όλο και περισσότερες επιχειρήσεις ενσωματώνουν σε εθελοντική βάση κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες μέσα στα πλαίσια των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων και των συνεργασιών τους.

Για πολλά χρόνια η κατεστημένη άποψη θεωρούσε ότι η μοναδική ευθύνη που είχε κάθε επιχείρηση ήταν απέναντι στους φορείς της και η ευθύνη αυτή περιοριζόταν στην μεγιστοποίηση των οικονομικών ωφελειών που οι φορείς αυτοί θα μπορούσαν να αποκομίσουν από το δημιούργημα τους. Το γεγονός ότι για την επίτευξη κερδοφορίας απαιτείται μια συνεχής συναλλαγή φυσικών εισροών μεταξύ κάθε επιχείρησης και του φυσικού και κοινωνικού της περιβάλλοντος, η οποία συναλλαγή συχνά αγνοούσε τις αρχές του αμοιβαίου σεβασμού και της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας, περνούσε απαρατήρητο από τους εταίρους της εποχής. Η υπερεκμετάλλευση των πόρων, απορρέουσα από αυτή τη λογική, οδήγησε σε μια άρδην αμφισβήτησή της από τα άτομα, τους θεσμικούς φορείς αλλά και κάποιους φωτισμένους επιχειρηματίες και εισήγαγε πλέον επίσημα την υιοθέτηση νέου περιεχομένου στην έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

Έτσι λοιπόν σήμερα σαν κύριος σκοπός μιας επιχείρησης προβάλλει η δημιουργία αξίας, με την παραγωγή αγαθών και την προσφορά υπηρεσιών που απαιτεί η κοινωνία, η δημιουργία με τον τρόπο αυτό κερδών για τους ιδιοκτήτες και τους μετόχους της καθώς και ευημερίας για την κοινωνία, ιδίως μέσα από μια διαρκή διαδικασία δημιουργίας θέσεων εργασίας.

Οι νέες πιέσεις της κοινωνίας και της αγοράς οδηγούν σταδιακά σε μια μεταβολή των αξιών και του ορίζοντα της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σήμερα οι επιχειρήσεις αντιλαμβάνονται διαρκώς περισσότερο, ότι η βιώσιμη επιχειρηματική επιτυχία και η αξία για τους μετόχους δεν επιτυγχάνονται μόνον με τη μεγιστοποίηση του βραχυπρόθεσμου κέρδους, αλλά αντίθετα με υπεύθυνη συμπεριφορά που κατευθύνεται από τις δυνάμεις της αγοράς. Οι επιχειρήσεις γνωρίζουν ότι μπορούν να συνεισφέρουν στη βιώσιμη ανάπτυξη, εάν ο τρόπος διαχείρισής τους προωθεί την οικονομική ανάπτυξη και αυξάνει την ανταγωνιστικότητα, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα την προστασία του περιβάλλοντος και προωθώντας την κοινωνική ευθύνη καθώς και τα συμφέροντα των καταναλωτών. Στο πλαίσιο αυτό, διαρκώς περισσότερες επιχειρήσεις υιοθετούν την ιδέα της ΕΚΕ.

Με τον όρο "Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη" εννοούμε τη συστηματική, οργανική και εθελοντική "ενσωμάτωση" από τις εταιρείες στην επιχειρηματική τους λειτουργία δραστηριοτήτων με κοινωνική,

περιβαλλοντική και πολιτιστική διάσταση, με ουσιαστική συνεισφορά προς το κοινωνικό σύνολο, σε αλληλεπίδραση και σε συνεργασία με όλους τους συμμετόχους (stakeholders). Είναι μία συνεχής δέσμευση των επιχειρήσεων να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, ενώ παράλληλα θα βελτιώνουν την ποιότητα ζωής του εργατικού δυναμικού και των οικογενειών τους καθώς και της τοπικής κοινότητας που τους φιλοξενεί και της κοινωνίας γενικότερα.

Ο ορισμός αυτός είναι στενά συνδεδεμένος με την έννοια της "τριπλής προσέγγισης" (triple bottom line approach), σύμφωνα με την οποία για να είναι μία εταιρεία βιώσιμη πρέπει να είναι οικονομικά ασφαλής, να ελαχιστοποιεί τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις και να δρα λαμβάνοντας υπόψη τις κοινωνικές ευαισθησίες και προσδοκίες.

Ένας πρώιμος ορισμός της ευθύνης αυτής, όπως δόθηκε από τον Raymond Bauer είναι "η ανάπτυξη μίας συμπεριφοράς εκ μέρους των επιχειρήσεων που να λαμβάνει σοβαρά υπ' όψιν της την επίδραση των πράξεων τους στην κοινωνία". Βάση αυτού του ορισμού, ο κάθε φορέας θα πρέπει να αξιολογεί τις πράξεις του στα πλαίσια ενός κρατούντος συστήματος κοινωνικών αξιών και να θεωρείται υπεύθυνος για τα αποτελέσματά τους στο σύστημα αυτό. Ατυχώς ο ορισμός αυτός, όπως και πολλοί άλλοι που ο ερευνητής μπορεί να βρει επισκεπτόμενος την ιστοσελίδα: www.bsr.org, χαρακτηρίζεται από ψηλό βαθμό υποκειμενικότητας και με αξεπέραστες πολλές φορές δυσκολίες μεταφοράς του στις καθημερινές πρακτικές.

Ένας πιο δυναμικός ορισμός της εταιρικής ευθύνης δόθηκε από τους Keith Davis και Robert Blomstrom ως "η υποχρέωση των διευθυνόντων των επιχειρήσεων να δρουν με ένα τρόπο που να προστατεύει και να βελτιώνει την ευημερία της κοινωνίας παράλληλα με τα εταιρικά τους συμφέροντα".

Ο Joseph Mc Guire υπενθυμίζει με τον δικό του ορισμό το γεγονός ότι η επιχείρηση δεν έχει μόνο οικονομικές και νομικές υποχρεώσεις αλλά και κοινωνικές υποχρεώσεις πέρα από αυτές.

Ο Archie Carroll συνέθεσε τους διάφορους διαθέσιμους ορισμούς παράγοντας τον δικό του τετραδιάστατο ορισμό. Στα πλαίσια του ορισμού αυτού συσχετίζονται τέσσερις τύποι διαφορετικών υποχρεώσεων για κάθε επιχείρηση:

- Οι οικονομικές υποχρεώσεις ήταν και παραμένουν η βασική προτεραιότητα για κάθε επιχείρηση. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι επιχειρήσεις είναι - κι αυτές - θεσμικά κοινωνικά δημιουργήματα με συγκεκριμένο σκοπό την παραγωγή και εμπορία αγαθών και υπηρεσιών προκειμένου να διασφαλίσουν την κερδοφορία και την ανάπτυξή τους.
- Οι νομικές υποχρεώσεις θέτουν ένα ελάχιστο όριο αποδοχής των πρακτικών της επιχείρησης, υπέρβαση του οποίου καταστρατηγεί το κοινωνικό συμβόλαιο μεταξύ της επιχείρησης και του περιβάλλοντος της και κινητοποιεί σχετικούς μηχανισμούς αντίδρασης και επιβολής.
- Οι ηθικές υποχρεώσεις (ευθύνες) ενσωματώνουν το σύνολο των δραστηριοτήτων και κανόνων που εφαρμόζει μία επιχείρηση υλοποιώντας το ενδιαφέρον της για την τοπική κοινωνία, τους πελάτες, τους προμηθευτές της και τους εργαζομένους της, χωρίς να έχει την νομική

υποχρέωση να πράξει αντίστοιχα.

- Οι φιλανθρωπικές δραστηριότητες. Εδώ, η λέξη υποχρεώσεις θα ήταν ατυχής, καθώς η εμπλοκή της επιχείρησης σε τέτοιες δραστηριότητες όχι απλώς δεν επιβάλλεται αλλά δεν είναι καν αναμενόμενη και η εταιρεία υπερβαίνει τις προσδοκίες των κοινωνικών εταίρων της.

Ωστόσο μέχρι σήμερα δεν υπάρχει κάποιος επίσημος, διεθνής και κοινά αποδεκτός ορισμός της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

Στην Ελλάδα έχει υπερισχύσει και χρησιμοποιείται ο ακόλουθος ορισμός:

"Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η οικειοθελής δέσμευση των επιχειρήσεων για ένταξη στις επιχειρηματικές τους πρακτικές κοινωνικών και περιβαλλοντικών δράσεων, που είναι πέρα και πάνω από όσα επιβάλλονται από τη νομοθεσία και έχουν σχέση με όλους όσους επηρεάζονται από τις δραστηριότητές τους (εργαζόμενοι, μέτοχοι, συνεργάτες, προμηθευτές, επενδυτές, καταναλωτές, κοινότητες μέσα στις οποίες είναι δραστηριοποιημένες, κλπ.). "

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) συνίσταται στην "ενσωμάτωση, σε εθελοντική βάση, θεμάτων κοινωνικής και περιβαλλοντικής μέριμνας στις επιχειρηματικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων καθώς και στις επαφές τους με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη".

Συγκεκριμένα, τον Ιούλιο του 2001, η Επιτροπή παρουσίασε το πράσινο βιβλίο με τίτλο "Πρωτόκληση ενός Ευρωπαϊκού πλαισίου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη". Οι στόχοι του εγγράφου αυτού ήταν, πρώτον να ξεκινήσει μια δημόσια συζήτηση σχετικά με την έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (ΕΚΕ) και δεύτερον να εντοπίσει τρόπους δημιουργίας μιας εταιρικής σχέσης για την ανάπτυξη ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την προώθηση της ΕΚΕ.

Το πράσινο βιβλίο όρισε την ΕΚΕ ως "την έννοια σύμφωνα με την οποία οι εταιρείες ενσωματώνουν σε εθελοντική βάση κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανησυχίες στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους με άλλα ενδιαφερόμενα μέρη" καθώς συνειδητοποιούν διαρκώς περισσότερο ότι η υπεύθυνη συμπεριφορά οδηγεί σε βιώσιμη επιχειρηματική επιτυχία. Η ΕΚΕ αφορά επίσης τη διαχείριση της αλλαγής σε επίπεδο επιχείρησης με κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο. Αυτό συμβαίνει όταν μια επιχείρηση επιχειρεί να συμβιβάσει τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών, επιτυγχάνοντας ισορροπία αποδεκτή από όλες τις πλευρές. Εάν οι επιχειρήσεις καταφέρουν να διαχειριστούν την αλλαγή με κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο, θα υπάρξει θετικός αντίκτυπος και σε μακροοικονομικό επίπεδο.

Επομένως, η ΕΚΕ μπορεί να συνεισφέρει στην επίτευξη του στρατηγικού στόχου να γίνει η Ευρωπαϊκή Οικονομία, ως το 2010, "η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και

με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή" έτσι όπως διατυπώθηκε στη σύνοδο της Λισσαβόνας το Μάρτιο του 2000 και στην Ευρωπαϊκή στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Πρακτικά, η κοινωνική ευθύνη μιας επιχείρησης σημαίνει όχι μόνο συμμόρφωση προς τη νομοθεσία αλλά μεγαλύτερη έμφαση στην εκπαίδευση και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, επένδυση στο περιβάλλον και στις σχέσεις με το κοινό με το οποίο συναλλάσσεται. Προς αυτή την κατεύθυνση οι αρχηγοί των κυβερνήσεων και των κρατών που συνεδρίασαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας το Μάρτιο του 2000 έκαναν έκκληση στην "λογική των επιχειρήσεων για την κοινωνική ευθύνη όσον αφορά τις βέλτιστες πρακτικές για δια βίου εκπαίδευση, οργάνωση εργασίας, ίσες ευκαιρίες, κοινωνικό συνυπολογισμό και αειφόρο ανάπτυξη". Κατ' επέκταση, Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σημαίνει μία νέα, σύγχρονη αντίληψη διοίκησης που επηρεάζει άμεσα και καθοριστικά τις βασικές εταιρικές αξίες και αρχές και επαγγέλλεται νέους τρόπους διαχείρισης των αλλαγών που συμβαίνουν στην παγκόσμια κοινωνία με στόχο τη συμφιλίωση της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ευημερίας.

Θα μπορούσε να λεχθεί ότι η κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική. Η εσωτερική διάσταση αφορά δράσεις που αναπτύσσονται μέσα στην επιχείρηση και αφορούν τη διαχείριση και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, την υγιεινή και ασφάλεια στην εργασία και τη διαχείριση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. Η εξωτερική διάσταση αφορά δράσεις που επεκτείνονται πέρα από τα όρια της επιχείρησης, όπως στις τοπικές κοινότητες, στους επιχειρηματικούς εταίρους, τους προμηθευτές, τους πελάτες, τις δημόσιες αρχές και τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς.

Από τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα ότι ο ρόλος των εργοδοτικών οργανώσεων είναι καθοριστικός στη δημιουργία ενός ευέλικτου και ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, κυρίως μέσω του συνδυασμού της οικονομικής βιωσιμότητας με την κοινωνική ευθύνη.

ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΕΚΕ (CSR)

Η Ευθύνη των συμμετόχων

Η θεμελιώδης αρχή της προσέγγισης της Ε.Κ.Ε. αναγνωρίζει και προσδιορίζει τις ευθύνες της επιχείρησης σε όλους τους συμμετόχους της, δηλαδή σε όποιον και ότι επηρεάζεται ή επηρεάζει την επιχείρηση. Οι συμμετοχοί συνήθως περιλαμβάνουν τους επενδυτές, τους πελάτες, τους υπαλλήλους, τους επιχειρησιακούς συνεργάτες, τις τοπικές κοινότητες, το περιβάλλον και την κοινωνία στο σύνολο.

Η ευθύνη προς τους συμμετόχους συνοψίζεται ως:

- Σεβασμός στον επενδυτή
- Σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Σεβασμός του φυσικού περιβάλλοντος.

Η θεωρία της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης για τους συμμετόχους που δίδει έμφαση σ' ένα ευρύ σύνολο κοινωνικών ευθυνών για την επιχείρηση, φανερώνει μια θεμελιώδη μετατόπιση από τη θεωρία αντιπροσωπειών της εταιρικής ευθύνης σύμφωνα με την οποία οι διευθυντές μιας οργάνωσης είναι πράκτορες των ιδιοκτητών και δεσμεύονται από το καθήκον να ενεργήσουν για να μεγιστοποιήσουν τα συμφέροντα εκείνων των ιδιοκτητών.

Ικανότητα βιωσιμότητας

Η "ικανότητα βιωσιμότητας μιας επιχείρησης είναι μια επιχειρησιακή προσέγγιση που δημιουργεί μακροπρόθεσμη αξία για τους μετόχους με το αγκάλιασμα των ευκαιριών και τη διαχείριση των κινδύνων που προέρχονται από τις οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές εξελίξεις", σύμφωνα με τους δείκτες βιωσιμότητας Dow Jones.

Η εταιρική βιωσιμότητα συσχετίζεται με τον ευρύτερο όρο "βιώσιμη ανάπτυξη" που καθιερώθηκε με την έκθεση του 1987, "Το κοινό μέλλον μας", από την Παγκόσμια Επιτροπή σχετικά με το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (γνωστή ως Επιτροπή Brundland). Η βιώσιμη ανάπτυξη "ικανοποιεί τις παρούσες ανάγκες χωρίς συμβιβασμό της δυνατότητας των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους". Ένας ορισμός για την εταιρική βιωσιμότητα που σχετίζεται με τις βασικές αρχές Ε.Κ.Ε. είναι ο εξής: "η βιωσιμότητα σχετίζεται με τη τρόπο ζωής και εργασίας έτσι ώστε να ικανοποιούνται και να ενσωματώνονται οι υπάρχουσες περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες χωρίς συμβιβασμό της ευημερίας των μελλοντικών γενεών".

Οι στρατηγικές για την εταιρική βιωσιμότητα πρέπει να εξετάζουν και τις μακροπρόθεσμες

οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές αξίες αλλά και τις αστάθειες της απόδοσης, ιδιαίτερα αυτές που συνδέονται με την οικονομική επίδοση.

Η Τριπλή Κατώτατη Γραμμή (TBL)

Η Ε.Κ.Ε. βασίζεται στην αρχή ότι οι επιχειρήσεις δεν μπορούν πλέον να ενεργήσουν ως απομονωμένες οικονομικές οντοτήτων των οποίων η λειτουργία αποσυνδέεται από την ευρύτερη κοινωνία. Οι παραδοσιακές απόψεις για την ανταγωνιστικότητα και την αποδοτικότητα αντικαθίστανται από τις στρατηγικές βιωσιμότητας που μετρώνται από τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνέπειες, καλούμενες ως η **τριπλή κατώτατη γραμμή**.

Η μέθοδος αποτίμησης με βάση την Τριπλή Κατώτατη Γραμμή επεκτείνει το πλαίσιο με βάση το οποίο μέχρι στιγμής συντάσσει τον απολογισμό της μια επιχείρηση και λαμβάνει υπόψη όχι μόνο τις οικονομικές εκβάσεις αλλά και την περιβαλλοντική και την κοινωνική απόδοση.

Σε αυτό το σημείο οι Τρεις Κατώτατες Γραμμές μπορούν να καθοριστούν ως εξής:

Οικονομική Κατώτατη Γραμμή: αν και η κύρια έμφαση δίδεται στη χρηματοοικονομική απόδοση, περιλαμβάνει επίσης ευρύτερα οικονομικά ζητήματα όπως τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και τη διατήρηση του "ανθρώπινου κεφαλαίου της" (δηλ. του ανθρώπινου δυναμικού της).

Περιβαλλοντική Κατώτατη Γραμμή: ο αντίκτυπος των προϊόντων ή των διαδικασιών στο περιβάλλον, συν τη φύση των σχετικών με την επιχείρηση εκπομπών ατμοσφαιρικών ρύπων και των αποβλήτων και τον τρόπο με τον οποίο η επιχείρηση τα διαχειρίζεται.

Κοινωνική Κατώτατη Γραμμή: ο αντίκτυπος της παραγωγής και κατανάλωσης των προϊόντων ή των διαδικασιών στις κοινωνικές πτυχές, όπως η εργασία, το ανθρώπινο δυναμικό, η κεφαλαιακή ανάπτυξη, η υγεία, η ασφάλεια και οι κοινωνικές ανησυχίες.

Η μέτρηση με την TBL παρέχει τις πληροφορίες για την υποβολή της έκθεσης Ε.Κ.Ε. και τη βάση για τη βελτιστοποίηση της TBL. Η ολοκληρωμένη αποτίμηση με την TBL και η υποβολή έκθεσης υπονοούν ότι τα τρία μέτρα της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής αξίας ενσωματώνονται σε μια ενιαία μέτρηση. Έτσι, παραδείγματος χάρη, τα οικονομικά μέτρα προστιθέμενης αξίας προσαρμόζονται έτσι ώστε να λαμβάνουν υπόψη και τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές διαστάσεις. Ένα παράδειγμα μιας τέτοιας προσέγγισης είναι ο Δείκτης της Βιώσιμης Οικονομικής Ευημερίας (ISEW) που αναπροσαρμόζει κανονικά μέτρα όπως το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) με την αφαίρεση των δαπανών που σχετίζονται με ανισότητες, μείωση των πόρων και όλων των μορφών περιβαλλοντικής ρύπανσης.

Η TBL μπορεί να εκφραστεί από τις ακόλουθες εξισώσεις που χρησιμοποιούνται στην προσέγγιση βελτιστοποίησης της CSRQuest TBL

$$TBL = f \{F, S, E\}$$

όπου F = οικονομική αξία, S = κοινωνική αξία, E = περιβαλλοντική αξία

και Εξίσωση Οικονομικής Αξίας:

$$F = \sum F_i = \sum X_{ij} \cdot W_{ij}$$

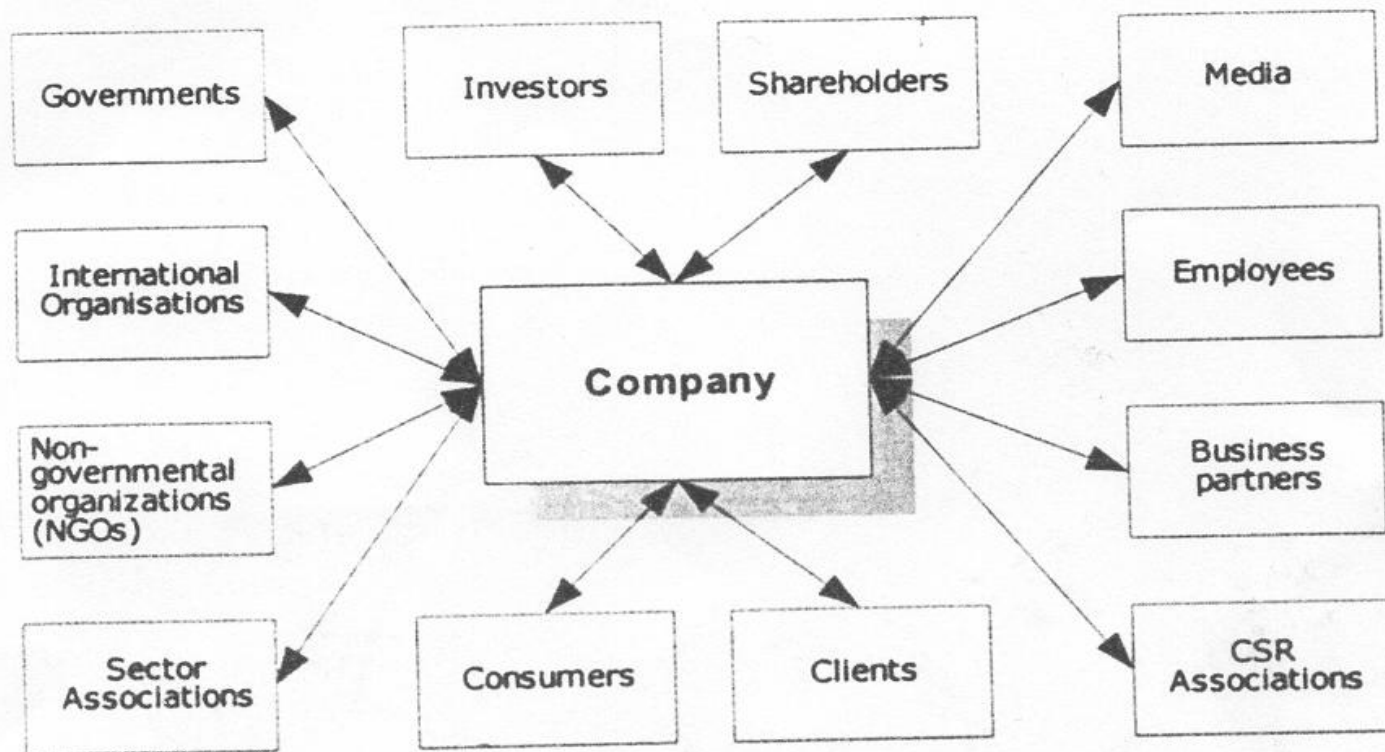
Όπου, X_{ij} με i να αντιπροσωπεύει τους Δείκτες Οικονομικής Επίδοσης ($i=1$ έως N) και j για κάθε τομέα απόδοσης ($j=1$ έως μ)

Το W_{ij} είναι ο παράγοντας στάθμισης του δείκτη i που συνδέεται με τον τομέα απόδοσης j .

Οι εξισώσεις για την Κοινωνική Αξία (S) και την Περιβαλλοντική Αξία (E) έχουν την ίδια μορφή με την ανωτέρω.

Οι συμμετοχοί σύμφωνα με την ΕΚΕ

Ένας συμμετοχος είναι οποιοδήποτε άτομο ή ομάδα που μπορεί να επηρεάσει ή επηρεάζεται από τις δραστηριότητες μιας οργάνωσης. Συμμέτοχος θα μπορούσε να είναι η τοπική κοινότητα που επιθυμεί να ξέρει ότι ένα εργοστάσιο δεν θα απελευθερώνει τους επιβλαβείς ρύπους ή κάποιος

The CSR Stakeholder Network

καταναλωτές που θέλουν πληροφορίες σχετικά με κάποιο προϊόν ή οι επενδυτές που προσδοκούν να δουν την επιχείρηση να ευημερεί. Η σχέση με τους συμμετοχούς προσθέτει σημαντικές ιδέες στις ανησυχίες και τις προτεραιότητές τους, γεγονός που βοηθά στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο συσχετίζονται διαφορετικά ζητήματα που αφορούν τη βιωσιμότητα. Η σχέση με τους συμμετοχούς βοηθά επίσης τους διευθυντές να καταλάβουν τις προσδοκίες και τις ανησυχίες τους για την επιχείρηση, να κάνουν μια αξιολόγηση των ευκαιριών και των απειλών, να προσδιορίσουν τις υπάρχουσες ή πιθανές συγκρούσεις συμφερόντων και να δημιουργήσουν τις κατάλληλες στρατηγικές και σχέδια.

Ο ρόλος των διάφορων συμμετοχών περιγράφεται στις ακόλουθες παραγράφους.

Κυβερνήσεις

Το βασικό επίπεδο υπεύθυνης συμπεριφοράς για οποιαδήποτε οργάνωση είναι η συμμόρφωση με τους νόμους. Η Κυβέρνηση παίζει σημαντικό ρόλο στον καθορισμό των προτύπων σε τομείς όπως η εταιρική διακυβέρνηση, η προστασία του περιβάλλοντος, η υγεία και η ασφάλεια, τα δικαιώματα των εργαζομένων και η εποπτεία της εφαρμογής τους.

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (CSR) θεωρεί ότι οι επιχειρήσεις πρέπει να κινούνται πέρα από τη βάση της νομικής συμμόρφωσης και να ενσωματώνουν την κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφορά στις βασικές τους αξίες, σε αναγνώριση των ωφελειών που προκύπτουν με αυτό τον τρόπο. Οι κυβερνήσεις μπορούν να προωθήσουν τέτοιες πρακτικές ΕΚΕ με τη δημιουργία έξυπνων κανονισμών και με την παροχή φορολογικών κινήτρων για να υποκινήσουν τις επιχειρήσεις να αυξήσουν την απόδοσή τους πέρα από τα κατώτατα νομικά επίπεδα. Οι κυβερνήσεις μπορούν επίσης να διαδραματίσουν έναν σημαντικό ρόλο με την καθιέρωση των προγραμμάτων υποστήριξης ΕΚΕ που ενθαρρύνουν την υιοθέτηση ΕΚΕ και της βιώσιμης ανάπτυξης.

Διεθνείς Οργανισμοί

Οι διεθνείς οργανισμοί όπως τα Ηνωμένα Έθνη και ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (ILO) μπορούν να διαδραματίσουν καταλυτικό ρόλο στην υποκίνηση των συνειδήσεων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι το Παγκόσμιο COMPACT , και το Πρόγραμμα Περιβάλλοντος (UNEP) που διευθύνονται από τα Ηνωμένα Έθνη και την Παγκόσμια Επιτροπή ILO στο πλαίσιο της Κοινωνικής Διάσταση της Παγκοσμιοποίησης.

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (NGOs)

Οι τοπικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (NGOs) και οι κοινοτικές ομάδες χορηγούν στις επιχειρήσεις που επιδεικνύουν υπευθυνότητα την τοπική άδεια για να λειτουργήσουν, εκθέτοντας όσες επιχειρήσεις έχουν κακή απόδοση. Καθώς η παγκοσμιοποίηση και το διεθνές εμπόριο έχουν αντίκτυπο στις τοπικές κοινωνίες, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις έχουν επεκτείνει ακόμη περισσότερο την επιρροή τους στις παγκόσμιες υποθέσεις. Ερωτώνται από τις κυβερνήσεις καθώς επίσης και τους διεθνείς οργανισμούς, όπως τα Ηνωμένα Έθνη, που έχουν δημιουργήσει σχετική θέση για τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Οι Μη Κερδοσκοπικοί Οργανισμοί αυτοί (NGOs) εξαπλώνονται σε ολόκληρο τον πλανήτη, από τις μεγάλες βόρειες - κυρίως φιλανθρωπικές - οργανώσεις όπως οι CARE, Oxfam, World Vision κ.ά. ως αυτές που δραστηριοποιούνται σε κοινοτικό επίπεδο με ομάδες αυτοβοήθειας στο νότο. Επίσης περιλαμβάνουν ερευνητικά ιδρύματα, εκκλησίες, επαγγελματικούς συνδέσμους και διάφορα λόμπι.

Ενώσεις ανά τομέα

Οι επαγγελματικές και εμπορικές ενώσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον καθορισμό και την προώθηση συγκεκριμένων προτύπων για κάθε τομέα καθώς και για την παροχή αξιόπιστης γνώσης και πρωτοποριακής τεχνολογίας. Οι ενώσεις ανά τομέα μπορούν να έχουν χρήσιμο ρόλο γιατί συμβάλλουν στην αναγνώριση και τη διάκριση των καλύτερων πρακτικών ΕΚΕ για κάθε τομέα ξεχωριστά.

Επενδυτές

Οι επενδυτές είναι μια διαφοροποιημένη ομάδα με αρκετά μεγάλη επιρροή. Ποικίλλουν από τους ιδιωτικούς επενδυτές και την τοπική οικονομική κοινότητα ως τους διεθνείς χρηματοδοτικούς οργανισμούς.

Καθοριστικής σημασίας για την ανάπτυξη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (CSR) είναι η Κοινωνικά Υπεύθυνη Επένδυση (SRI) που όπως αναφέρθηκε νωρίτερα κατέχει εξέχουσα θέση στις κύριες κεφαλαιακές αγορές έχοντας αυξηθεί κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας σε τέτοιο βαθμό ώστε να αντιπροσωπεύει περίπου το 10% των διαθέσιμων πόρων παγκοσμίως.

Δεδομένου ότι αυξάνονται τα στοιχεία για το θετικό αντίκτυπο που έχουν στην χρηματοοικονομική απόδοση της επιχείρησης οι πρακτικές που της εξασφαλίζουν μεγαλύτερη βιωσιμότητα, οι επενδυτές θα προτιμούν στις επενδυτικές τους αποφάσεις τις περισσότερο βιώσιμες επιχειρήσεις.

Μέτοχοι

Οι μέτοχοι ενδιαφέρονται πρωτίστως για την ύπαρξη αποτελεσματικών συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης που εξασφαλίζουν διαφάνεια και για την ελαχιστοποίηση του χρηματοοικονομικού κινδύνου, αλλά ένας αυξανόμενος αριθμός επενδυτών ενδιαφέρεται επίσης και για την περιβαλλοντική και κοινωνική απόδοση της επιχείρησης.

Καταναλωτές

Ο αντίκτυπος του καταναλωτικού ακτιβισμού αποδεικνύεται ορισμένες φορές καθοριστικός για τη βιωσιμότητα της επιχείρησης. Δεδομένου ότι το περιβάλλον κατέχει συνεχώς όλο και πιο ξεχωριστή θέση στις συνειδήσεις των καταναλωτών, οι μεμονωμένοι και οι οργανωμένοι καταναλωτές κινούνται προς τις "πράσινες" αποφάσεις αγοράς και η βιομηχανία προστασίας του περιβάλλοντος αυξάνεται διαρκώς. Αν και οι μεμονωμένοι καταναλωτές δεν έχουν πάντα την πολυτέλεια να ασκούν πίεση στις επιχειρήσεις μέσω των αγοραστικών τους αποφάσεων, μερικές έρευνες έχουν δείξει ότι υπάρχει μια ειλικρινής ανησυχία μεταξύ των καταναλωτών για την απόδοση των βιώσιμων επιχειρήσεων.

Πελάτες

Οι πελάτες ενδιαφέρονται κυρίως για την ποιότητα και την ασφάλεια των προϊόντων και των υπηρεσιών και θα επιθυμούσαν οποιοσδήποτε καταγγελίες ή παράπονα να εξετάζονται γρήγορα και αποτελεσματικά. Μερικοί πελάτες ίσως επιθυμούν να συμμετέχουν στον καθορισμό των προδιαγραφών που απαιτούνται για τα νέα ή τα εξελιγμένα προϊόντα και με τη συμμετοχή στον κύκλο ζωής των προϊόντων να επιτύχουν τους στόχους βιωσιμότητας των επιχειρήσεων.

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης μπορούν να είναι ένας σημαντικός φορέας που θα προωθήσει την ανάπτυξη και την εξέλιξη των επιχειρήσεων, με την παροχή των πληροφοριών που θα βοηθήσουν στην εξασφάλιση της βιωσιμότητας, δίνοντας έμφαση στις ορθές και κακές πρακτικές.

Υπάλληλοι

Οι υπάλληλοι είναι η ομάδα «κλειδί» για την εφαρμογή των κοινωνικά υπεύθυνων πρακτικών. Μπορούν να ενισχύσουν την ικανότητα βιωσιμότητας της επιχείρησης στην οποία εργάζονται με τις προσωπικές τους πεποιθήσεις και την εμπειρία τους και έτσι να συμβάλλουν στην ανάπτυξη κουλτούρας ΕΚΕ μέσα στην επιχείρηση. Η διατήρηση της βιωσιμότητας μιας επιχείρησης απαιτεί την ύπαρξη συνειδητοποιημένων υπαλλήλων που παρακινούνται να είναι σε ετοιμότητα για να συνεισφέρουν στην αλλαγή και την καινοτομία.

Επιχειρησιακοί συνεργάτες

Οι εταιρικές πολιτικές και επιχειρησιακές πρακτικές θα πρέπει να καλύπτουν τη διαχείριση των αλυσίδων ανεφοδιασμού (supply chain management) καθώς και να συμπεριλαμβάνουν περιβαλλοντικά και κοινωνικά πρότυπα και διαδικασίες εξωτερικού λογιστικού ελέγχου για τους προμηθευτές. Οι επιχειρησιακοί συνεργάτες χωρών του εξωτερικού, που αποσυνδέονται από την επιχείρηση μπορούν να εγκυμονούν κινδύνους οι οποίοι πρέπει να αντιμετωπιστούν κατάλληλα.

ΕΝΩΣΕΙΣ ΕΚΕ (CSR)

Οι ενώσεις CSR όπως η "CSR Europe" και η "Επιχείρηση στην Κοινότητα" (BITC) συμβάλλουν στην αποτελεσματική ανάπτυξη και τη διάδοση της γνώσης CSR και επομένως έχουν έναν κρίσιμο ρόλο στην ανάπτυξη και τη διάδοση γνώσης CSR.

Εφαρμογή Προγραμμάτων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Ο ρόλος των επιχειρήσεων σε μία συνεχώς μεταβαλλόμενη κοινωνία νομοτελειακά αλλάζει και αυτός. Πριν από μερικές δεκαετίες το μάντζμεντ ήταν προσανατολισμένο στην κερδοφορία. Στην ανεύρεση δηλαδή μεθόδων και τεχνικών μεγιστοποίησης του κέρδους και παράλληλης ελαχιστοποίησης του κόστους.

Τα τελευταία χρόνια προσβλέπει σε μία διαφορετική προσέγγιση των πραγμάτων, δίνοντας έμφαση στην ποιότητα ζωής, στην ηθική και στις υποχρεώσεις με αποφάσεις μακροχρόνιες και με εστίαση στο τελικό αποτέλεσμα.

Οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα εκφράζουν την κοινωνική τους ευθύνη με το σχεδιασμό και την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων.

Συγκεκριμένα, οι τομείς στους οποίους εφαρμόζονται τα συστήματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης μπορούν να διακριθούν σε εκείνους που αφορούν το εσωτερικό μιας επιχείρησης και σε εκείνους που αφορούν το εξωτερικό της περιβάλλον.

Τομείς που αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης:

Αποστολή, αξίες και όραμα

Διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού

Υγεία και ασφάλεια

Κοινωνικός διάλογος

Αποστολή, αξίες και όραμα:

Η αποστολή πρέπει να μεταφέρει στους εργαζομένους της επιχείρησης το μοναδικό χαρακτήρα της, έτσι ώστε αυτοί με τη σειρά τους να γίνουν κοινωνοί αυτής της αποστολής και να την μεταφέρουν στο εξωτερικό περιβάλλον φροντίζοντας για την υλοποίηση της. Η θεμελίωση της αποστολής και η υποστήριξη των εταιρικών αξιών χαρακτηρίζουν μια επιχείρηση. Συχνά διοικητικά στελέχη δεν μπορούν να ηγηθούν μιας οργάνωσης αν οι σκοποί και οι αξίες της δεν εκφράζονται με σαφή και εμπνευσμένο τρόπο. Οι κοινωνικά υπεύθυνες εταιρίες σχεδιάζουν τις αξίες και τα οράματά τους μαζί με εκείνους που άμεσα ή έμμεσα επηρεάζονται από τις δραστηριότητές τους και τις ενσωματώνουν στις καθημερινές διαχειριστικές πρακτικές τους.

Διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού:

Σήμερα μία από τις κυριότερες προκλήσεις για τις εταιρίες είναι η προσέλκυση και η συγκράτηση εξειδικευμένου εργατικού προσωπικού. Προς αυτή την κατεύθυνση τα προγράμματα περιλαμβάνουν τη δια βίου μάθηση, την παραχώρηση αρμοδιοτήτων και εξουσιών στους εργαζομένους, την καλύτερη ενημέρωση σε όλη την επιχείρηση, την καλύτερη ισορροπία μεταξύ εργασίας, οικογένειας και ελεύθερου χρόνου και τη μεγαλύτερη ποικιλομορφία του εργατικού δυναμικού. Το εργασιακό περιβάλλον θα πρέπει να είναι κατάλληλο και φιλόξενο ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη αποδοτικότητα των εργαζομένων. Στους χώρους εργασίας απαραίτητη είναι η προστασία των ατόμων από κάθε μορφής βία και παρενόχληση.

Η παροχή ίσων ευκαιριών είναι ένα θέμα πολύ σημαντικό το οποίο καλούνται να αντιμετωπίσουν οι σύγχρονες επιχειρήσεις στα πλαίσια της εφαρμογής της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Οι ίσες ευκαιρίες αφορούν την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης. Ίσες αποδοχές και ίδιες προοπτικές σταδιοδρομίας για γυναίκες και άντρες, μέτρα που συνδυάζουν την οικογενειακή και την επαγγελματική ζωή, υπεύθυνες πρακτικές πρόσληψης που δε θα αποκλείουν άτομα από εθνικές μειονότητες, μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζομένους, γυναίκες, μακροχρόνια άνεργους και μειονεκτούντα άτομα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα θετικής στάσης και αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού αποτελεί μια πρακτική που εφαρμόζεται στη Σουηδία. Οι Σουηδοί, προκειμένου να ενεργοποιήσουν τους εργαζόμενους άνω των 50 ετών, προτείνουν την εισαγωγή του θεσμού του "μέντορα" στις επιχειρήσεις, με στόχο την αύξηση της υπευθυνότητας και της δημιουργικότητας των εργαζομένων, καθώς και της εσωτερικής και εξωτερικής κινητικότητας των εργαζομένων αυτής της ηλικίας. Ο "μέντορας", ο οποίος συγκεντρώνει την εργασιακή εμπειρία χρόνων, αποκτά το σεβασμό των συναδέλφων του και αναλαμβάνει ρόλο σημαντικό στην κατεύθυνση της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας στην επιχείρηση. Με τον τρόπο αυτό βελτιώνεται και ενισχύεται η εργασιακή κουλτούρα του συνόλου των εργαζομένων και διευκολύνεται η στελέχωση των επιχειρήσεων με ικανό προσωπικό. Το πρότυπο σύστημα "εκπαίδευση μέσα από τη εργασία", προϋποθέτει στενή συνεργασία εργοδοτών και εργαζομένων, προκειμένου να ενεργοποιηθούν οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας, με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας και προώθησης της παράτασης του επαγγελματικού βίου.

Τέτοιες πρακτικές είναι καθοριστικής σημασίας για τη μείωση της ανεργίας και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Σε σχέση με τη δια βίου μάθηση, οι εταιρίες θα διαδραματίσουν βασικό ρόλο σε διάφορα επίπεδα. Θα συμβάλλουν στον καλύτερο καθορισμό των αναγκών σε επαγγελματική κατάρτιση, μέσω της συνεργασίας με τοπικούς φορείς θα υποστηρίξουν τη μετάβαση των νέων από το σχολείο στην εργασία, δημιουργώντας για παράδειγμα θέσεις μαθητείας, θα προσδώσουν αξία στη μάθηση με την αναγνώριση προηγούμενων και εμπειρικών γνώσεων (Accreditation of Prior and Experiential Learning - APEL) και θα διαμορφώσουν ένα περιβάλλον όπου θα ενθαρρύνεται η δια βίου μάθηση για όλους τους

υπαλλήλους στους τομείς εκείνους που διαθέτουν λιγότερη από την απαιτούμενη βάση της εκ της θέσεως τους εξειδίκευση.

Υγιεινή και ασφάλεια

Οι προσεγγίσεις του θέματος της υγείας και της ασφάλειας στην εργασία παραδοσιακά έγκειται σε νομοθετικά και εκτελεστικά μέτρα. Ωστόσο, λόγω της τάσης να ανατίθενται εργασίες σε εργολάβους και προμηθευτές, οι εταιρίες ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για τις επιδόσεις των εργολάβων στο ζήτημα της υγείας και της ασφάλειας και ιδιαίτερα εκείνων που εργάζονται στους ίδιους τους χώρους των εν λόγω εταιριών.

Οι εταιρίες, οι κυβερνήσεις και οι κλαδικές οργανώσεις εξετάζουν όλο και περισσότερο επιπλέον τρόπους για την προώθηση της υγείας και της ασφάλειας κατά την προμήθεια των προϊόντων / υπηρεσιών και κατά τη διοχέτευση τους στην αγορά. Αυτά τα εθελοντικά συστήματα μπορούν να θεωρηθούν συμπληρωματικά προς τις δραστηριότητες νομοθεσίας και ελέγχου από τις δημόσιες αρχές, εφόσον εκείνες αποσκοπούν στο να προωθήσουν μία παιδεία πρόληψης, δηλαδή υψηλότερα επίπεδα ασφάλειας και υγείας στην εργασία.

Η πρωτοφανής οικονομική αλλαγή, οι αυξανόμενες αστάθειες του παγκόσμιου περιβάλλοντος και τα μεταβαλλόμενα πρότυπα εργασίας κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας δημιούργησαν σοβαρές επιβαρύνσεις στην υγεία των εργαζομένων (επιδείνωσαν την υγεία των μεγαλύτερων ηλικιακά εργαζομένων).

Οι επιχειρήσεις που παράγουν και διακινούν προϊόντα που μπορούν άμεσα να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία αναμένονται να βελτιστοποιήσουν τα στοιχεία αυτά που έχουν θετικό αντίκτυπο στην υγεία και να μειώσουν τις αρνητικές επιδράσεις των προϊόντων και των υπηρεσιών τους.

Υπάρχουν διάφορα κρίσιμα ζητήματα υγείας που απαριθμούνται παρακάτω τα οποία οι φαρμακοβιομηχανίες (ιδιαίτερα οι μεγάλες διεθνείς εταιρείες) μπορούν να βοηθήσουν μέσω των άμεσων συνεισφορών τους και μέσα από τη συνεργασία τους:

- Πρόσβαση στα φάρμακα και στη βασική υγειονομική περίθαλψη ιδιαίτερα στο λιγότερο αναπτυγμένο κόσμο
- Ανάπτυξη της βασικής υποδομής για τη δημόσια υγεία συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης στο ασφαλές πόσιμο νερό στις φτωχότερες χώρες

Καταπολέμηση του HIV / AIDS

Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας στρέφει τις δραστηριότητές της στα κρίσιμα ζητήματα υγείας που περιγράφονται παραπάνω και έχει υιοθετήσει τις πολιτικές για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα αναγνωρίζοντας το σημαντικό ρόλο του στην ανάπτυξη της τεχνολογίας και την παροχή υπηρεσιών. Τα κριτήρια που αφορούν την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία περιλαμβάνονται σε διάφορους βαθμούς στα υπάρχοντα συστήματα πιστοποίησης και επισήμανσης για τα προϊόντα και τον εξοπλισμό. Έχουν επίσης ξεκινήσει τα σχέδια πιστοποίησης και διαχείρισης και των εργολάβων με έμφαση στο

θέμα της υγιεινής και της ασφάλειας.

Όσον αφορά την ασφάλεια μια επιχείρηση που εφαρμόζει ΕΚΕ καλύπτει πολλαπλές ανάγκες (όσο πολύπλοκο και αν ακούγεται). Καταπολέμηση της ανασφάλειας των εργαζομένων (ανασφάλεια εργασίας, φυσική ανασφάλεια, οικονομική ανασφάλεια, συναισθηματική ανασφάλεια) ,σχεδιασμός προγραμμάτων για την κατάλληλη διαμόρφωση του εργασιακού χώρου ώστε να διευκολύνεται η αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων και με κάλυψη της ανάγκης για αναγνώριση η οποία μπορεί να ικανοποιηθεί από τη διοίκηση με προφορική ή γραπτή εύφημη μνεία, ειδικά βραβεία, ανακοινώσεις κ.λ.π. Η αποφυγή αναγνώρισης για την εργασία ισοδυναμεί με αρνητική υποκίνηση και μελλοντική μείωση της απόδοσης.

Κοινωνικός διάλογος:

Με την έννοια "Κοινωνικός Διάλογος" δηλώνεται ο βαθμός αναγνώρισης και πρακτικής εφαρμογής των εργασιακών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων σε συλλογικό επίπεδο. Η συμμόρφωση με τους νόμους αλλά και οικειοθελείς δράσεις ενεργοποιούν τον κοινωνικό διάλογο σε κάθε επίπεδο, ο οποίος μπορεί να εκφράζεται μέσω της λειτουργίας Εργασιακών Συμβουλίων, διαβουλεύσεων με τους Κοινωνικούς Εταίρους κ.λ.π.

Η "Διαχείριση αλλαγών" αφορά την αναδιάρθρωση που συντελείται στους κόλπους των επιχειρήσεων και που εύλογα προκαλεί την ανησυχία όλων των υπαλλήλων και άλλων ενδιαφερόμενων μερών. Π.χ. με δεδομένο το κλείσιμο ενός εργοστασίου οι σημαντικές περικοπές του προσωπικού ενδέχεται να επιφέρουν οικονομική, κοινωνική ή πολιτική κρίση σε μια κοινότητα.

Η αναδιάρθρωση πρέπει να γίνεται με τρόπο κοινωνικά υπεύθυνο, εξισορροπώντας και λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα και τις ανησυχίες όλων εκείνων που θίγονται από τις αλλαγές και τις αποφάσεις. Στην πράξη, η διαδικασία συχνά είναι τόσο σημαντική όσο και η ουσία για την επιτυχία της αναδιάρθρωσης. Ειδικότερα αυτό συνεπάγεται τη συμμετοχή και την ανάμιξη όλων των ενδιαφερομένων μέσω της ανοικτής ενημέρωσης και των διαβουλεύσεων. Επιπλέον, η αναδιάρθρωση πρέπει να προετοιμαστεί καλά, με τον προσδιορισμό των σημαντικότερων κινδύνων, τον υπολογισμό του συνολικού κόστους, άμεσου και έμμεσου, που συνδέεται με εναλλακτικές στρατηγικές και πολιτικές και τέλος με την αξιολόγηση όλων των εναλλακτικών λύσεων που ενδεχομένως θα μειώσουν την ανάγκη για απολύσεις.

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη προωθεί την προσαρμοστικότητα των επιχειρήσεων και των εργαζομένων και έτσι επιτυγχάνεται η αύξηση της παραγωγικότητας. Για την προσαρμογή στις αλλαγές απαιτούνται ευέλικτες μορφές οργάνωσης της εργασίας και ανάπτυξη θετικού μάνατζμεντ τα οποία διευκολύνονται με την ενίσχυση της αισθήματος κοινωνικής ευθύνης.

ΤΟΜΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ:

- **Τοπικές κοινότητες**
- **Ανθρώπινα δικαιώματα**
- **Περιβάλλον**
- **Επιχειρηματικοί εταίροι, προμηθευτές και καταναλωτές**
- **Ηθική**

Τοπικές κοινότητες

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη αφορά επίσης την ένταξη των εταιριών στο τοπικό τους περιβάλλον. Η ΕΚΕ επεκτείνεται πέρα από την εταιρία στην τοπική κοινότητα και αφορά ένα ευρύ σύνολο ενδιαφερομένων μερών, οι οποίοι είναι όχι μόνο οι μέτοχοι και οι εργαζόμενοι, αλλά και οι επιχειρηματικοί εταίροι, οι προμηθευτές, οι πελάτες, οι δημόσιες αρχές και οι ΜΚΟ που εκπροσωπούν τις τοπικές κοινωνίες ή ασχολούνται με το περιβάλλον .

Οι επιχειρήσεις συνεισφέρουν στις κοινότητες τους παρέχοντας θέσεις εργασίας, μισθούς, κοινωνικές παροχές καθώς και φόρους. Από την άλλη μεριά, οι εταιρίες εξαρτώνται από την υγεία, τη σταθερότητα και την ευημερία των κοινοτήτων μέσα στις οποίες λειτουργούν. Ειδικότερα, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις συχνά αντλούν την πελατεία τους από την περιοχή όπου βρίσκονται. Η φήμη μιας εταιρίας στον τόπο εγκατάστασης της, η εικόνα της ως εργοδότη και ως παραγωγού αλλά και ως παράγοντα στην τοπική σκηνή επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητά της.

Με την εφαρμογή προγραμμάτων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης πολλές εταιρίες συμμετέχουν στα κοινοτικά προβλήματα. Ορισμένες από τις δράσεις και πρωτοβουλίες που αναπτύσσουν οι επιχειρήσεις στις τοπικές κοινότητες είναι η παροχή επιπλέον θέσεων επαγγελματικής κατάρτισης, η υποστήριξη φιλανθρωπικών εκδηλώσεων, παροχές χορηγιών και δωρεών, χρηματοδότηση τοπικών αθλητικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων, δημιουργία υποδομών παιδικής φύλαξης και μέριμνας για τους υπαλλήλους και συμπράξεις με τις κοινότητες.

Η ανάπτυξη θετικών σχέσεων με την τοπική κοινότητα και άρα η συσσώρευση κοινωνικού κεφαλαίου σχετίζεται ιδιαίτερα με τις μη τοπικές εταιρίες. Οι πολυεθνικές εταιρίες χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο αυτές τις σχέσεις για να υποστηρίξουν την ένταξη των θυγατρικών τους στις διάφορες αγορές στις οποίες είναι παρούσες. Η οικειότητα των εταιριών με τους τοπικούς φορείς, τις παραδόσεις και τα πλεονεκτήματα του τοπικού περιβάλλοντος αποτελεί κεφάλαιο από το οποίο μπορούν να ωφεληθούν.

Ανθρώπινα δικαιώματα

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ενέχει έντονη τη διάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο θέμα, το οποίο θέτει πολιτικά, νομικά και ηθικά διλήμματα.

Το κύριο έγγραφο σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, που υιοθετήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη στη γενική συνέλευση στις 10 Δεκεμβρίου 1948. Οι "κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για τις ευθύνες των διεθνών εταιριών και άλλων επιχειρησιακών οργανισμών όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα" του ψηφίσματος 2003 / 16 που εγκρίθηκαν στις 13 Αυγούστου 2003, από την υποεπιτροπή των Η.Ε για την Προώθηση και την Προστασία των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων παρέχουν την τρέχουσα βασική γραμμή. Η εφαρμογή των προγραμμάτων της ΕΚΕ προϋποθέτει την υποστήριξη και το σεβασμό της προστασίας της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο αντίκτυπος των δραστηριοτήτων μιας εταιρίας στα ανθρώπινα δικαιώματα των εργαζομένων και στις τοπικές κοινότητες ξεπερνά το πεδίο των εργατικών δικαιωμάτων.

Οι επιχειρησιακές πρακτικές έχουν επιπτώσεις στα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των υπαλλήλων και των κοινοτήτων. Ο κύριος στόχος είναι η ανάπτυξη εργασιακών χώρων απελευθερωμένων από διακρίσεις, προωθώντας την εκπαίδευση των εργαζομένων και την επαγγελματική συμπεριφορά και μια ισορροπία μεταξύ της εργασίας και των άλλων πτυχών της ζωής. Οι υπεύθυνες πολυεθνικές επιχειρήσεις αναμένεται να εμπορεύονται παγκοσμίως και οφείλουν να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική δικαιοσύνη, να διευκολύνουν την εξάλειψη όλων των μορφών καταναγκαστικής και υποχρεωτικής εργασίας και να συμβάλλουν στην κατάργηση της παιδικής εργασίας. Οι συνθήκες απασχόλησης, βασισμένες στα συμφωνημένα σε διεθνές επίπεδο πρότυπα του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας, πρέπει να υιοθετηθούν και να ελεγχθούν σε όλη την αλυσίδα ανεφοδιασμού.

Μια βασική καινοτομία της συμφωνίας του Κοτονού είναι η αναγνώριση ότι η καταπολέμηση της διαφθοράς είναι ένα "ουσιαστικό στοιχείο", ένα σημαντικό αναπτυξιακό πρόβλημα για τις επιχειρήσεις, που πρέπει να αντιμετωπιστεί.

Οι επιχειρήσεις που εφαρμόζουν συστήματα ΕΚΕ αναμένεται να υιοθετούν κώδικες συμπεριφοράς που καλύπτουν τις εργασιακές συνθήκες, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις περιβαλλοντικές πτυχές, ειδικότερα όσον αφορά τους υπεργολάβους και του προμηθευτές τους. Οι εθελοντικοί κώδικες συμπεριφοράς μπορούν να συμβάλλουν στην προώθηση διεθνών εργασιακών προτύπων, η αποτελεσματικότητά τους ωστόσο εξαρτάται από τη σωστή εφαρμογή και επαλήθευσή τους. Η

εποπτεία, δηλ. ο "κοινωνικός έλεγχος", από τους ενδιαφερόμενους παράγοντες όπως τις δημόσιες αρχές, τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και τους ΜΚΟ είναι σημαντική προκειμένου να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία των κωδικών συμπεριφοράς.

Και βέβαια δε θα πρέπει να παραλειφθεί ότι, οι κώδικες συμπεριφοράς δεν αποτελούν εναλλακτική λύση στους εθνικούς, κοινοτικούς και διεθνείς νόμους.

Περιβάλλον

"Ο πολιτισμός μιας χώρας μπορεί να κριθεί και από τον τρόπο που διαχειρίζεται και προστατεύει τα εθνικά της πάρκα". Φρ. Ρούζβελτ - Πρόεδρος ΗΠΑ.

"Το μαγευτικό τοπίο που είδα σήμερα το πρωί σχηματίζεται αναμφίβολα από είκοσι ή τριάντα περίπου αγροκτήματα. Ο Μίλλερ είναι ιδιοκτήτης αυτού του αγρού, ο Λοκ του άλλου και ο Μάννινγκ του δάσους παραπέρα. Κανένας όμως δεν είναι ιδιοκτήτης του τοπίου. Υπάρχει μια ιδιοκτησία στον ορίζοντα που δεν είναι κανενός και ανήκει σε εκείνο το μάτι που μπορεί να ενώσει όλα τα κομμάτια, όπως το μάτι του ποιητή. Είναι το καλύτερο τμήμα των κτημάτων των ανθρώπων αυτών. Μόνο που γι' αυτό τα συμβόλαιά τους δεν δίνουν τίτλο ιδιοκτησίας και δεν μπορούν να μας πουν τίποτε". Ραλφ Ουώλντο Έμερσον.

Η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι πρωτογενώς η επιχειρηματικότητα που αναδεικνύει το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον ως πολιτιστική κληρονομιά και παράδοση σε πόρο εισοδηματικό, σε πεδίο επιχειρηματικών δράσεων χωρίς να επιβαρύνει το περιβάλλον. Παράλληλα μια δευτερογενής πράσινη επιχειρηματικότητα συνδέεται με την προσαρμογή των επιχειρήσεων και των οικονομικών δραστηριοτήτων στους περιβαλλοντικούς όρους.

Η διαχείριση των περιβαλλοντικών ζητημάτων βρίσκεται σε σχετικά ώριμη φάση σε σχέση με το βαθμό ανάπτυξης άλλων ζητημάτων ΕΚΕ καθώς πολλές επιχειρήσεις εδώ και 10 περίπου χρόνια υποβάλλουν έκθεση σχετικά με την περιβαλλοντική απόδοση και σε μερικούς τομείς η συμμόρφωση στα περιβαλλοντικά πρότυπα είναι υποχρεωτική. Αρκετές επιχειρήσεις εφαρμόζουν κάποια συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης (Σ.Π.Δ.) όπως το ISO 14000 ή το EMAS. Αξιοσημείωτη πρόοδος έχει επίσης επιτευχθεί στην "ανάπτυξη" φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων" που υποκινείται από την αύξηση των Πράσινων Αγορών και τις κυβερνητικές πολιτικές που εξηγούνται από την Αρχή IPP της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Οι επιχειρήσεις σήμερα καλούνται να ενσωματώσουν την περιβαλλοντική ευθύνη σε όλα τα επίπεδα των διαδικασιών τους, να βρουν βιώσιμες λύσεις για τη σωστή χρήση των φυσικών πόρων, να διαχειριστούν τους περιβαλλοντικούς κινδύνους και να εξασφαλίσουν τη μείωση των αποβλήτων, της ρύπανσης και των εκπομπών. Στα πλαίσια μίας ενιαίας ευρωπαϊκής οικολογικής αγοράς, δηλαδή μίας

αγοράς αποτελούμενης από προϊόντα σχεδιασμένα έτσι ώστε να συμβάλλουν κατά το μέγιστο δυνατό στον περιορισμό της ρύπανσης του περιβάλλοντος και της εξοικονόμησης ενέργειας και πόρων σε κάθε στάδιο του κύκλου ζωής του, αλλά και η απαίτηση αναγνώρισης αυτών των προϊόντων άμεσα από τον καταναλωτή, θεσπίστηκε το σύστημα ecolabel. Το ecolabel, απεικονίζοντας ένα άνθος, συμβολίζει το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα το οποίο αποτελεί "σφραγίδα" των προϊόντων αυτών που συμμορφώνονται με την απαίτηση παροχής αειφόρων αγαθών και υπηρεσιών, με βάση προδιαγραφόμενα κριτήρια εκπομπής ρύπων. Η υιοθέτηση της ευρωπαϊκής οικοσήμανσης είναι εθελοντικού χαρακτήρα και αποτελεί μέθοδο εισαγωγής περιβαλλοντικών κριτηρίων, εντάσσοντας, επίσης εθελοντικά, άλλο ένα κριτήριο αξιολόγησης μίας Ολοκληρωμένης Περιβαλλοντικής Διαχείρισης στις επιχειρήσεις.

Μια περίληψη των βασικών περιβαλλοντικών ευθυνών μιας επιχείρησης δίνεται στον ακόλουθο πίνακα

Περιβαλλοντικές ευθύνες	
Προληπτικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος	<p>Τρέχοντα προγράμματα κατάρτισης του προσωπικού για την προστασία του περιβάλλοντος</p> <p>Συνεργασία με τις τοπικές αρχές για να χτίσει την ικανότητα και να ενισχύσει τη δυνατότητα να αναπτυχθούν ολοκληρωμένες προσεγγίσεις για τη διαχείριση του περιβάλλοντος</p> <p>Έρευνα για τα προϊόντα ανακυκλώσιμης ενέργειας και την ελαχιστοποίηση του φαινομένου του θερμοκηπίου.</p>
Διαχείριση Περιβαλλοντικού κινδύνου	<p>Πολιτικές και διαδικασίες για την περιβαλλοντική διαχείριση του κινδύνου</p> <p>Ικανότητες ανταπόκρισης στις περιβαλλοντικές καταστροφές.</p>
Περιβαλλοντική Απόδοση	<p>Αποδοτική χρήση των πρώτων υλών</p> <p>Διαχείριση της ενέργειας</p> <p>Διαχείριση της προστασίας των υδάτων</p> <p>Διαχείριση της βιοποικιλότητας του οικοσυστήματος</p> <p>Απόβλητα / ελαχιστοποίηση εκπομπών ρύπων / ελαχιστοποίηση αποβλήτων αποχέτευσης</p> <p>Διαχείριση των αποβλήτων</p> <p>Ελαχιστοποίηση των αρνητικών συνεπειών της παραγωγικής διαδικασίας στο περιβάλλον.</p>

Σε έρευνα που έγινε για να εκτιμηθεί πως οι Αμερικάνοι πολίτες αποτιμούν την κοινωνική συμπεριφορά των επιχειρήσεων (Walker Information, 1994), από τα 20 κορυφαία χαρακτηριστικά που καταγράφηκαν, τα 8 αναφέρονται σε περιβαλλοντικές παραμέτρους (αποφυγή μόλυνσης, τήρηση περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ανακύκλωση, χρήση φιλικών υλικών κλπ). Η περιβαλλοντική ευθύνη των επιχειρήσεων λοιπόν είναι μέρος της ευρύτερης κοινωνικής τους ευθύνης.

Επιχειρηματικοί εταίροι, προμηθευτές και καταναλωτές

Οι «σχέσεις με την αλυσίδα εφοδιασμού» και η «διαχείριση των προϊόντων» είναι ο πυρήνας του τρόπου με τον οποίο η ΕΚΕ επηρεάζει την αγορά.

Μέσα από τη στενή συνεργασία με τους επιχειρηματικούς εταίρους, οι εταιρίες μπορούν να μειώσουν την πολυπλοκότητα και τις δαπάνες και να αυξήσουν την ποιότητα. Μακροπρόθεσμα η οικοδόμηση σχέσεων ενδέχεται να οδηγήσει σε δίκαιες τιμές, όρους και προσδοκίες καθώς και ποιότητα και αξιόπιστη παράδοση ή εκτέλεση. Ωστόσο, οι επιχειρήσεις όταν υιοθετούν κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια πρέπει να τηρούν τους σχετικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας περί ανταγωνισμού.

Επίσης, οι εταιρίες πρέπει να γνωρίζουν ότι μπορούν να επηρεάσουν και να επηρεαστούν κατά μήκος όλης της αλυσίδας εφοδιασμού. Γι αυτό το λόγω κατά την εφαρμογή υπεύθυνων εταιρικών πρακτικών απαιτούνται υπεύθυνες δεσμεύσεις από και προς τους προμηθευτές και τους υπερεργολάβους και καθορισμός προτύπων ποιότητας στον εφοδιασμό και την παραγωγή.

Η δέσμευση που αναλαμβάνει η επιχείρηση προς τους καταναλωτές είναι να παράγει προϊόντα και υπηρεσίες με τρόπο αποτελεσματικό, δεοντολογικό και φιλικό προς το περιβάλλον. Η επιχείρηση, επίσης, δεσμεύεται ότι στα πλαίσια της "Έρευνας και Ανάπτυξης" θα παράγει βάση περιβαλλοντικών, κοινωνικών και δεοντολογικών κριτηρίων καινοτόμα προϊόντα για την εξυπηρέτηση των αναγκών των καταναλωτών. Οι εταιρίες που οικοδομούν σχέσεις διάρκειας με τους πελάτες τους, εστιάζοντας όλη την οργάνωση τους στην κατανόηση των αναγκών και των επιθυμιών των πελατών και παρέχοντας ανώτερη ποιότητα, ασφάλεια, αξιοπιστία και εξυπηρέτηση, αναμένεται ότι θα είναι οι πιο προσοδοφόρες.

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε ότι οι επενδύσεις εταιρικού κεφαλαίου αποτελούν άλλον έναν τρόπο μέσω του οποίου μπορεί να προωθηθεί η εφαρμογή της ΕΚΕ. Οι "Κοινωνικά Υπεύθυνη Επένδυση" αφορά επενδύσεις που γίνονται σε εταιρείες που συμμορφώνονται με συγκεκριμένα κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια τα οποία είτε μπορούν να είναι αρνητικής φύσης, όπως π.χ. εξαίρεση βιομηχανιών καπνού και οινοπνευματωδών ποτών και στρατιωτικού εξοπλισμού, είτε θετικής, όταν καλύπτουν εταιρείες με κοινωνική και περιβαλλοντική προορατικότητα. Με την υιοθέτηση της "Κοινωνικής Επένδυσης" ωθούνται οι επενδυτές να υιοθετήσουν μια στάση ακτιβισμού και να ασκήσουν

πιέσεις στην διοίκηση της εταιρίας να υιοθετήσει κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές.

Ηθική

Η συμμόρφωση με τους νόμους είναι απαραίτητη αλλά δεν είναι πλέον αρκετή. Οι δράσεις πέρα από τη συμμόρφωση με τους νόμους είναι σήμερα ο δρόμος για απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Η "ηθική" περιλαμβάνει εταιρικές αρχές και δράσεις που υποστηρίζουν τις δημοκρατικές αρχές, την καταβολή φόρων, την έντιμη εμπορία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, με την ταυτόχρονη αποφυγή κάθε μορφής δωροδοκίας, ξεπλύματος χρήματος και συνεργασίας με καταπιεστικά καθεστώτα.

Θετικά και Αρνητικά αποτελέσματα από την εφαρμογή της ΕΚΕ

Με την εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής ευθύνης και την εθελοντική ανάληψη δέσμευσης για υπέρβαση των υποχρεώσεων που επιβάλλονται από τη νομοθεσία, οι εταιρίες προσπαθούν να αναβαθμίσουν τα πρότυπα της κοινωνικής ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος και του σεβασμού θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ο κύριος σκοπός μιας επιχείρησης είναι να δημιουργεί αξία, επιφέροντας με τον τρόπο αυτό κέρδη για τους ιδιοκτήτες και τους μετόχους της. Ταυτόχρονα όμως μπορεί να συμβάλει στην ευημερία της κοινωνίας. Σήμερα οι επιχειρήσεις αντιλαμβάνονται διαρκώς περισσότερο ότι η οικονομική επιτυχία τους δεν εξαρτάται μόνο από μια στρατηγική μεγιστοποίησης βραχυπρόθεσμων κερδών, αλλά και από την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της κοινωνικής τους ευθύνης, συμπεριλαμβανομένων των συμφερόντων των καταναλωτών.

Η εκτεταμένη βιβλιογραφία προσφέρει πολλά επιχειρήματα τόσο υπέρ όσο και κατά της εταιρικής ευθύνης. Ανάμεσα στα "κατά" περιλαμβάνονται οι απόψεις των οπαδών της ελεύθερης αγοράς, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι η επιχείρηση δεν έχει ούτε σαν σκοπό να επιδιώξει, ούτε τα μέσα για να πετύχει την άριστη διαχείριση των πόρων που θα αποδοθούν σε κοινωνικά έργα. Κάθε σχετική εμπλοκή της λοιπόν θα κατασπαταλήσει πόρους και θα την αποσπάσει από το κύριο έργο της χωρίς να αριστοποιήσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Επιπλέον θα δώσει περισσότερη δύναμη στα - ήδη πανίσχυρα - χέρια των επιχειρήσεων, συναινούν και οι αντίπαλοι της ελεύθερης αγοράς. Δεν πρέπει να αφήσουμε τις επιχειρήσεις να υποκαταστήσουν τον ρόλο του κράτους. Ούτε πρέπει να αποδεχθούμε την εκ μέρους τους μετακύλιση του κόστους που συνεπάγεται η ανάληψη των εταιρικών ευθυνών, στους τελικούς καταναλωτές. Ο Milton Friedman στις αρχές της δεκαετίας του '70. υποστήριζε ότι " the business of business is business", δηλαδή ότι η μόνη δουλειά των επιχειρήσεων είναι να δρουν επιχειρηματικά. Αυτή είναι μια ακραία, φιλελεύθερη άποψη που δεν αναγνωρίζει κοινωνικές και περιβαλλοντικές ευαισθησίες στις επιχειρήσεις.

Από την άλλη μεριά, σύγχρονοι διανοητές, μελετητές των επιχειρήσεων (Keynes, Mayo, Drucker), συμφωνούν ότι οι επιδράσεις της λειτουργίας των μεγάλων επιχειρήσεων είναι πλέον υπερβολικά σημαντικές για να αγνοηθεί η ευθύνη των φορέων τους και ότι η αποδοχή και ορθή διαχείριση αυτής της ευθύνης, μακροπρόθεσμα θα λειτουργήσει θετικά τόσο υπέρ των επιχειρήσεων όσο και υπέρ του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος τους. Η εμπειρία διδάσκει ότι η μακροπρόθεσμη ευδοκίμηση των επιχειρήσεων περνάει μέσα από την κοινωνική αποδοχή της συμπεριφοράς τους. Αυτό εξηγεί τόσο την υιοθέτηση και διατυμπάνιση ευαισθητοποιημένων συμπεριφορών πολλών πολυεθνικών εταιρειών όσο και τις παραιτήσεις για εξορθολογισμό της εταιρικής δράσης που προέρχονται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Διεθνή Τράπεζα και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου. Οι σχετικές μελέτες που αποπειράθηκαν να συνδέσουν την κοινωνικά υπεύθυνη στάση των επιχειρήσεων με τα χρηματοοικονομικά τους αποτελέσματα δεν συμφωνούν ως προς τα ευρήματα, προφανώς λόγω της μη σύμπτωσης των χρησιμοποιηθέντων ενεργών ορισμών και της μεθοδολογίας συλλογής, οργάνωσης και αξιολόγησης των δεδομένων τους. Σε γενικές γραμμές πάντως φαίνεται να υπάρχει μία θετική σχέση μεταξύ των κοινωνικών και οικονομικών επιδόσεων τουλάχιστον των Αμερικάνικων επιχειρήσεων την τελευταία εικοσαετία. Περισσότερες από 100 εμπειρικές μελέτες έχουν δημοσιευτεί από το 1972 έως το 2000 πάνω στο εν λόγω θέμα. Στην πλειοψηφία τους (68%) τα αποτελέσματα έδειξαν θετική σχέση μεταξύ της εταιρικής κοινωνικής συμπεριφοράς και οικονομικής επίδοσης (Margolis & Walsh, 2001). Οι ερευνητές καταλήγουν ότι, γενικά, υπάρχει θετική σχέση και οπωσδήποτε πολύ μικρή αρνητική σχέση μεταξύ των δύο.

Το London Business School επιβεβαιώνει αυτά τα ευρήματα. Από 80 μελέτες για την ΕΚΕ που έχει εξετάσει, οι 42 έδειξαν θετική επίδραση, οι 19 δεν έδειξαν κάποια σχέση, οι 15 έδειξαν μεικτά αποτελέσματα και μόνο οι 4 φανέρωσαν αρνητική επίδραση (Smith, 2001). Ορισμένα παραδείγματα από τις εν λόγω μελέτες είναι τα ακόλουθα:

- ∅ Εταιρείες με επίσημη δέσμευση σε κώδικες συμπεριφοράς - αξίες και επιχειρηματικές πρακτικές - πληρούν καλύτερα 3 από 4 χρηματοοικονομικά κριτήρια σε σύγκριση με εταιρείες που δεν έχουν προβεί σε μια τέτοια δέσμευση. Επιπλέον, αυτές οι επιχειρήσεις παρουσιάζουν κέρδη κατά 18% υψηλότερα από το μέσο όρο.
- ∅ Μια μελέτη μετόχων διακεκριμένων εταιρειών - συμπεριλαμβανομένου των Coca Cola, Procter and Gable, Johnson & Johnson - έδειξε ότι επιχειρήσεις που συνεχώς προσπαθούσαν να συμπεριλάβουν τη γνώμη όλων των ενδιαφερομένων στις επιχειρηματικές πρακτικές ξεπέρασαν σε επίδοση το δείκτη S&P 500 περισσότερο από το διπλάσιο του μέσου όρου τα τελευταία 15 χρόνια. Συγκεκριμένα, η συνολική απόδοση των μετόχων ανήλθε στο 43% ενώ η συνολική απόδοση των μετόχων από τον S&P 500 ήταν μόλις 19%.

Άλλα παραδείγματα θετικής συσχέτισης μεταξύ ΕΚΕ και επιχειρηματικής επιτυχίας παρατίθενται ως ακολούθως:

- Ø Ο Dow Jones Sustainability Group Index έδειξε ότι εταιρίες που εστιάστηκαν στην "τριπλή οικονομική αρχή" (triple bottom line) της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας παρουσίασαν υψηλότερη επίδοση συγκριτικά με άλλες επιχειρήσεις εισηγμένες στο χρηματιστήριο. Ο δείκτης βρήκε ότι οι 6 εταιρίες στον κλάδο των χημικών με τις καλύτερες πρακτικές για το περιβάλλον ξεπέρασαν εκείνες με τις χειρότερες περιβαλλοντικές πρακτικές κατά 9,2% στην ετήσια απόδοση.
- Ø Μια διετής μελέτη από το The Performance Group, που αποτελεί ένα κονσόρτσιουμ επτά επιχειρήσεων - τις Volvo, Unilever, Monsanto, Imperial Chemical Industries, Deutsche Bank, Electrolux και τη Γερμανική Ασφαλιστική Gerling - κατέληξε στο συμπέρασμα ότι βελτιώνοντας την συμμόρφωση στα περιβαλλοντικά πρότυπα και παράγοντας προϊόντα φιλικά προς το περιβάλλον μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των κερδών ανά μετοχή και της εταιρικής κερδοφορίας γενικότερα καθώς επίσης να αποτελέσει σημαντικό στοιχείο στην ανάληψη συμβολαίων ή στην έγκριση επενδύσεων σε αναδυόμενες αγορές.
- Ø Με την υποστήριξη της IBM, ο καθηγητής της UCLA David Lewin μελέτησε 156 επιχειρήσεις ώστε να προσδιορίσει τη σχέση μεταξύ εταιρικών χορηγιών και εταιρικής επίδοσης και βρήκε ότι επιχειρήσεις με υψηλές φιλανθρωπικές παροχές παρουσιάζουν σημαντικά υψηλότερη απόδοση ενεργητικού και επενδυμένου κεφαλαίου. Ο Lewin συμπέρανε ότι "η εταιρική φιλανθρωπία μπορεί διαχρονικά να ενισχύσει την επιχειρηματική επίδοση. "
- Ø Μια έρευνα του Πανεπιστημίου DePaul το 1997 βρήκε ότι επιχειρήσεις με προκαθορισμένη εταιρική δέσμευση σε ηθικούς κανόνες και πρακτικές παρουσιάζουν καλύτερη οικονομική πορεία (βάσει των ετήσιων πωλήσεων / έσοδα) από εταιρίες που δεν προβαίνουν σε κάτι τέτοιο.
- Ø Μελέτη του Πανεπιστημίου Southwestern Louisiana με τίτλο Η Επίδραση των Δημοσιευμένων Εκθέσεων για την Αντιδεοντολογική Συμπεριφορά πάνω στις Τιμές των Μετοχών (The Effect of Published Reports on Unethical Conduct on Stock Prices) καταδεικνύει ότι η δημοσιότητα για μη δεοντολογική εταιρική συμπεριφορά προκαλεί μείωση στις τιμές των μετοχών για ένα διάστημα έξι μηνών το ελάχιστο.
- Ø Ο κοινωνικός δείκτης Domini 400 Social Index (DSI)28 ξεπέρασε κατά 1 % και πάνω το δείκτη S&P 500 με βάση τη συνολική απόδοση σε ετήσια βάση και λαμβάνοντας υπόψη την προσαρμογή ανάλογα με τον κίνδυνο από την έναρξη λειτουργία του το Μάιο του 1990.
- Ø Το Πανεπιστήμιο Harvard σε έρευνα που διενήργησε το 2000 βρήκε ότι επιχειρήσεις που ασχολούνται με όλους όσους εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα με τις δραστηριότητές τους έχουν τέσσερις φορές μεγαλύτερο ρυθμό ανάπτυξης από εκείνες που είναι επικεντρωμένες μόνο στους μετόχους τους.
- Ø Το 1997, η Coca Cola σημείωσε μια εντυπωσιακή αύξηση στις πωλήσεις της κατά 490% στα 450 καταστήματα Wal-Mart κατά τη διάρκεια μιας εκστρατείας έξι εβδομάδων με τον οργανισμό "Mothers Against Drunk Driving" στην οποία η εταιρεία δώρισε ένα τμήμα των πωλήσεων της στον εν λόγω οργανισμό.

Επιπλέον, η ΕΚΕ αναγνωρίζεται από τις επιχειρήσεις. τα άτομα που χαράσσουν πολιτική και τα άλλα ενδιαφερόμενα μέρη, ως σημαντικό στοιχείο νέων και αναδυόμενων μορφών διακυβέρνησης, που

μπορεί να τους βοηθήσει να ανταποκριθούν σε θεμελιώδεις αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στο παγκόσμιο επιχειρηματικό στερέωμα. Συγκεκριμένα:

- ∅ Η παγκοσμιοποίηση δημιούργησε νέες ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις, αλλά αύξησε την οργανωτική πολυπλοκότητα των επιχειρήσεων καθώς η αυξανόμενη επέκταση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στο εξωτερικό οδήγησε σε νέες ευθύνες σε παγκόσμια κλίμακα, ιδίως σε σχέση με τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η εφαρμογή συστημάτων ΕΚΕ και η κατάλληλη εταιρική διακυβέρνηση συντελούν στην εξασφάλιση εύρυθμης λειτουργίας και στην τήρηση ισορροπιών μεταξύ των συμμετεχόντων κατά μήκος της παραγωγικής αλυσίδας. Παράλληλα, οι επιχειρήσεις επιβαρύνονται σημαντικά από την εταιρική διακυβέρνηση και συχνά τίθεται το ερώτημα αν το πρόσθετο κόστος που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις από την εταιρική διακυβέρνηση μπορεί, μακροπρόθεσμα, να έχει προστιθέμενη αξία για αυτές. Το επιπλέον κόστος που προαναφέραμε, εξαρτάται από το βαθμό διατήρησης της εμπιστοσύνης από την πλευρά των καταναλωτών και της επενδυτικής κοινότητας. Είναι ωστόσο σημαντικό ο κόσμος να νιώθει ότι οι εταιρείες αυτές διοικούνται σωστά και ότι μπορεί να τις εμπιστευτεί και, για το λόγο αυτό, και οι επιχειρήσεις από την πλευρά τους θα πρέπει να απαντούν θετικά στο αίτημα για περισσότερη και καλύτερη ενημέρωση. Γι' αυτό εκφράζεται η άποψη ότι υπάρχει ανάγκη για δημιουργία προτύπων σε σχέση με την εταιρική διακυβέρνηση.
- ∅ Η παγκόσμια διακυβέρνηση και η αλληλεπίδραση ανάμεσα στο εμπόριο, τις επενδύσεις και τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι ανάμεσα στα κύρια ζητήματα στη συζήτηση για την ΕΚΕ. Πράγματι, η ευαισθητοποίηση σχετικά με τα ζητήματα και τις ανησυχίες της ΕΚΕ θα συνεισφέρει στην προώθηση πιο βιώσιμων επενδύσεων, πιο αποτελεσματικής αναπτυξιακής συνεργασίας και μεταφορών τεχνολογίας. Η διαδικασία της απελευθέρωσης του εμπορίου και των χρηματοοικονομικών αγορών πρέπει να συνοδεύονται από την κατάλληλη πρόοδο προς ένα αποτελεσματικό σύστημα παγκόσμιας διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών και περιβαλλοντικών της διαστάσεων. Λόγω της παγκοσμιοποίησης οι επιχειρήσεις εκτίθενται διαρκώς περισσότερο στη διασυνοριακή οικονομική εγκληματικότητα, που απαιτεί μια διεθνή απάντηση. Με τη συμμόρφωσή τους προς διεθνώς αποδεκτά πρότυπα, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις μπορούν να βοηθήσουν να εξασφαλιστεί ότι οι διεθνείς εμπορικές αγορές λειτουργούν με πιο βιώσιμο τρόπο και επομένως είναι σημαντικό η προώθηση της ΕΚΕ σε διεθνές επίπεδο να βασιστεί σε διεθνή πρότυπα και συμφωνηθέντα εργαλεία.
- ∅ Ως άμεσα οφέλη από την εφαρμογή Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης μπορούν να αναφερθούν το καλύτερο εργασιακό περιβάλλον, η δέσμευση και η μεγαλύτερη παραγωγικότητα των εργαζομένων, η άμεση εμπλοκή σε θέματα που αφορούν στις κοινότητες όπου δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις.
- ∅ Η εικόνα και η φήμη παίζουν διαρκώς σημαντικότερο ρόλο στο ανταγωνιστικό περιβάλλον των επιχειρήσεων, καθώς οι καταναλωτές και οι ΜΚΟ ζητούν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες παράγονται τα προϊόντα και προσφέρονται οι υπηρεσίες και για τον αντίκτυπό τους στη βιωσιμότητα, και τείνουν να ανταμείβουν με την συμπεριφορά τους, τις κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνες εταιρείες. Οπότε στα έμμεσα οφέλη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι η αύξησή του ενδιαφέροντος των πελατών και των επενδυτών, γεγονός που αυξάνει τις επιχειρηματικές ευκαιρίες των επιχειρήσεων, η επαύξηση της καλής τους φήμης και η θετική ανταπόκριση του καταναλωτικού κοινού στο σήμα τους. Στο πλαίσιο της ενοποίησης των αγορών, η προβολή του κοινωνικού έργου των επιχειρήσεων μέσα από ειδικές καμπάνιες αποτελεί ολόένα και πιο

σημαντικό παράγοντα για την αύξηση των πωλήσεων στις ανεπτυγμένες αγορές, εκεί που είναι περισσότερο κοινωνικά ευαίσθητοι οι καταναλωτές. Οι πωλήσεις των επιχειρήσεων επηρεάζονται πολύ θετικά, εφόσον αυτές έχουν προβάλει μέσα από διάφορα μέσα μαζικής ενημέρωσης το κοινωνικό τους έργο, ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητά τους έναντι επιχειρήσεων που δεν έχουν μια ολοκληρωμένη στρατηγική Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Σύμφωνα με μια τελευταία έρευνα που έγινε στη Μεγάλη Βρετανία, σε 47 εκατομμύρια καταναλωτές, το 77% των ερωτηθέντων απάντησε ότι προτιμά προϊόντα ή υπηρεσίες από εταιρείες που είναι κοινωνικά ευαισθητοποιημένες. Επίσης, το 43% απάντησε ότι μελλοντικά θα ήθελε να δει ολοένα και περισσότερες εταιρείες να εφαρμόζουν προγράμματα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Αυτή η έρευνα, αλλά και πάρα πολλές άλλες έρευνες που έχουν γίνει, δείχνουν ότι οι καταναλωτές επιθυμούν την αύξηση του κοινωνικού ρόλου των εταιρειών.

- ∅ Για να προσδιορίσουν καλύτερα τους παράγοντες επιτυχίας και κινδύνου που ενυπάρχουν σε μια επιχείρηση, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ζητούν την αποκάλυψη πληροφοριών που ξεπερνούν την παραδοσιακή σύνταξη οικονομικών εκθέσεων. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα επιθυμούν να διασφαλίζουν τα χρήματα τα οποία δανείζουν στις επιχειρήσεις και συνεπώς τα ενδιαφέρει η δυνατότητα βιωσιμότητας της επιχείρησης μακροπρόθεσμα. Γι αυτό το λόγο εξετάζουν και το περιβαλλοντικό και κοινωνικό αντίκτυπο που έχουν οι επιχειρήσεις πελάτες τους και ενδεχομένως να εξετάζουν και τον κοινωνικό απολογισμό τους. Με άλλα λόγια εξετάζουν στοιχεία που θα τους επιτρέψουν να προσδιορίσουν καλύτερα τους παράγοντες επιτυχίας και κινδύνου που ενυπάρχουν σε μια επιχείρηση και την ανταπόκρισή της στην κοινή γνώμη.
- ∅ Με την εφαρμογή προγραμμάτων ΕΚΕ οι επιχειρήσεις συμβάλλουν στην ανάπτυξη της γνώσης και της καινοτομίας και αντλούν τα οφέλη που προσφέρει η ύπαρξη ειδικευμένου εργατικού δυναμικού
- ∅ Η ανάπτυξη πρακτικών που συνεκτιμούν την περιβαλλοντική και κοινωνική διάσταση συμβάλλει στον εκσυγχρονισμό των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων και, κατά συνέπεια, στη μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητά τους.
- ∅ Η εφαρμογή της ΕΚΕ προϋποθέτει τη δέσμευση των επιχειρήσεων στις αξίες CSR και κυρίως στην ακεραιότητα, την υπευθυνότητα και τη διαφάνεια που συνδέονται με την ενισχυμένη εταιρική διακυβέρνηση. Η διαφάνεια ενθαρρύνει τον κόσμο να επενδύει. Αυτό, ωστόσο, εξαρτάται από τον επενδυτή καθώς υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τύποι. Υπάρχουν για παράδειγμα οι βραχυπρόθεσμοι επενδυτές, που λειτουργούν σε βάθος χρόνου 3 μηνών. Υπάρχουν όμως (και αυτοί είναι οι σημαντικότεροι και σταθερότεροι) αυτοί που επενδύουν μακροπρόθεσμα και οι οποίοι επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από τη διαφάνεια μιας επιχείρησης που εμπιστεύονται. Για το λόγο αυτό, είναι σημαντική για τέτοιου τύπου επενδυτές, η ύπαρξη καλής διαχείρισης που θα μπορεί να εξασφαλίζει εξισορρόπηση του βραχυπρόθεσμου με το μακροπρόθεσμο και των κερδών έναντι άλλων θεμάτων όπως η αειφόρος ανάπτυξη.
- ∅ Επιπλέον οι επιχειρήσεις μπορούν να ενταχθούν σε ειδικούς χρηματοπιστωτικούς και τραπεζικούς δείκτες αξιολόγησης εταιριών με βάση τις δραστηριότητές τους σε θέματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και έτσι να προσελκύουν περισσότερους επενδυτές.
- ∅ Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι μια ευκαιρία αμφίδρομου οφέλους όχι μόνο για τις εταιρείες και τους επενδυτές, αλλά και για τους πολίτες. Και αυτό είναι ένα μήνυμα που πρέπει να προωθηθεί στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, όπως επίσης και σε εκείνους που λαμβάνουν αποφάσεις και διαμορφώνουν

πολιτικές, στην ακαδημαϊκή κοινότητα και στην κοινή γνώμη.

Παρά την ευρεία συναίνεση που παρατηρείται όσον αφορά τη σημασία της ΕΚΕ για τις επιχειρήσεις, οι επιχειρήσεις δεν μπορούν προς το παρόν να εκτιμήσουν επακριβώς τα συγκεκριμένα οφέλη από την ανάληψη δράσης στον τομέα αυτό. Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή προτείνει την πραγματοποίηση μελετών σχετικά με τις θετικές συνέπειες των δράσεων στο πλαίσιο της ΕΚΕ για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, την υποστήριξη δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης για την ΕΚΕ και την ανάλυση και διάδοση πληροφοριών σχετικά με κοινωνικά υπεύθυνες πρακτικές.

Ανάπτυξη της ανταλλαγής ορθών πρακτικών (best practices) μεταξύ των επιχειρήσεων και των κρατών μελών. Οι ίδιες οι επιχειρήσεις τόνισαν τη σημασία της ανταλλαγής εμπειριών και ορθών πρακτικών σχετικά με την ΕΚΕ. Επομένως, οι επιχειρήσεις πρέπει να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων δομών ενισχύοντας τη δικτύωση και το συντονισμό. Σήμερα, οι επιχειρήσεις συναντούν ιδιαίτερες δυσκολίες στο να πείσουν και να ενημερώσουν για τις καλές τους προθέσεις. Η μετά Εnron εποχή είχε επιπτώσεις στη συνολική άποψη των καταναλωτών και επενδυτών για τις επιχειρήσεις. Για παράδειγμα, ένα χρόνο μετά τις ρυθμίσεις της νέας εταιρικής διακυβέρνησης, οι αμερικανικές επιχειρήσεις έχουν να διανύσουν ακόμη μεγάλο δρόμο προκειμένου να ανακτήσουν την εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης. Το ίδιο ισχύει για τα κράτη μέλη που έχουν αναπτύξει διαφορετικές πολιτικές στον τομέα της ΕΚΕ οι οποίες αντανakλούν τις διαφορετικές τους παραδόσεις.

Ε.Κ.Ε ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Το 2005 ήταν το Ολυμπιακό Έτος για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) στην Ευρώπη. Την επίσημη έναρξή του έκανε ήδη με προγραμματισμένη ειδική εκδήλωσή της η Ολλανδική κυβέρνηση - πριν παραδώσει τη σκυτάλη της ευρωπαϊκής προεδρίας - και κάλεσε "επί σκηνής" τους επιχειρηματίες της Ευρώπης μέσα στις 365 ημέρες του νέου αυτού έτους-σταθμού να επιδείξουν τα επιτεύγματά τους στον τομέα της ΕΚΕ, αλλά και να δεσμευθούν για τους επόμενους στόχους τους που θα εκφράζουν τη φιλοδοξία της Ευρώπης να υπάρχει παράλληλη ανάπτυξη οικονομίας-κοινωνίας. Γιατί αυτός είναι ο "Νέος Στρατηγικός Στόχος για την Ευρώπη του 2010" που συνομολογήθηκε στο Συμβούλιο της Λισσαβόνας τον Μάρτιο 2000, ώστε "να γίνει η Ευρώπη η πλέον ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία που θα βασίζεται στη γνώση, στη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερης ποιότητας θέσεις εργασίας και με κοινωνική συνοχή".

Σε ό,τι αφορά το επίπεδο των προτύπων Ε.Κ.Ε. που θα πρέπει να αναπτυχθούν σε μία χώρα, η ευρωπαϊκή Ο.Κ.Ε. (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή) θεωρεί ότι αυτά θα πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψιν τις ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας και δεν θα πρέπει να τεθούν υπερβολικά υψηλά πρότυπα που θα οδηγούσαν σε επιδείνωση της ανταγωνιστικής θέσης της χώρας. Αυτό όμως δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι θα πρέπει να γίνονται δεκτές περιπτώσεις παραβίασης διεθνώς αναγνωρισμένων προτύπων (ανθρώπινα δικαιώματα, ισότητα ανδρών - γυναικών, κ.ά.).

Μέσα στο πλαίσιο της δυνατότητάς της να εκφράζει γνώμη για θέματα κοινωνικοοικονομικής πολιτικής, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδας (η ΟΚΕ αποτελεί τον κύριο θεσμό ανάπτυξης του κοινωνικού διαλόγου στον οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι των εργοδοτικών και συνδικαλιστικών φορέων και της Κυβέρνησης) διατύπωσε τον Σεπτέμβριο 2003 την υπ' αρ. 95 Γνώμη της που αναφέρεται στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις θα πρέπει να αναπτύξουν "ποιοτικές σχέσεις" με όλα τα μέρη που μετέχουν στη δραστηριότητά τους: μετόχους, εργαζομένους, συνδικάτα, πελάτες, προμηθευτές, υπερεργολάβους, τοπικές και περιφερειακές ενώσεις και αρχές δίδοντας έμφαση "στους ανθρώπινους, τους κοινωνικούς, τους χρηματοδοτικούς και τους περιβαλλοντικούς τομείς". Αυτή η άποψη παρουσιάζεται ως αναγκαιότητα προκειμένου να μπορέσουν οι ελληνικές επιχειρήσεις να ακολουθήσουν την εξέλιξη των εταιριών που δραστηριοποιούνται έξω από τον ελλαδικό χώρο. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι λόγοι για τους οποίους είναι απαραίτητο οι ελληνικές (και όχι μόνο) επιχειρήσεις να υιοθετήσουν την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ως επιχειρησιακή αρχή και να διαμορφώνουν τη δράση τους με γνώμονα αυτή την αρχή.

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: «Μια αναγκαιότητα για τις σύγχρονες επιχειρήσεις»

Αυξάνονται οι προσδοκίες των συμμετόχων (stakeholders)

Οι συμμετοχοί των επιχειρήσεων – οι κυβερνήσεις, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, η κοινωνία, οι υπάλληλοι, οι μέτοχοι και οι πελάτες - αυξάνουν συνεχώς τις προσδοκίες και απαιτήσεις τους.

- ∅ Έρευνα ανάμεσα σε 750 ανώτατα στελέχη επιχειρήσεων (CEOs) έδειξε ότι η αυξημένη πίεση από τους συμμετόχους είναι το δεύτερο κατά σειρά σημαντικό θέμα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις. ("Most Respected Companies Survey" Financial Times/PricewaterhouseCoopers Dec 7th 1999).
- ∅ Πολλές έρευνες αγοράς δείχνουν ότι το ενδιαφέρον του κοινού για τις επενδύσεις των επιχειρήσεων στην κοινωνία αυξάνεται συνεχώς.

Οι πελάτες

- ∅ Οι καταναλωτές ενδιαφέρονται ολοένα και περισσότερο για την επίδραση των επιχειρήσεων στην κοινωνία.
- ∅ Το 81 % των καταναλωτών συμφωνούν ότι, όταν η τιμή και η ποιότητα είναι ίσες, προτιμούν να αγοράζουν προϊόντα που είναι συσχετισμένα με κάποιο καλό σκοπό (a good cause) (MORI).
- ∅ Το 70% των Ευρωπαίων καταναλωτών υποστηρίζουν ότι η δέσμευση μιας εταιρίας στην κοινωνική ευθύνη είναι σημαντική όταν αγοράζουν ένα προϊόν ή υπηρεσία και ένας στους πέντε είναι διατεθειμένος να πληρώσει πιο ακριβά για προϊόντα τα οποία είναι "κοινωνικά και περιβαλλοντικά πιο υπεύθυνα". (MORI Sep 2000, on behalf of CSR Europe, 12000 consumers in 12 European countries).
- ∅ Η έκρηξη στις τεχνολογίες της πληροφορίας και της κοινωνίας, ειδικά το Διαδίκτυο, οδήγησαν σε πολύ μεγαλύτερη διαφάνεια τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων. Πληροφορίες σχετικά με την ανεύθυνη εταιρική συμπεριφορά σήμερα έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες να φθάσουν στα αυτιά πελατών, στελεχών και επενδυτών, καθώς και σε άλλες επιχειρήσεις. Μέσω του Διαδικτύου, είναι δυνατόν να γίνουν άμεσες συγκρίσεις μεταξύ εταιρειών όσον αφορά την απόδοσή τους σε Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Η ζήτηση για τέτοια δεδομένα υπάρχει
- ∅ Σύμφωνα με έρευνα της Environics International Ltd :
  - Οι αντιλήψεις της κοινωνίας για τις εταιρείες είναι πιο στενά συνδεδεμένες με την κοινωνική ευθύνη (56%) παρά με την ποιότητα / φήμη του ονόματος (40%) ή με βασικές επιχειρησιακές παραμέτρους (34%) όπως οικονομικούς παράγοντες, μέγεθος της εταιρείας και στρατηγική.
  - Δύο στους τρεις πολίτες θέλουν τις εταιρείες να ξεπεράσουν τον παραδοσιακό τους ρόλο, που ήταν να κάνουν κέρδη και να συνεισφέρουν σε ευρύτερους κοινωνικούς στόχους.

-Οι μισοί που έλαβαν μέρος στην έρευνα δίνουν προσοχή στην κοινωνική συμπεριφορά των επιχειρήσεων.

Έτσι, μακροπρόθεσμα τουλάχιστον, σε μια κοινωνία ενεργών πολιτών, η ΕΚΕ αποτελεί παίγνιο θετικού αθροίσματος που οδηγεί σε αύξηση της αξίας της εταιρείας από τη μια και αύξηση της κοινωνικής ευημερίας από την άλλη.

Οι υπάλληλοι

- ∅ Οι υποψήφιοι υπάλληλοι ενδιαφέρονται περισσότερο για την κοινωνική συνεισφορά των εταιριών, όταν επιλέγουν τους μελλοντικούς τους εργοδότες. Οι υπάλληλοι που γνωρίζουν ότι ο οργανισμός τους εμπλέκεται και συνεισφέρει στην κοινωνία είναι πολύ πιο πιθανό να μιλήσουν θετικά για τους εργοδότες τους. Εταιρίες οι οποίες φαίνονται να υποστηρίζουν τις ανάγκες της κοινωνίας και τα ενδιαφέροντα των υπαλλήλων ελκύουν και συγκρατούν καλύτερους υπαλλήλους.
- ∅ 73% απάντησαν ότι θα ήταν πιο αφοσιωμένοι σε ένα εργοδότη που υποστηρίζει την τοπική κοινότητα (MORI)
- ∅ Η Ε.Κ.Ε. μπορεί να επηρεάσει πολύ την προσέλκυση και διατήρηση στελεχών. Οι εργαζόμενοι θέλουν καλές αμοιβές και καλές προοπτικές, όμως όλο και περισσότερο θέλουν επίσης να αισθάνονται υπερήφανοι για την επιχείρηση που εργάζονται Όπως σχολιάζει ο Διευθύνων Σύμβουλος μιας πολυεθνικής επιχείρησης "οι άνθρωποι δεν θέλουν να αισθάνονται αμηχανία όταν χρειαστεί να πουν για ποιόν εργάζονται". Μελέτη που έγινε από τον όμιλο Cherenson το 2001 έδειξε ότι 78% των ερωτηθέντων θα προτιμούσαν να εργάζονται για μια επιχείρηση η οποία έχει εξαιρετική φήμη και τους πληρώνει μισθό που καλύπτει τις ανάγκες τους. Μόνο το 17% είπε ότι θα εργαζόταν για μια επιχείρηση με υψηλούς μισθούς αλλά πενιχρή φήμη. Η Ε.Κ.Ε. μπορεί επίσης να αυξήσει την παραγωγικότητα. Για παράδειγμα, επιχειρήσεις που βελτιώνουν τις συνθήκες και πρακτικές εργασίας διαπιστώνουν μείωση των ελαττωματικών ή άχρηστων εμπορευμάτων.

Η εταιρική εικόνα / φήμη μπορεί να αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος της χρηματιστηριακής αξίας, μιας εταιρείας.

- Το 1975 το 50% της χρηματιστηριακής αξίας μιας εταιρίας ήταν υλικά περιουσιακά στοιχεία. Το 1999 μόνο το 20% της χρηματιστηριακής αξίας μιας επιχείρησης αντιπροσωπεύεται από τα υλικά της περιουσιακά στοιχεία, ενώ το 80% αποτελούν τα άυλα περιουσιακά της στοιχεία. (Business Week Μάρτιος 2000).
- Το 96% της χρηματιστηριακής αξίας της Coca Cola, το 97% για την Kellogg's και το 83% για την IBM είναι άυλα περιουσιακά στοιχεία.

Το 1999 έρευνα ανάμεσα σε 25000 πολίτες, σε 23 χώρες, σε έξι ηπείρους έδειξε ότι:

- Οι αντιλήψεις της κοινωνίας για τις εταιρείες είναι πιο στενά συνδεδεμένες με την κοινωνική ευθύνη(56%) παρά με την ποιότητα /φήμη του ονόματος (40%) ή με βασικές επιχειρησιακές παραμέτρους(34%) όπως οικονομικούς παράγοντες, μέγεθος της εταιρίας και στρατηγική.
- 2 στους 3 πολίτες θέλουν τις εταιρείες να ξεπεράσουν τον παραδοσιακό τους ρόλο, που ήταν να κάνουν κέρδη και τις θέλουν να συνεισφέρουν σε ευρύτερους κοινωνικούς στόχους.
- Οι μισοί που έλαβαν μέρος στην έρευνα δίνουν προσοχή στην κοινωνική συμπεριφορά των επιχειρήσεων .

Αποφυγή /μείωση κινδύνων:

- Συνολικά το 40% των πολιτών παγκοσμίως έχουν σκεφτεί να «τιμωρήσουν» ή «τιμώρησαν» συγκεκριμένες εταιρείες των οποίων οι συμπεριφορές δεν ήταν –κατά την γνώμη τους –κοινωνικά υπεύθυνες τον προηγούμενο χρόνο. Αυτό το εύρημα επιβεβαιώνει κάτι που αρκετές εταιρείες έχουν μάθει με σκληρό τρόπο, ότι και η εταιρική εικόνα και οι πωλήσεις κινδυνεύουν όταν οι πελάτες έχουν αρνητική άποψη για την συμπεριφορά μιας εταιρείας.
- Εξετάζοντας και συγκρίνοντας τις απαντήσεις των διαμορφωτών της κοινής γνώμης με αυτές του κοινού γενικά, φάνηκε ότι οι διαμορφωτές της κοινής γνώμης είναι δύο φορές πιο πιθανό να μιλήσουν για τη συμπεριφορά εταιριών και να τιμωρήσουν μια “κοινωνικά ανεύθυνη “ εταιρία. Αυτό υποδηλώνει ότι τα επόμενα χρόνια οι εταιρίες θα βρεθούν κάτω από ακόμα μεγαλύτερη πίεση να αναλάβουν τις κοινωνικές τους ευθύνες.

Η Διεθνής Διάσταση

Φυσικά η ΕΚΕ δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να περιορίζεται στις πλούσιες χώρες του ανεπτυγμένου κόσμου. Με την παγκόσμια αλυσίδα της παραγωγής και της προσφοράς, οι εταιρείες δεν μπορούν να αγνοήσουν την διεθνή τους διάσταση.

Τα προβλήματα ενός κόσμου στον οποίο 1 δισ. άνθρωποι ζουν με λιγότερο από 1 ευρώ την ημέρα και 10 εκατ. παιδιά πεθαίνουν κάθε χρόνο από θεραπεύσιμες ασθένειες, δεν θα λυθούν εκτός εάν όλοι οι τομείς της κοινωνίας - συμπεριλαμβανομένου και του επιχειρηματικού κόσμου - αναγνωρίσουν τις ευθύνες τους. Ούτε είναι δυνατόν να λυθούν με την εκμετάλλευση και καταπίεση των εργαζομένων στις αποκαλούμενες τρίτες χώρες. Ο σεβασμός των βασικών προδιαγραφών του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας είναι βασικό κριτήριο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.

Οι εμπειρίες από τις πρωτοπόρες στο θέμα αυτό εταιρίες δείχνουν ότι η κοινωνική εταιρική ευθύνη θα γίνει ένας νέος τομέας επίδοσης και υπευθυνότητας για τις πετυχημένες εταιρίες. Η ανάληψη κοινωνικής ευθύνης από τις επιχειρήσεις καθίσταται επιτακτική. Επομένως, η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη εκφράζει μια συνολική απαίτηση, ένα συνολικό αίτημα, το οποίο θέτουν οι επιχειρήσεις, η κοινωνία και ο σημερινός πολιτισμός μας. Οι ελληνικές επιχειρήσεις οφείλουν να προσαρμοστούν στην νέα πραγματικότητα για να είναι και οι ίδιες μέσα στις εξελίξεις και να μην παραμένουν απλοί θεατές και να αναγκάζονται ετεροχρονισμένα να ακολουθήσουν ή να εξαφανιστούν.

Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.

Στον 21ο αιώνα, οι επιχειρήσεις καλούνται να αποδείξουν πολύ περισσότερα προκειμένου να θεωρηθούν επιτυχημένες. Το σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον απαιτεί συνεχή εγρήγορση αλλά και επιμονή και μακροχρόνια δέσμευση στις αρχές της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, που δεν θα πρέπει να ανατρέπεται από έκτακτα γεγονότα ή πρόσκαιρη μετατόπιση του επιχειρηματικού ενδιαφέροντος και των προτεραιοτήτων της αγοράς.

Από τον Μάρτιο του 2000 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα έχει εντάξει την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Πρόγραμμα. Κάλεσε μάλιστα τις εταιρίες να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της πρόκλησης που η Ευρωπαϊκή Ένωση έθεσε για τον εαυτό της "να γίνει η πλέον ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία του κόσμου, ικανή για διαρκή οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή μέχρι το 2010". Για εμάς τους Έλληνες ειδικότερα η υλοποίηση της πανευρωπαϊκής αυτής πρωτοβουλίας έρχεται σαν φυσική συνέχεια μιας μακράιωνης παράδοσης, από τους χορηγούς της αρχαιότητας μέχρι τους εθνικούς ευεργέτες της Νεότερης Ελλάδας. Αλλά και στους πιο κοντινούς καιρούς, σημαντική -αν και όχι πάντα

"ορατή"- ήταν και είναι η κοινωνική προσφορά πολλών επιχειρήσεων και επιχειρηματιών.

Μερικά χρόνια νωρίτερα, και συγκεκριμένα το Μάιο του 1995 μια ομάδα Ευρωπαίων Επιχειρηματιών και Διευθυντών επιχειρήσεων συνυπέγραψε την "Ευρωπαϊκή Διακήρυξη των Επιχειρήσεων κατά του Κοινωνικού Αποκλεισμού" με στόχο την ανεύρεση τρόπων για προαγωγή της κοινωνικής τους υπευθυνότητας. Αποτέλεσμα αυτής της Διακήρυξης ήταν η δημιουργία, το 1996, του Ευρωπαϊκού Δικτύου Επιχειρήσεων για την Κοινωνική Συνοχή. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (CSR EUROPE) ιδρύθηκε με την υποστήριξη του κ. Jack Delors, Προέδρου τότε της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ένας από τους βασικούς στόχους του Δικτύου αυτού ήταν και η ενθάρρυνση για τη δημιουργία αντίστοιχων Εθνικών Δικτύων. Σήμερα το CSR Europe περιλαμβάνει περισσότερες από 1500 επιχειρήσεις, με 18 εθνικούς αντιπροσώπους σε 15 χώρες.

Τον Νοέμβριο του 1999, αντίστοιχες προσπάθειες από δεκατρείς μεγάλες Ελληνικές Επιχειρήσεις μαζί με τρεις από τους μεγαλύτερους συλλογικούς επιχειρηματικούς φορείς κατέληξαν στην υπογραφή της διακήρυξης για την ίδρυση του "Ελληνικού Δικτύου για την Κοινωνική Συνοχή". Ιδρυτικά μέλη ήταν οι δεκατρείς επιχειρήσεις οι οποίες είχαν την πρωτοβουλία – μεταξύ των οποίων και ο TITAN - και τρεις συλλογικοί επιχειρηματικοί φορείς (Σ.Ε.Β, Ε.Β.Ε.Α και Σ.Β.Β.Ε.).

Το σχετικό καταστατικό της Αστικής - μη κερδοσκοπικής εταιρίας – κατατέθηκε στο Πρωτοδικείο Αθηνών την 15η Ιουνίου 2000 όπου και καταχωρήθηκε με αριθμό 10147/29.6.2000 και έκτοτε τροποποιήθηκε ήδη δύο φορές. Με την τροποποίηση του καταστατικού άλλαξε και η ονομασία του Δικτύου σε "Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη" (Δίκτυο) με την αντίστοιχη αγγλική μετάφραση "Hellenic Network for Corporate Social Responsibility". Με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των μελών του της 27ης Νοεμβρίου 2002 και μετά από τις απαιτούμενες ενέργειες, το Δίκτυο άλλαξε τη νομική μορφή του σε μη κερδοσκοπικό Σωματείο.

Το Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη αποτελεί τον εθνικό αντιπρόσωπο στο Πανευρωπαϊκό Δίκτυο CSR Europe. Αυτή τη στιγμή κορυφαία προτεραιότητα του Δικτύου αποτελεί η ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων, των οποίων η κινητοποίηση προέχει της ευαισθητοποίησης του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη τόσο στην Ελλάδα όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη είναι μια πρωτοβουλία που προέρχεται από την πλευρά των επιχειρήσεων και όχι μια οργάνωση καταναλωτών. Κεντρική φιλοσοφία του Ελληνικού Δικτύου είναι η πίστη στην ιδέα ότι όσο αποτελεσματικότερη δουλειά γίνει προς την κατεύθυνση της ευαισθητοποίησης των επιχειρήσεων, τόσο πιο γρήγορα οι πολίτες θα αντιληφθούν τη σημασία της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και θα την αναζητήσουν (και σε ένα μεταγενέστερο στάδιο θα την απαιτήσουν) στις επιχειρήσεις των οποίων τα προϊόντα και τις υπηρεσίες επιλέγουν.

Στόχος του Δικτύου είναι η συνεργασία και υποστήριξη των ελληνικών επιχειρήσεων για την επίτευξη διαρκούς επιχειρηματικής και ανθρώπινης ανάπτυξης, με την ένταξη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στις βασικές επιχειρηματικές τους στρατηγικές επιλογές. Αποστολή του είναι η προώθηση της

έννοιας της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και η προβολή της, τόσο προς τον επιχειρηματικό κόσμο όσο και προς το κοινωνικό περιβάλλον, με απώτερο στόχο την ισόρροπη επίτευξη κερδοφορίας και βιώσιμης ανάπτυξης. Σκοπός του Ελληνικού Δικτύου είναι η προώθηση της έννοιας της κοινωνικής ευαισθησίας και ευθύνης των επιχειρήσεων και η προαγωγή της ιδέας της κοινωνικής συνοχής στη χώρα μας μέσα από την ανάδειξη, υιοθέτηση και αξιοποίηση των ορθών πρακτικών (best practices).

Με σκοπό την ευαισθητοποίηση όλο και περισσότερων επιχειρήσεων ως προς την ένταξη στρατηγικών Ε.Κ.Ε. στις δραστηριότητές τους, το Ελληνικό Δίκτυο για την Ε.Κ.Ε. έχει θέσει τους εξής στόχους:

- Τη συνεχή ενημέρωση και διάδοση πληροφοριών στον τομέα της Ε.Κ.Ε.
- Τη δικτύωση και τη συνεργασία με επιχειρήσεις, με συλλογικούς και άλλους φορείς, σε κάθε επίπεδο, για την ανταλλαγή και διασπορά πληροφοριών.
- Την ευαισθητοποίηση της επιχειρηματικής κοινότητας και του κοινού στην κοινωνική δράση και τη συμβολή των επιχειρήσεων σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Την κινητοποίηση και ανάπτυξη συνεργασιών για την προώθηση προγραμμάτων συλλογικής προσφοράς και για την από κοινού αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων.
- Τη μεταφορά, την προσαρμογή και τη διάδοση ορθών πρακτικών στον τομέα της κοινωνικής συνοχής και της Ε.Κ.Ε.
- Την ανάπτυξη δράσης οποιασδήποτε μορφής εκ μέρους των επιχειρήσεων, με στόχο την επίτευξη των σκοπών του Δικτύου.

Τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν οι επιχειρήσεις από την ένταξή τους στο Δίκτυο είναι πολλαπλά:

- Πληροφόρηση: ιστοσελίδα, newsletter, ειδικές συναντήσεις και συνέδρια
- Συμβουλές και κατάρτιση
- Συμμετοχή στο Διάλογο για την Ε.Κ.Ε.
- Ανάπτυξη και ανταλλαγή ορθών πρακτικών (best practices)
- Ανάπτυξη εξειδικευμένων εργαλείων
- Δυνατότητες προβολής σε όλα τα επικοινωνιακά Μέσα

Μέλη του Δικτύου σήμερα είναι 68 Ελληνικές επιχειρήσεις, οι οποίες είναι ευαισθητοποιημένες σε θέματα που αφορούν την κοινωνία και το περιβάλλον και έχουν εντάξει στις επιχειρησιακές στρατηγικές προγράμματα τα οποία:

- Συμβάλλουν στην οικονομική βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων όπου δραστηριοποιούνται.
- Ελαχιστοποιούν τις επιπτώσεις που ενδέχεται να έχουν οι δραστηριότητες τους στο περιβάλλον και στους φυσικούς πόρους.
- Διαμορφώνουν για τους εργαζομένους υγιεινές και ασφαλείς συνθήκες εργασίας.

- Προσφέρουν ίσες ευκαιρίες απασχόλησης και επαγγελματικής εξέλιξης.
- Παρέχουν στους μετόχους τους, μέσω της ορθής κοινωνικής και περιβαλλοντικής διαχείρισης, ικανοποιητική απόδοση.

Οι κυριότεροι λόγοι που φάνηκαν να οδηγούν στην ενεργοποίηση των εταιρειών σε ζητήματα «Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης» είναι οι ακόλουθοι:

- Μέγεθος και φύση εταιρίας: Οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται πιο ενεργά, ενώ οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις προβάλλουν σαν πρωτεύοντα στόχο την “επιβίωση” και όχι τη διαφοροποίηση με την υιοθέτηση στρατηγικών επιλογών όπως είναι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.
- Βαθμός δραστηριοποίησης και ευαισθητοποίησης συγκεκριμένων προσώπων μέσα στην εταιρεία, ιδιαίτερα σε προσωποκεντρικές παραδοσιακές Ελληνικές εταιρείες-Πρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου / Γενική Διεύθυνση /Επιχειρηματίας.
- Το περιβάλλον της Ελληνικής αγοράς που διαμορφώνεται και δραστηριοποιείται από ότι φαίνεται σε ζητήματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης:όλο και περισσότερες επιχειρήσεις προσπαθούν να ενσωματώσουν αρχές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στη λειτουργία τους.
- Οι διεθνείς εξελίξεις, όπου υπάρχουν καινούριες προδιαγραφές αναφορικά με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σε διεθνές επίπεδο, με σαφή ενδυνάμωση του κοινωνικού ρόλου των επιχειρήσεων

Αποτύπωση των αντιλήψεων αναφορικά με ζητήματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Μέσα από την έρευνα διαπιστώνουμε ότι στη χώρα μας η έννοια της ΕΚΕ βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο, ίσως και σε εμβρυακή φάση. Από τον ορισμό της η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι συνυφασμένη με δραστηριότητες και πρακτικές που υπερβαίνουν τις απαιτήσεις του νομοθετικού πλαισίου λειτουργίας των επιχειρήσεων, κάτι που ακόμα δεν έχει γίνει απόλυτα και ξεκάθαρα κατανοητό από τις Ελληνικές Εταιρείες. Αυτό είναι εμφανές καθώς σε ερωτήσεις για το τι δραστηριότητες αναπτύσσουν πέραν της νομοθεσίας σε διάφορους τομείς- όπως για παράδειγμα της υγιεινής και της ασφάλειας - αρκετές επιχειρήσεις απαντούν "ότι ορίζεται από τη νομοθεσία". Σε ερώτηση σε ποιο βαθμό πιστεύουν οι επιχειρήσεις ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη μπορεί να τις ωφελήσει, η συντριπτική πλειοψηφία, σε ποσοστό 63%, υποστηρίζουν ότι ωφελεί αρκετά, το 32% ότι ωφελεί πολύ και μόλις το 5% ότι δεν ωφελεί και τόσο.

Αυτό φανερώνει ότι υπάρχει ευαισθητοποίηση των επιχειρήσεων πάνω στο συγκεκριμένο θέμα,

ωστόσο ταυτόχρονα υπάρχει έλλειψη Οργάνωσης για ζητήματα "Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης", γεγονός που καθίσταται τροχοπέδη στην ανάπτυξη της έννοιας και την εφαρμογή των πρακτικών της. Χαρακτηριστικό είναι ότι το ποσοστό των επιχειρήσεων που έχουν αντιληφθεί την αναγκαιότητα για την εφαρμογή κοινωνικών πρακτικών δεν είναι ενθαρρυντικό. Λίγες είναι οι πρωτοπόρες επιχειρήσεις που ενεργούν ως καλοί πολίτες και που παράλληλα εκδίδουν ξεχωριστό κοινωνικό απολογισμό. Σε έρευνα μάλιστα που διεξήχθη σε παγκόσμιο επίπεδο το 2002, διαπιστώθηκε ότι μόνο το 2% των επιχειρήσεων που βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια εκδίδουν κάθε χρόνο κοινωνικό απολογισμό.

Σε έρευνα της Ο.Κ.Ε (της Ελλάδας) το 54,6% των επιχειρήσεων δήλωσαν ότι εκδίδουν κοινωνικό απολογισμό, 36,4% ότι δεν εκδίδουν και 9% δεν απάντησε στην ερώτηση. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που εκδίδουν κοινωνικό απολογισμό είναι αναμενόμενο να είναι μεγαλύτερο καθώς σε αυτή επελέγησαν μόνο επιχειρήσεις που είναι μέλη του ελληνικού δικτύου για την Ε.Κ.Ε και αυτό σημαίνει ότι κατέχουν το αντικείμενο και έχουν ιδιαίτερη ευαισθητοποίηση πάνω σ' αυτό το θέμα. Ωστόσο προβληματισμούς προκαλεί το 36,4% των επιχειρήσεων, που αν και είναι μέλη του δικτύου για την Ε.Κ.Ε. και δηλώνουν ότι γνωρίζουν το περιεχόμενο της έννοιας της Ε.Κ.Ε, δεν εκδίδουν κάποια έκθεση ή κοινωνικό απολογισμό. Το γεγονός αυτό δημιουργεί ερωτηματικά σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι επιχειρήσεις αυτές το περιεχόμενο της Ε.Κ.Ε. καθώς και απορίες για τον τρόπο με τον οποίο αξιολογούν τα αποτελέσματα της εφαρμογής αυτής τις πολιτικής ως προς τις ίδιες και ως προς την κοινωνία στο σύνολό της.

Σε ερώτημα σχετικά με το αν διαθέτουν ειδικά τμήματα επικοινωνίας και εκπροσώπησης οι επιχειρήσεις απαντούν καταφατικά σε ποσοστό 72,7%, αρνητικά σε ποσοστό 18,2% και δεν επιθυμούν να απαντήσουν στη συγκεκριμένη ερώτηση σε ποσοστό 9,1 % . Και πάλι προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι σε μια εποχή που οι απαιτήσεις του καταναλωτικού κοινού είναι μεγάλες, υπάρχουν επιχειρήσεις που δε διαθέτουν ειδικά τμήματα εκπροσώπησης ώστε να εξασφαλίζεται η κατάλληλη ενημέρωση των καταναλωτών, να γίνεται επεξεργασία της άποψης των καταναλωτών και τυχόν παραπόνων τους και να εκφράζεται η επίσημη θέση της εταιρίας πάνω σε διάφορα θέματα. Είναι σημαντικό ότι αρκετές εταιρίες υλοποιούν ενέργειες που εντάσσονται στα πλαίσια της 'Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης' καταβάλλοντας ελάχιστη προσπάθεια για να επικοινωνήσουν στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον αυτές τις δραστηριότητες. Κατά βάση δεν διαπιστώσαμε την ύπαρξη εξοικείωσης με το συγκεκριμένο θέμα τόσο σε επίπεδο δραστηριοποίησης όσο και σε επίπεδο επικοινωνίας των ενεργειών. Σε καμία περίπτωση όμως δε θα πρέπει ο όρος 'Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη' να είναι ένα ακόμα επικοινωνιακό όχημα χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο.

Επίσης, δεν φαίνεται ότι είναι ξεκάθαρες στις εταιρίες οι δραστηριότητες που σχετίζονται με την "Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη". Ο όρος δεν είναι καινούριος υπήρχε και στο παρελθόν - αυτό που έρχεται τώρα να διαφοροποιηθεί είναι ότι γίνεται μια πιο οργανωμένη προσπάθεια για τον ορισμό της έννοιας με συγκεκριμένες δραστηριότητες που πιθανά να εμπλέκονται. Αυτή η προσπάθεια για συστηματικότερη

ενασχόληση δεν είναι ακόμα ξεκάθαρη στις εταιρίες, με αποτέλεσμα σχεδόν κάθε εταιρία να λειτουργεί σε μοναδιαία βάση και να προσπαθεί να εντάξει στην πολιτική της δραστηριότητες "Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης" χωρίς ωστόσο να είναι ξεκάθαρα τα όρια. Μέχρι τώρα γίνονται ενέργειες όπως: χορηγίες, δωρεές, φιλανθρωπίες, κοινωνικές διαφημίσεις και όλα αυτά θεωρούνται ως η απόδειξη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης της επιχείρησης.

Τώρα γίνονται όλα τα παραπάνω και πιθανόν γίνονται προσπάθειες να ενταχθούν και άλλα προγράμματα πιο προχωρημένων μορφών Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, ωστόσο ακόμα δεν έχει πάρει αυτή η προσπάθεια μια συγκεκριμένη μορφή και δεν έχουν ενταχθεί πλήρως στη λειτουργία των εταιριών (όπως προγράμματα ανθρώπινου δυναμικού, συμβολή στην κοινωνική ανάπτυξη /περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, υγιεινή και ασφάλεια εργαζομένων και πελατών, προστασία μειονεκτούντων ατόμων κ.λ.π)

Τα πλεονεκτήματα που αναγνωρίζονται από όλες τις εταιρείες αναφορικά με την ενασχόληση της εταιρίας τους με ζητήματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την αναγνώριση κάποιων τάσεων της σημερινής εποχής: την ευαισθητοποίηση των πολιτών σε ένα γενικότερο πλαίσιο και την ανάγκη για συστηματική έκφραση Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης από τις ίδιες τις εταιρίες. Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη λειτουργεί ως η παραδοχή από την πλευρά των εταιριών ότι σε όλη τη δραστηριότητά τους και στο πλάνο της ανάπτυξης τους θα πρέπει να εντάξουν και ένα άλλο κομμάτι : την Κοινωνία, δηλαδή τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να ανταποδώσουν στην κοινωνία μέρος των κερδών τους, να κατανοήσουν τον τρόπο λειτουργίας της κοινωνίας καθώς και τον τρόπο που οι ίδιες οι εταιρίες επηρεάζουν την κοινωνία, με στόχο την αλλαγή της κουλτούρας και την ευαισθητοποίηση των εταιριών ώστε να συμπεριφέρονται και οι ίδιες ως «υπεύθυνοι πολίτες».

Πιο συγκεκριμένα, οι ίδιες οι εταιρίες αντιλαμβάνονται τη σημασία της προσφοράς προς την Κοινωνία στην οποία δραστηριοποιούνται, με στόχο να ενσωματώσουν αυτό το πνεύμα σε όλη τη λειτουργία τους: πρώτα στην αντίληψη της διοίκησης της επιχείρησης και στη συνέχεια σε όλα τα επίπεδα του management και στο προσωπικό.

Κάτι τέτοιο φαίνεται ότι δημιουργεί καινούργιες βάσεις για την έννοια Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη: φαίνεται ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις απαιτούν πλέον να υπάρξει συστηματική ενσωμάτωση των αρχών της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, συστηματική προσέγγιση εταιρικού-κοινωνικού διαλόγου επιχείρησης και stakeholders, και τέλος μεταφορά των αρχών και της φιλοσοφίας σε κάθε μορφή επιχειρηματικής δράσης. Ως αποτέλεσμα, οι ίδιες οι εταιρίες αναφέρονται σε ένα ορισμό της έννοιας "Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη" που ως στόχο έχει τη διαμόρφωση πρακτικών management της εταιρείας και όχι απλά επικοινωνιακών πρακτικών. Ωστόσο, αυτές οι αντιλήψεις εκφράζουν τις προσδοκίες των εταιριών για το μέλλον και την εξέλιξη της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και όχι πρακτικές που ακολουθούνται επί του παρόντος.

Το κυριότερο όφελος που αναγνωρίζεται ότι προσφέρουν οι δραστηριότητες “Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης” είναι η μακροπρόθεσμη εμπιστοσύνη και πιστότητα του καταναλωτή προς τις εταιρίες. Πιο συγκεκριμένα, μέσω αυτών των δραστηριοτήτων γίνεται αντιληπτό ότι ενισχύεται η εικόνα της εταιρίας στα μάτια των καταναλωτών, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η εμπιστοσύνη και η πίστη του κοινού προς αυτή. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 59% των επιχειρήσεων θεωρεί ότι η εφαρμογή προγραμμάτων Ε.Κ.Ε βελτιώνει τις σχέσεις με τους καταναλωτές.

Ωστόσο, εκφράζονται κάποιες ανησυχίες και κίνδυνοι αναφορικά με το θέμα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, ανησυχίες που σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με τον τρόπο που χειρίζεται η ίδια η εταιρία την όλη επικοινωνία των δραστηριοτήτων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Πιο συγκεκριμένα, εκφράζεται ο φόβος ότι το ζήτημα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης μπορεί να το χειριστούν οι εταιρίες ως μέσο προβολής με έντονο και κραυγαλέο τρόπο. Σαν αποτέλεσμα, κάτι τέτοιο θα μπορούσε να προκαλέσει τη δυσπιστία των καταναλωτών απέναντι στις συγκεκριμένες ενέργειες και φυσικά απέναντι στο σύνολο των επιχειρήσεων και άρα ένα ζήτημα τόσο σημαντικό να “ξεφουσκώσει” πριν καλά –καλά μπορέσει να αναδειχτεί. Αυτό που οφείλουν να αντιλαμβάνονται όλες οι εταιρίες είναι ότι οι ενέργειες Ε.Κ.Ε θα πρέπει να έχουν ένα διακριτικό, μετριοπαθή και χαμηλών τόνων τρόπο επικοινωνίας προς τα έξω. Οι δραστηριότητες “Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης” χρήζουν προσεκτικού χειρισμού στην όλη επικοινωνία τόσο προς τα εμπλεκόμενα μέλη της εταιρίας (εργαζόμενοι, stakeholders) όσο και προς τα μέλη της κοινωνίας (πολίτες).

Δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στους διάφορους τομείς Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης

Οι τομείς της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στους οποίους εστιάζεται η έρευνα είναι οι εξής:

α Προγράμματα που βελτιώνουν και διευκολύνουν τις εργασιακές σχέσεις: Εδώ εντάσσονται τα προγράμματα εκπαίδευσης για την επιμόρφωση των εργαζομένων, η παροχή κινήτρων, τα μέτρα για την υγιεινή και την ασφάλεια και τα μέτρα για την εξασφάλιση ισορροπίας μεταξύ της οικογενειακής και της επαγγελματικής ζωής. Σε ποσοστό 40,91% δίδουν αρκετή έμφαση στη βελτίωση των εργασιακών σχέσεων, ενώ το 18,18% δίδει μεγάλη έμφαση. Η πλειοψηφία, συνεπώς, των ελληνικών επιχειρήσεων

έχει συνειδητοποιήσει ότι ο εργαζόμενος είναι ο εσωτερικός πελάτης της εταιρίας και ο πρεσβευτής της εταιρίας, οπότε ο πρώτος που θα πρέπει να είναι ικανοποιημένος είναι αυτός. Ο εργαζόμενος είναι εκείνος που θα επικοινωνήσει προς τα έξω, στο ευρύ κοινό, τους στόχους της επιχείρησης και την ταυτότητα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης της εταιρίας. Όσο περισσότερο ικανοποιημένοι είναι οι εργαζόμενοι, τόσο περισσότερο περήφανοι είναι και αυτό διοχετεύεται ως θετική εικόνα της εταιρίας προς το σύνολο της κοινωνίας.

α Χορηγικά Προγράμματα: Οι ελληνικές επιχειρήσεις κάνουν χορηγίες σε διάφορους τομείς, κυρίως όμως σε πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις. Συγκεκριμένα, ενισχύουν αθλητικούς συλλόγους, την εθνική ομάδα σε διάφορα αθλήματα, τα Special Olympics και αναλαμβάνουν τη διοργάνωση κάποιων τουρνουά. Επίσης βοηθούν στη διοργάνωση συναυλιών, κάνουν δωρεές σε ιδρύματα και ενισχύουν μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Αρκετές επιχειρήσεις στηρίζουν την εκπαίδευση με τη χορηγία σε συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια και μαθητικούς διαγωνισμούς. Ποσοστό 22,73% των επιχειρήσεων δραστηριοποιείται σε μεγάλο βαθμό στον τομέα των χορηγιών, 31,82% αρκετά, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό 27,3% ασχολείται ελάχιστα ή και καθόλου.

α Περιβαλλοντικά / οικολογικά. Η προστασία του περιβάλλοντος είναι επιτακτική ανάγκη και έχουν γίνει παγκόσμιες εκστρατείες γι αυτό το σκοπό. Οι ελληνικές επιχειρήσεις σε ποσοστό 31,82% θεωρούν ότι είναι ύψιστης σημασίας η προστασία του περιβάλλοντος και καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες προς την επίτευξη αυτού του σκοπού. Το 36,36% επίσης καταβάλλει κάποιες προσπάθειες ώστε η παραγωγική διαδικασία να μην επιβαρύνει το περιβάλλον και τα προϊόντα που προωθούνται στην αγορά να μην έχουν επιβλαβείς συνέπειες για το περιβάλλον. Είναι σημαντικό ότι αρκετές ελληνικές βιομηχανικές επιχειρήσεις εφαρμόζουν εξειδικευμένα προγράμματα για βιολογικό καθαρισμό των λυμάτων, κάνουν ελέγχους για την κατανάλωση της ηλεκτρικής ενέργειας, του νερού και των καυσίμων ώστε να μη γίνεται αλόγιστη χρήση και χρησιμοποιούν ειδικούς δείκτες για την παρακολούθηση των σχετικών παραμέτρων. Σημαντικό είναι ότι οι περισσότερες επιχειρήσεις συμμετέχουν σε προγράμματα ανακύκλωσης και δενδροφυτεύσεις, αρκετές δίδουν έμφαση στην παρασκευή ανακυκλώσιμων προϊόντων και άλλες κάνουν καμπάνιες. Επιπρόσθετα αρκετές εφαρμόζουν συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης κατά τα πρότυπα ISO 14000 ή ISO 14001 και **EMAS**, συστήματα Υγιεινής και Ασφάλειας κατά το πρότυπο OHSAS 18001 **ΕΛΟΤ**, συστήματα Διαχείρισης Ποιότητας ISO9001 και Σύστημα Διαχείρισης Ασφάλειας Δεδομένων και Πληροφοριών (S0001) ISO/IEC17799. Όλες αυτές οι πρακτικές αποδεικνύουν ότι έχει αρχίσει να γίνεται βασική αρχή για τις επιχειρήσεις η προστασία του περιβάλλοντος.

α Προγράμματα που προάγουν το κοινωνικό συμφέρον: Στα προγράμματα αυτά εντάσσονται τα προγράμματα για τη στήριξη των τοπικών κοινωνιών και τα προγράμματα για την καταπολέμηση κάθε είδους διάκρισης στο χώρο εργασίας. Χαρακτηριστικό είναι ότι το ποσοστό των γυναικών που εργάζονται τα τελευταία χρόνια στις ελληνικές επιχειρήσεις έχει αυξηθεί. Έτσι λοιπόν, 39% των

ελληνικών επιχειρήσεων δηλώνουν ότι το ποσοστό των γυναικών που απασχολούνται σε αυτές κατ' αναλογία με αυτό των ανδρών κυμαίνεται στο 40-50%. Βέβαια, καμία επιχείρηση δεν απάντησε ότι το ποσοστό των γυναικών υπερβαίνει αυτό των ανδρών. Δειλά - δειλά βήματα γίνονται και στις ανώτερες θέσεις όπου 50% των επιχειρήσεων δηλώνουν ότι ο γυναικείος πληθυσμός τους στις διευθυντικές θέσεις κατέχει ποσοστό από 10-50%, 25% των επιχειρήσεων ότι οι γυναίκες στελέχη αντιστοιχούν στο 40-50% και μόλις 5% ότι αντιστοιχούν στο 80-90%.

Δε θα πρέπει να παραληφθεί η σταδιακή πρόοδος των ελληνικών επιχειρήσεων ως προς την παροχή ίσων ευκαιριών στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η έρευνα έδειξε ότι το 68% των επιχειρήσεων απασχολούν άτομα με ειδικές ανάγκες. Άξιο λόγου είναι το παράδειγμα της "Coca-Cola Ελληνικής Εταιρίας Εμφιαλώσεως Α.Ε." όπου τα άτομα με ειδικές ανάγκες κατέχουν ποσοστό μεγαλύτερο του 2% επί του συνόλου των εργαζομένων.

Όσον αφορά την προσφορά των επιχειρήσεων στις τοπικές κοινωνίες και εδώ τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν σημειώσει πρόοδο. Αξιοσημείωτο είναι ότι ορισμένες επιχειρήσεις συνεργάζονται με τους τοπικούς φορείς προκειμένου να επιλυθούν ορισμένα από τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας και σε αρκετές περιπτώσεις χρηματοδοτούν κάποια έργα των τοπικών κοινοτήτων. Επίσης, ορισμένες εταιρίες δίδουν προτεραιότητα στις προσλήψεις κατοίκων της περιοχής όπου δραστηριοποιούνται.

Σήμερα, φαίνεται ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις δίδουν μεγαλύτερη έμφαση μάλιστα με ίσα ποσοστά (27,27% για τον κάθε ένα) - σε δύο από τους παραπάνω τομείς, δηλαδή στη βελτίωση των εργασιακών σχέσεων και στην προστασία του κοινωνικού συμφέροντος. Ενώ, ο τομέας Ε.Κ.Ε στον οποίο οι εργαζόμενοι επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν οι επιχειρήσεις περισσότερο στο προσεχές μέλλον είναι τα περιβαλλοντικά προγράμματα (ποσοστό 31,82%) και ακολουθούν η βελτίωση των εργασιακών σχέσεων (ποσοστό 27,27%) και η προστασία του κοινωνικού συμφέροντος (ποσοστό 27, 27%).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν αρχίσει να ενσωματώνουν στις δραστηριότητές τους Κοινωνικά Υπεύθυνες στρατηγικές, ανεξάρτητα από το αν αυτό είναι αποτέλεσμα πίεσης από πελάτες, προμηθευτές, συνεργάτες και επενδυτές ή και προσπάθεια αποφυγής της αυστηρής νομοθεσίας. Ωστόσο, όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας, αυτό που είναι εξαιρετικά απογοητευτικό είναι ότι αν και οι επιχειρήσεις έχουν αρχίσει, συνειδητά ή μη, να εφαρμόζουν διάφορες πρακτικές Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, εντούτοις σε ποσοστό 63,64% δεν ακολουθούν συγκεκριμένο πρόγραμμα για την αξιολόγηση των συστημάτων Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν τα οφέλη που αποκομίζει η επιχείρησή τους από αυτές τις δραστηριότητες και οι ενέργειες τους να είναι ασυντόνιστες. Η ύπαρξη συγκεκριμένου συστήματος αξιολόγησης θα αποτελούσε μεταξύ άλλων και κίνητρο για τις επιχειρήσεις να δραστηριοποιηθούν σε Ε.Κ.Ε καθώς θα έβλεπαν τις θετικές επιπτώσεις που έχει αυτή η στρατηγική.

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ανά Κλάδο στον Ελλαδικό Χώρο

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Στην Ελλάδα ένα μεγάλο μέρος της επιχειρηματικής δραστηριότητας κυρίως σε ότι αφορά υπηρεσίες και αγαθά κοινωφελούς χαρακτήρα (υγεία, ενέργεια, ύδρευση, μεταφορές, κλπ.) ασκείται από επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Αποτέλεσμα αυτού είναι και το γεγονός ότι ο μεγαλύτερος εργοδότης στη χώρα είναι το δημόσιο στην ευρύτερή του έννοια. Οι ΔΕΚΟ αναπτύσσουν δραστηριότητες σε όλη την Ελληνική επικράτεια και συναλλάσσονται με το σύνολο του Ελληνικού πληθυσμού γεγονός που τους καθιστά σημαντικούς φορείς άσκησης κοινωνικής πολιτικής τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Αντίστοιχα το δημόσιο και ο ευρύτερος δημόσιος τομέας είναι και ο κύριος χρήστης αλλά και διαχειριστής φυσικών πόρων που αντίστοιχα συνεπάγεται και μεγάλες περιβαλλοντικές ευθύνες. Τέλος εξαιτίας της διασποράς τους σε όλη την χώρα όσο και εξαιτίας της μαζικότητας της παραγωγής (αγαθών και υπηρεσιών) οι ΔΕΚΟ πρέπει να πρωτοστατήσουν στην εφαρμογή της ΕΚΕ.

Πέραν αυτών, ο ευρύτερος δημόσιος τομέας μπορεί να συμβάλει με τη μαζικότητα των αγορών του στην ανάπτυξη και διάδοση της Ε.Κ.Ε. Σύμφωνα με τις νέες οδηγίες που υιοθέτησε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 2 Ιουλίου, ο δημόσιος τομέας, οι Δ.Ε.Κ.Ο. και η τοπική αυτοδιοίκηση, μπορούν να θέτουν κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια στις δημόσιες προκηρύξεις. Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη σε κάθε περίπτωση αφορά τόσο τις ιδιωτικές επιχειρήσεις όσο και τις δημόσιες κάθε μορφής οι οποίες όχι μόνο δεν απαλλάσσονται εξαιτίας του δημόσιου χαρακτήρα τους να λειτουργούν ως υπεύθυνοι κοινωνικά και περιβαλλοντικά φορείς επιχειρηματικής δραστηριότητας, αλλά αντίθετα εξαιτίας και του κοινωφελούς σκοπού τους επιβάλλεται να αποτελέσουν πρότυπα ορθής πρακτικής στον τομέα αυτό. Η Πράσινη Βίβλος και η Ανακοίνωση της Ε.Ε. το 2002 ειδικότερα αναφέρονται στον τομέα αυτό μέσω της μνημόνευσης των οργανισμών της λεγόμενης "κοινωνικής οικονομίας" οι οποίοι προτείνεται να εκδίδουν ετήσιες αναφορές με τη μορφή απολογισμού σχετικά με την δράση και την αποτελεσματικότητά τους σε τρία επίπεδα: οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό. Ωστόσο προκειμένου να πετύχουν την ολοκληρωμένη τεκμηρίωση των ετήσιων αναφορών οι ΔΕΚΟ θα πρέπει να αναπτύξουν ολοκληρωμένους μηχανισμούς σχεδιασμού, εκτέλεσης και παρακολούθησης και πληροφόρησης της ΕΚΕ προκειμένου να εφαρμοστεί ολοκληρωμένα και στο σύνολο του οργανισμού. Αντίστοιχα κρίνεται αναγκαία η συμμετοχή τους σε δίκτυα για την ΕΚΕ από όπου θα μπορούν να αντλήσουν εμπειρία και ορθές πρακτικές από τον πιο ευέλικτο ιδιωτικό τομέα. Ιδιαίτερα σημαντική για την αποτελεσματική εφαρμογή της ΕΚΕ στις ΔΕΚΟ, εξαιτίας του μεγέθους και της διασποράς τους, κρίνεται και η εφαρμογή διεθνών προτύπων για την ΕΚΕ και το περιβάλλον (όπως αυτά αναφέρονται στις προτάσεις για την ΕΚΕ).

Ιδιαίτερα στην Ελλάδα είναι ευρύτερα γνωστό ότι η πρακτική στον ευρύτερο δημόσιο τομέα είναι αρκετά αντιφατική αφού βρισκόμαστε ακόμη σε στάδιο μετεξέλιξης της αγοράς από την παρελθούσα μονοπωλιακή και προνομιακή υπέρ των δημοσίων επιχειρήσεων κατάσταση σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς, όπου αναπτύσσεται ο ανταγωνισμός με αποτέλεσμα και οι εταιρίες του ευρύτερου δημόσιου τομέα να εκτίθενται στις ίδιες συνθήκες με αυτές των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύεται ως επιτακτική ανάγκη η προσαρμογή και των επιχειρήσεων αυτό στις νέες συνθήκες και η γρήγορη ανταπόκρισή τους στα θέματα που θέτει ο προβληματισμός για την ανάπτυξη της ΕΚΕ ώστε αφενός να επιβεβαιώσουν και έμπρακτα το χαρακτήρα τους ως επιχειρήσεις κοινωφελούς χαρακτήρα αφετέρου να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα τις νέες συνθήκες λειτουργίας του περιβάλλοντος τους.

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Η βιομηχανία είναι ο τομέας της επιχειρηματικής δραστηριότητας που απασχολεί ανά μονάδα το μεγαλύτερο πλήθος εργαζομένων και εξαιτίας αυτού συνδέεται περισσότερο με την τοπική κοινωνία ως φορέας απασχόλησης, ενώ ταυτόχρονα η δράση της εξαρτάται περισσότερο και από το φυσικό περιβάλλον (χρήση πρώτων υλών στην παραγωγή, μεγάλη κατανάλωση ενέργειας κλπ.). Κατά συνέπεια είναι ο τομέας που εκτίθεται περισσότερο και ευκολότερα από οποιοδήποτε άλλο σε κριτική για επιμέρους θέματα που σχετίζονται με την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.

Στην βιομηχανία παρ' όλα αυτά διαπιστώνεται ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη έχει και τη μεγαλύτερη παράδοση όπως επίσης και πρακτικές εφαρμογές σε επιμέρους τομείς της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, που καλύπτουν κατά περίπτωση τόσο το εσωτερικό περιβάλλον (εργαζόμενους), όσο και το εξωτερικό περιβάλλον (πελάτες, τοπική κοινωνία) και το εξωτερικό περιβάλλον. Ενδεικτικό στοιχείο της προσπάθειας που καταβάλλεται από την ελληνική βιομηχανία σχετικά με την ανάπτυξη και διάδοση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι και το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ιδρυτικών μελών του Ελληνικού Δικτύου για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ανήκει στην βιομηχανία.

Τομείς που φαίνεται να αναδεικνύονται ως προτεραιότητες για την ελληνική βιομηχανία στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την πρόληψη και την διασφάλιση της Υγείας και της Ασφάλειας στους χώρους εργασίας, την προστασία του περιβάλλοντος, την προστασία του καταναλωτή, τη συνεχή βελτίωση της ικανότητας των εργαζομένων για απασχόληση, αλλά και τον σεβασμό των αρχών της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης από τους μόνιμους συνεργάτες, προμηθευτές και υπεργολάβους της κάθε επιχείρησης.

Στην Ελλάδα αν και η έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι σχετικά *πρόσφατη* μπορούμε να διακρίνουμε παραδείγματα "ορθής πρακτικής" από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε διάφορους κλάδους βιομηχανικής δραστηριότητας. Σε κάποιες περιπτώσεις οι πρακτικές αυτές προέρχονται από επιχειρήσεις που λειτουργούν ως προμηθευτές, υπερεργολάβους ή υπο-κατασκευαστές μεγαλύτερων επιχειρήσεων και επώνυμων οίκων της Ελλάδας και του εξωτερικού. Οι επιχειρήσεις αυτές αν και δεν είναι εξίσου εκτεθειμένες με τους πελάτες τους στον ευρύτερο προβληματισμό για την αναγκαιότητα της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, γίνονται άμεσα κοινωνοί των σχετικών θεμάτων και καλούνται να συμπεριλάβουν σχετικές πολιτικές στην επιχειρηματική πρακτική τους, με αντιστάθμισμα την διατήρηση της συνεργασίας τους, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο νέα πλεονεκτήματα έναντι των ανταγωνιστών τους.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι η πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων και στον βιομηχανικό τομέα αποτελείται από Μικρές και Μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες θα πρέπει να υποστηριχθούν ενεργά για να ενσωματώσουν τις αρχές της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και να αξιοποιήσουν θετικά τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που αυτή συνεπάγεται σε μεσο-μακροπρόθεσμο

ορίζοντα. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι συνολικά η ελληνική βιομηχανία συμμετέχει ενεργά και δημιουργικά στην διαμόρφωση και ανάδειξη του σύγχρονου και σύνθετου ρόλου της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η ευρύτερη διάδοση της αντίληψης αυτής στην ελληνική βιομηχανία είναι απαραίτητη και θα πρέπει να αποτελεί συνάρτηση της ανάδειξης και αναγνώρισης των ποιοτικών αποτελεσμάτων και της προστιθέμενης αξίας που δημιουργείται από την εφαρμογή των αρχών της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης στις προτεραιότητες που καθορίζει η κάθε επιχείρηση ανάλογα με την στρατηγική της.

ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΣ & ΑΛΙΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη δεν αφορά μόνο την παραγωγή των πρώτων υλών και τη βιομηχανία, όπου οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις είναι εμφανώς διακριτές, αλλά και δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα που αν και δεν θεωρούνται ιδιαίτερα κοινωνικά ή περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένες, ωστόσο παρουσιάζουν τις χαμηλότερες επιδόσεις σε εργατικά, περιβαλλοντικά και κοινωνικά θέματα.

Από τον αγροτικό, κτηνοτροφικό και αλιευτικό τομέα, προέρχεται ένα μεγάλο ποσοστό των προϊόντων που καταναλώνουν οι κοινωνίες. Ωστόσο, εξαιτίας της ιδιομορφίας των κλάδων (πολλοί μικροί παραγωγοί - που δραστηριοποιούνται κυρίως μέσω συνεταιρισμών χωρίς στιβαρή διοικητική υποδομή), δεν μπορούν να ελεγχθούν οι επιπτώσεις τους, κυρίως οι περιβαλλοντικές. Οι δράσεις που αφορούν την αειφόρο ανάπτυξη στη γεωργία, την κτηνοτροφία και την αλιεία προέρχονται από πολυεθνικές εταιρίες που έχουν την δυνατότητα να επενδύσουν και να αναλάβουν δράση προς κοινωνικά υπεύθυνες κατευθύνσεις.

Πιο συγκεκριμένα, η αγροτική δραστηριότητα θεωρείται να έχει την μεγαλύτερη επίδραση στο περιβάλλον από οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα. Συμβάλλει στο φαινόμενο του θερμοκηπίου, και με την αλόγιστη χρήση χημικών και εντομοκτόνων μολύνει τους υδατικούς πόρους. Η Ε.Ε απέσυρε πρόσφατα πάνω από 100 τύπους εντομοκτόνων που κρίθηκαν ιδιαίτερα επικίνδυνα για την δημόσια υγεία. Παράλληλα ο αγροτικός κλάδος είναι, με μεγάλη διαφορά, ο μεγαλύτερος καταναλωτής νερού της χώρας.

Ως αειφόρος γεωργία, νοείται η οργανωμένη προσπάθεια του να διατηρήσει διαχρονικά υψηλούς ρυθμούς παραγωγής και απόδοσης της γης, και της μείωσης παράλληλα της χρήσης μη ανανεώσιμων πρώτων υλών στην διαδικασία αυτή. Οι αρχές που πρέπει να διέπουν την κοινωνικά υπεύθυνη γεωργία συνοψίζονται ως εξής:

1. Η παραγωγή εσοδίων με μεγάλη αποδοτικότητα και θρεπτική αξία κάνοντας όσο το δυνατόν μικρότερη χρήση πόρων.
2. Η διασφάλιση ότι παρενέργειες στην ευφορία της γης, την ποιότητα του νερού και του αέρα και την βιοποικιλότητα, μειώνονται ενώ πραγματοποιούνται θετικές παρεμβάσεις όπου αυτό είναι δυνατό.
3. Η χρήση ανανεώσιμων πόρων, όπου αυτό είναι δυνατό, με αντίστοιχη μείωση μη ανανεώσιμων

πόρων.

4. Η προστασία της ευημερίας και του περιβάλλοντος των κοινωνιών.

Με τις παραπάνω αρχές δεν θα πρέπει να συσχετιστεί η χρήση βιολογικά μεταλλαγμένων ουσιών η οποία απασχολεί τη διεθνή κοινότητα. Η χρήση τέτοιων ουσιών σε όσες περιπτώσεις έχει χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή έχει επιφέρει αμφιλεγόμενης ποιότητας αποτελέσματα.

Σε αντίστοιχο πνεύμα διατυπώνονται και οι σκέψεις για την κτηνοτροφία. Η μνήμη της κοινής γνώμης είναι ακόμη νωπή όσον αφορά στο θέμα των τρελών αγελάδων, αλλά το θέμα έχει περισσότερες διαστάσεις από την χρήση χημικών στην ζωική παραγωγή. Οι αρχές που διέπουν την γεωργία θα πρέπει να διέπουν και την κτηνοτροφία, κυρίως ως προς την χρήση χημικών και τη διαχείριση αποβλήτων τόσο από την ζωική παραγωγή όσο και από την μεταποίηση δέρματος και κρέατος.

Στην αλιεία, τα θέματα είναι λίγο πιο σοβαρά. Σύμφωνα με έρευνα του οργανισμού γεωργίας και αλιείας των Ηνωμένων Εθνών, 48% των θαλασσών εκμεταλλεύονται πλήρως, 16% υπεραλιεύονται, και 9% έχουν εξαντληθεί δημιουργώντας μεγάλα προβλήματα στα θαλάσσια οικοσυστήματα αλλά και τις παραλιακές κοινότητες που στηρίζονται στην αλιεία. Οι ιχθυοκαλλιέργειες δεν μπορούν να αντικαταστήσουν εύκολα την αλιεία, που αποτελεί τον τελευταίο και σπουδαιότερο τομέα παραγωγής άγριων πρώτων υλών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στη χώρα μας, η διαμαρτυρία των αλιέων του Βόλου για την συστηματική υπεραλίευση και την δραματική μείωση των αλιευμάτων του Παγασητικού.

Χαρακτηριστικό και των τριών κλάδων που προαναφέρθηκαν είναι ότι στην συνείδηση του πολίτη, φαίνονται να λειτουργούν σε αρμονία με το περιβάλλον, σε αντίθεση με τη βιομηχανία όπου τα αποτελέσματα είναι πιο άμεσα και διακριτά.

Ήδη αρκετές οργανώσεις και ιδρύματα έχουν ασχοληθεί με πρωτοβουλίες αειφόρου ανάπτυξης στους συγκεκριμένους κλάδους και πιλοτικές εφαρμογές με πρωτοποριακές τεχνικές παραγωγής που έχουν υιοθετηθεί από ένα μέρος των παραγωγών αλλά σίγουρα όχι στην επιθυμητή έκταση. Ήδη έχουν καταρτιστεί πρότυπα (industry-specific standards) που διασφαλίζουν τις διεργασίες για την κοινωνικά υπεύθυνη γεωργία και αλιεία που αν υιοθετηθούν στο σύνολο τους μπορούν να αποτελέσουν ιδανική βάση για την δημιουργία μηχανισμών αυτοελέγχου των επιχειρήσεων.

Στην Ελλάδα αντίστοιχα οι ενέργειες που σχετίζονται με την εταιρική ευθύνη πρέπει να εφαρμοστούν σε επίπεδο συνεταιρισμών. Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η ανάπτυξη κουλτούρας η οποία συνδέει την μεσο - μακροπρόθεσμη ανάπτυξη με την εφαρμογή πρακτικών ΕΚΕ. Αντίστοιχα τρεις πρέπει να είναι οι άξονες στους οποίους θα πρέπει να στηριχτεί οποιαδήποτε εφαρμογή: προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, βελτίωση συνθηκών εργασίας, ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας. Στα εργαλεία εφαρμογής της Ε.Κ.Ε. στους συνεταιρισμούς θα μπορούσαν να προστεθούν και δράσεις που αφορούν την προστασία των υδάτινων πόρων και την μείωση χρήσης των χημικών.

ΕΜΠΟΡΙΟ & ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Ο τριτογενής τομέας της οικονομίας έχει γνωρίσει ραγδαία αύξηση τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, αλλά και παγκοσμίως, καθώς η ανάπτυξη του είναι χαρακτηριστικό των αναπτυσσόμενων χωρών. Από τους κλάδους αυτούς προέρχονται πολλές από τις υπηρεσίες που χρησιμοποιούν οι πολίτες στην καθημερινή τους ζωή (μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, κ.λ.π.). Η προσέγγιση της ΕΚΕ σε καθέναν από τους κλάδους του εμπορίου και υπηρεσιών έχει και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ωστόσο στο παρακάτω κείμενο, επιχειρείται η ομαδοποίηση των επιχειρησιακών δράσεων που αποτελούν βασικές αρχές για την δημιουργία ενός πλαισίου ΕΚΕ.

Η ΕΚΕ στους προαναφερόμενους κλάδους, δεν σχετίζεται με άμεσες περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την παραγωγή, αλλά κυρίως με δράσεις κοινωνικής και εργασιακής φύσεως. Και σε αυτή την περίπτωση, οι δράσεις που αφορούν την αειφόρο ανάπτυξη στο εμπόριο και τις υπηρεσίες προέρχονται από πολυεθνικές εταιρίες που έχουν την δυνατότητα να επενδύσουν και να αναλάβουν δράση προς κοινωνικά υπεύθυνες κατευθύνσεις.

Πιο συγκεκριμένα, στο εμπόριο η διαχείριση της παραγωγικής αλυσίδας είναι το σημαντικότερο μέτρο προς αυτή την κατεύθυνση. Είναι χαρακτηριστικό της σύγχρονης οικονομίας η μετακίνηση της βιομηχανικής παραγωγής σε χώρες όπου το εργατικό κόστος είναι φθινό και η διοικητική υποδομή χαλαρή (σε αντίθεση με το εργατικό κόστος και την αυστηρή και άκαμπτη νομοθεσία των αναπτυσσόμενων χωρών), γεγονός που οδηγεί σε φαινόμενα καταστρατήγησης σε αρκετές περιπτώσεις βασικών εργατικών δικαιωμάτων και περιβαλλοντικών κανονισμών. Οι έμποροι θα μπορούσαν να θέσουν προδιαγραφές εναρμονισμένες με τις αρχές τις ΕΚΕ αλλά το παγκοσμιοποιημένο διεθνές εμπόριο δεν μπορεί εύκολα να ελεγχθεί (τριγωνικό εμπόριο, κλπ). Άλλωστε ποιος έμπορος ή καταναλωτής μπορεί να αντισταθεί σε ένα ελκυστικό προϊόν με ιδιαίτερα χαμηλή τιμή.

Σε αυτό το σημείο είναι επιβεβλημένη η οργανωμένη δράση των καταναλωτικών οργανώσεων. Η κοινωνικά υπεύθυνη κατανάλωση είναι ένας θεσμός ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και στις ΗΠΑ, και μόνο τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται στην Ελλάδα. Ο θεσμός αυτός αποτελεί ισχυρό μέσο πίεσης στις εταιρίες προκειμένου να εναρμονίσουν την δράση τους με την κοινωνική ευημερία και αποτελεί τον ισχυρότερο κριτή των δράσεων ΕΚΕ που αναλαμβάνουν οι επιχειρήσεις. Δυστυχώς, στην Ελλάδα πρέπει να γίνουν πολλά, ώστε οι θεσμοί και η καταναλωτική συμπεριφορά των Ελλήνων να αποδώσουν προς αυτή την κατεύθυνση.

Οι υπηρεσίες έχουν αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης των οργανισμών που πραγματεύονται θέματα ΕΚΕ όπως Π.χ. τα ταχυδρομεία, οι τηλεπικοινωνίες και τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Κοινή διαπίστωση στις μελέτες αυτές είναι ότι η ΕΚΕ έχει αρχίσει να αποτελεί σημαντική παράμετρο σχεδιασμού στρατηγικής και μοντέλων διοίκησης αλλά η εφαρμογή της είναι αποσπασματική και ευκαιριακή. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι δράσεις σχετικές με την ΕΚΕ περιλαμβάνουν ενέργειες εργασιακού και κοινωνικού περιεχομένου καθώς και έντονη χορηγική

δραστηριότητα που έχει όμως περισσότερο τα χαρακτηριστικά διαφημιστικής εκστρατείας.

Στην Ελλάδα αντίστοιχα οι ενέργειες που σχετίζονται με την εταιρική κοινωνική ευθύνη πρέπει να ληφθούν σε συνάρτηση με τις προτάσεις που έχουν γίνει από την Ο.Κ.Ε. Ιδιαίτερα σημαντικές κρίνονται οι παρακάτω δράσεις:

- Η ανάπτυξη κουλτούρας στους κλάδους που να συνδέει την μεσομακροπρόθεσμη ανάπτυξη με την εφαρμογή πρακτικών Ε.Κ.Ε,
- Ο σχεδιασμός ολοκληρωμένων στρατηγικών ΕΚΕ κατάλληλα διαμορφωμένων στις ανάγκες τους
- Η συντονισμένη εφαρμογή των προαναφερόμενων στρατηγικών

Ειδικότερα: Οι τραπεζικές υπηρεσίες

Η δράση των Τραπεζών στο επίπεδο της ΕΚΕ κινείται στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών σε εθελοντική βάση με έντονα κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική διάσταση. Πολλές μάλιστα από αυτές τις πρακτικές που αφορούν τους εργαζόμενους και τις οικογένειές τους, με τον καιρό γενικεύονται και αποτυπώνονται στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας.

Α. Πρωτοβουλίες ως προς την οργάνωση και λειτουργία των Τραπεζών:

Οι δράσεις αυτές λαμβάνουν κυρίως τη μορφή παροχών απευθείας προς το προσωπικό και τα μέλη των οικογενειών τους: ομαδικά προγράμματα ασφάλισης του προσωπικού, δάνεια με προνομιακούς όρους με στόχο την εξασφάλιση επαρκούς στέγασης της οικογένειας και επιδόματα για βρεφονηπιακούς σταθμούς στο πλαίσιο της παιδικής μέριμνας. Επιπλέον, γίνονται ειδικές δαπάνες για παιδικές κατασκηνώσεις ενώ παράλληλα λειτουργούν κέντρα αιμοδοσίας και προγραμματίζονται σε τακτική βάση ιατρικές επισκέψεις για τους εργαζομένους. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην προώθηση και καλλιέργεια των καλλιτεχνικών, πνευματικών και πολιτιστικών ενδιαφερόντων των εργαζομένων και των οικογενειών τους: χορηγούνται ειδικές άδειες στο προσωπικό για αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, γίνονται προσφορές για την παρακολούθηση καλλιτεχνικών θεαμάτων και των εξελίξεων σε θέματα τέχνης, παιδείας και πολιτιστικής κληρονομιάς, επιβραβεύονται αριστούχοι μαθητές και φοιτητές.

Οι τράπεζες λειτουργούν σε έντονα ανθρωποκεντρική βάση και η στελέχωση των μονάδων τους γίνεται με ευαισθησία προς κοινωνικές ομάδες με ιδιαίτερα προβλήματα, όπως τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι πολύτεκνοι κ.λ.π.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επιδεικνύεται και στην επαγγελματική κατάρτιση και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού τους. Στο πλαίσιο αυτό λειτουργούν Ινστιτούτα Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης του προσωπικού και υλοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα εθνικά και κοινοτικά, με στόχο την προσωπική ανάπτυξη και τη δια βίου εκπαίδευση αυτού. Σχετική είναι η δράση του Εκπαιδευτικού Τραπεζικού Ινστιτούτου της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών και σε επιχειρησιακό επίπεδο των εκπαιδευτικών κέντρων των κατ' ιδίαν τραπεζών, καθώς επίσης και του Ινστιτούτου Εργασίας της ΟΤΟΕ.

Σε σχέση με τους πελάτες τους, διεξάγουν έρευνες για τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών τους και δημιουργούν μονάδες ανάπτυξης σχέσεων με πελάτες για τη διαχείριση, μεταξύ άλλων, των παραπόνων των πελατών τους. Πρέπει συναφώς να τονισθεί η σημασία του θεσμού του Τραπεζικού Μεσολαβητή, ο οποίος γίνεται ολοένα και ευρύτερα γνωστός και θεωρείται επιτυχημένος από όλους τους εμπλεκόμενους (stakeholders). Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2002 ο αριθμός των υποθέσεων με τις οποίες ασχολήθηκε ο Τραπεζικός Μεσολαβητής ανήλθε σε 5.085 τηλεφωνικές κλήσεις και 741 γραπτές αιτήσεις, που αφορούν στο μεγαλύτερο μέρος των τραπεζικών εργασιών.

Β. Πρωτοβουλίες προς το κοινωνικό σύνολο:

Έντονη εμφανίζεται η δράση των Τραπεζών και ως προς αυτόν τον άξονα με ποικίλες δραστηριότητες και πρωτοβουλίες, όπως : η παροχή τραπεζικών υπηρεσιών σε άτομα με ειδικές ανάγκες και η συμμετοχή για το σκοπό αυτό σε ειδικά κοινοτικά προγράμματα, η χορήγηση δωρεών σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, η συμμετοχή σε φιλανθρωπικές εκδηλώσεις και η γενικότερη συμβολή στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή της χώρας. Παράλληλα, σημειώνεται η ίδρυση πολιτιστικών ιδρυμάτων (με ειδικές συλλογές έργων τέχνης, εκδοτική δραστηριότητα κ.λ.π.), καθώς και η δημιουργία και συμμετοχή σε προγράμματα για την ενίσχυση της ελληνικής γλώσσας. Στον εκπαιδευτικό τομέα, οι Τράπεζες διαμορφώνουν προγράμματα υποτροφιών για μεταπτυχιακά προγράμματα και ενισχύουν τα σχολεία με εκπαιδευτικό υλικό (λ.χ. με ηλεκτρονικούς υπολογιστές). Αξιοσημείωτο, τέλος, είναι το πνεύμα εθελοντισμού που διακρίνει τις Τράπεζες, με κύριες εκδηλώσεις σε θέματα υγείας (συνεργασία με διάφορους φορείς και οργανώσεις, όπως τη UNICEF, τους Γιατρούς χωρίς Σύνορα, το Σύλλογο παιδιών με καρκίνο "Ελπίδα" κ.ά.) καθώς και οι περιβαλλοντικές τους πρωτοβουλίες (λειτουργία των μονάδων τους με προδιαγραφές μειωμένων ενεργειακών απαιτήσεων, χρήση υλικών φιλικών προς το περιβάλλον, συμμετοχή σε προγράμματα περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και ενίσχυση των περιβαλλοντικών οργανώσεων). Σημαντικές πρωτοβουλίες αναλαμβάνουν και σε περιπτώσεις έκτακτων αναγκών και ενδεικτικά αναφέρεται η ενίσχυση των σεισμοπαθών.

Οι τράπεζες σε ολοένα και μεγαλύτερο βαθμό υιοθετούν την άποψη ότι η βιώσιμη ανάπτυξη δεν είναι εφικτή εάν περιορίζεται σε επιχειρησιακό επίπεδο. Για την υγιή και μακροπρόθεσμη ανάπτυξή τους απαιτείται η ενσωμάτωση στη δραστηριότητά τους του οικονομικού, κοινωνικού και περιβαλλοντικού αντίκτυπου αυτής, γεγονός που αποτελεί ήδη στόχο του τραπεζικού συστήματος. Με την έννοια αυτή, οι Τράπεζες ανακοινώνουν στον Ετήσιο απολογισμό τους και σε ειδικό κεφάλαιο τον κοινωνικό απολογισμό του παρελθόντος έτους, πολλές δε τράπεζες δημοσιεύουν ειδικό ετήσιο Τεύχος Κοινωνικού Απολογισμού, ορισμένες δε ειδικό τεύχος αφιερωμένο στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ Ε.Κ.Ε. ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η Ε.Κ.Ε. είναι μεγάλες. Οι προτάσεις που ακολουθούν αποσκοπούν στην ενίσχυση της έννοιας της Ε.Κ.Ε στον ελληνικό χώρο.

Κάθε συζήτηση για ανάληψη πρωτοβουλιών σε θέματα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης σε εθνικό επίπεδο θα πρέπει να λάβει υπ' όψιν της τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού χώρου. Κατ' αρχήν, η Ελλάδα, ως ανεπτυγμένη χώρα και μέλος της Ε.Ε. έχει ιδιαίτερα εξειδικευμένη νομοθεσία τόσο για τα εργασιακά όσο και για τα περιβαλλοντικά ζητήματα που διέπεται σε σημαντικό βαθμό από την κοινοτική νομοθεσία. Σύμφωνα με τα δεδομένα αυτά θα μπορούσε κανείς να πει ότι το αίτημα που τίθεται σε αναπτυσσόμενες χώρες για τήρηση προτύπων υψηλότερων από αυτά που απαιτεί ο νομοθέτης δεν είναι τόσο επιτακτικό στην Ελλάδα όπως σε άλλες χώρες. Παρ' όλο που υπάρχουν διαφορετικές απόψεις για το είδος των δράσεων που διαφοροποιούν την συμμόρφωση με τη νομοθεσία από την έννοια της ΕΚΕ πιστεύεται ότι για την Ελλάδα πολλές φορές δεν τίθεται θέμα νομοθετικών κενών αλλά κυρίως αποτελεσματικής εφαρμογής της ισχύουσας νομοθεσίας. Αυτό είναι λάθος, διότι όπως είδαμε στην ανάλυση που προηγήθηκε, ο σεβασμός της ισχύουσας νομοθεσίας αποτελεί τη βάση πέραν της οποίας θα πρέπει οι επιχειρήσεις να προσφέρουν σε εθελουσία συμπεριφορά. Για παράδειγμα σε τομείς όπως η υγιεινή και η ασφάλεια στους χώρους εργασίας ή η προστασία από την θαλάσσια ρύπανση, το βασικότερο ζητούμενο είναι η δημιουργία, από τις ίδιες τις επιχειρήσεις, υψηλότερων προτύπων προστασίας πέραν και πάνω από όσα προβλέπονται από τη νομοθεσία. Γενικότερα η συμπεριφορά των επιχειρήσεων για να εμπίπτει στην έννοια της Ε.Κ.Ε. πρέπει να είναι πέραν των νομικών υποχρεώσεών τους και να έχει χαρακτηριστικά εθελούσιας συμπεριφοράς. Συμπερασματικά λοιπόν, θα μπορούσε κανείς να πει ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη εκφράζεται με προγράμματα, πρωτοβουλίες και καθημερινές πρακτικές, αλλά δεν επιβάλλεται με νομοθετικές ρυθμίσεις. Διαμορφώνει την φιλοσοφία της επιχείρησης με αρχές και αξίες, επηρεάζοντας την στρατηγική της. Για τον λόγο αυτό δε μπορεί να επιβληθεί από νομοθετικές ρυθμίσεις, αντίθετα στηρίζεται στην πεποίθηση ότι η επιχείρηση οφείλει να αποτελεί ενεργό και συνειδητό μέλος της κοινωνίας, ενώ η συνεπής και υπεύθυνη επιχειρηματική δράση αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για τη μακροπρόθεσμη οικονομική αποδοτικότητα των επιχειρήσεων.

Δεύτερο δεδομένο είναι ότι και στη χώρα μας χρειάζεται να αναπτυχθεί περισσότερο η ενημέρωση, ο διάλογος και η έρευνα για τα θέματα της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Αξιόπαινες πρωτοβουλίες όπως το Ελληνικό Δίκτυο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι αρκετά πρόσφατες και τα αποτελέσματα των δράσεων τους δεν έχουν γίνει αντικείμενο συστηματικής ενημέρωσης, κοινωνικού και πολιτικού διαλόγου και εν τέλει, δεν έχουν γίνει κτήμα του επιχειρηματικού κόσμου και του κοινωνικού συνόλου. Είναι αναγκαία η αύξηση των γνώσεων για το θετικό αντίκτυπο της Ε.Κ.Ε. στις ίδιες τις επιχειρήσεις αλλά και τις κοινωνίες. Ειδικότερα προτείνεται η ενίσχυση της έρευνας σχετικά με τη σύνδεση Ε.Κ.Ε. - ανταγωνιστικότητας και μιας πιο βιώσιμης ανάπτυξης, η υποστήριξη δραστηριοτήτων για μεγαλύτερη

ευαισθητοποίηση και η ανάλυση και διάδοση πληροφοριών για τα αποτελέσματα εφαρμογής της Ε.Κ.Ε. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να δοθεί έμφαση από τους κοινωνικούς και επιστημονικούς φορείς στην ανάπτυξη ευρύτερου δημόσιου προβληματισμού για το θέμα και την έρευνα τόσο των ακολουθούμενων από ελληνικές επιχειρήσεις πολιτικών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης όσο και των τομέων εκείνων όπου υπάρχει οξύτερη ανάγκη δημιουργίας και υλοποίησης τέτοιων πολιτικών.

Τρίτον, πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν το μέγεθος των ελληνικών επιχειρήσεων. Η συζήτηση για την Ε.Κ.Ε. σε διεθνές επίπεδο συνήθως αφορά επιχειρήσεις πολύ μεγαλύτερες των ελληνικών και έτσι τα μέτρα που προτείνονται δεν είναι κατ' ανάγκην εφαρμόσιμα στην ελληνική επιχειρηματική πραγματικότητα ή δεν θα έχουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα γιατί δεν θα μπορούν να ακολουθηθούν από την πλειοψηφία των επιχειρήσεων.

Τέταρτον, πρέπει να είναι σαφές ότι η ανάπτυξη πρωτοβουλιών από τις επιχειρήσεις στο πλαίσιο της έννοιας της Ε.Κ.Ε. δεν μπορεί και δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρείται ότι υποκαθιστά το ρόλο του Κράτους και των αρμοδίων φορέων. Θέματα όπως π.χ. η προστασία του περιβάλλοντος και του καταναλωτή ανήκουν κατ' εξοχήν στη νομοθετική και ελεγκτική αρμοδιότητα του Κράτους και η όλη συζήτηση για την Ε.Κ.Ε. γίνεται με σκοπό την περαιτέρω βελτίωση της κατάστασης και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να οδηγήσει σε σύγχυση ρόλων με αρνητικές συνέπειες.

Πέμπτον, στην Ελλάδα, εκτός από το μικρό βαθμό ανάπτυξης συνειδησης εταιρικής κοινωνικής ευθύνης υπάρχει αντίστοιχα πρόβλημα και ελλειπούς ανάπτυξης κοινωνικά υπεύθυνης συμπεριφοράς των καταναλωτών. Η κοινωνική ευθύνη των καταναλωτών είναι, υπό μία έννοια, η άλλη πλευρά του νομίσματος της κοινωνικής ευθύνης των επιχειρήσεων. Η αύξηση της ευαισθητοποίησης των καταναλωτών έτσι ώστε π.χ. να είναι διατεθειμένοι να στηρίξουν ένα λίγο πιο ακριβό αλλά περιβαλλοντικά αβλαβές καταναλωτικό προϊόν θα αποτελέσει ένα μοχλό ενίσχυσης της κοινωνικά υπεύθυνης συμπεριφοράς των επιχειρήσεων.

Έκτον, πρέπει να τονισθεί η ανάγκη για ενίσχυση και προώθηση του διαλόγου σε κάθε επίπεδο, τοπικό, κλαδικό και διεπιχειρησιακό. Η ανάπτυξη κατάλληλης παιδείας για τον σκοπό αυτό είναι απαραίτητη όπως έχει αναφερθεί και από την Ο.Κ.Ε.. Οι τοπικές κοινωνίες, οι φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά και άλλοι φορείς όπως και οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε τοπικό επίπεδο δεν είναι συνηθισμένες στο διάλογο για τα τοπικά ζητήματα και τις περισσότερες φορές τα θέματα που τίθενται σε διάλογο, εξετάζονται αποσπασματικά και κατά περίπτωση για να αντιμετωπισθούν μεμονωμένα ζητήματα. Η έλλειψη διαύλων πληροφόρησης και οργανωμένων δομών κοινωνικού διαλόγου μεταξύ των δραστηριοποιούμενων σε μια τοπική κοινωνία είναι ένα ιδιαίτερο ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπισθεί προκειμένου να διευρυνθεί η εφαρμογή της Ε.Κ.Ε.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι και στο διεθνές αλλά και στο ευρωπαϊκό επίπεδο ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συνεργασία και την συνέργια των ενδιαφερομένων μερών (partnership building) δεδομένου ότι η αποτελεσματική δράση για την αντιμετώπιση θεμάτων κοινωνικής και περιβαλλοντικής

σημασίας είναι δυνατή περισσότερο μέσω συνεργασιών και λιγότερο με αποσπασματικές και μεμονωμένες ενέργειες. Η ανάπτυξη της συμμετοχικότητας και της συνεργασίας σε κάθε επίπεδο (τοπικό, περιφερειακό, κλαδικό και διεπιχειρησιακό) θα πρέπει να θεωρείται σημαντική προϋπόθεση για την προώθηση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.

Με αυτά τα δεδομένα, και έχοντας πάντα υπ' όψιν ότι η Ε.Κ.Ε. είναι εθελοντική (αλλιώς δεν είναι κοινωνική) ευθύνη οπότε τα προτεινόμενα μέτρα θα πρέπει να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν σε συνεννόηση και με τη συμφωνία των επιχειρήσεων τις οποίες αφορούν, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή προτείνει τα ακόλουθα:

Α. Θα πρέπει να αρθούν τα υφιστάμενα αντι-κίνητρα στην άσκηση πολιτικών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Τα αντι-κίνητρα αυτά αφορούν τόσο στη νομοθεσία όσο και την πρακτική της δημόσιας διοίκησης, κεντρικής και περιφερειακής.

Στο νομοθετικό επίπεδο, είναι π.χ. γνωστό ότι η φορολογική νομοθεσία δημιουργεί διαδικασίες και επιβαρύνει οικονομικά τις δωρεές. Φυσικά, η πρόταση αυτή δεν σημαίνει ότι δεν θα πρέπει να υπάρχουν οι μηχανισμοί ελέγχου του εάν οι δωρεές και οι άλλες εκδηλώσεις κοινωνικής προσφοράς δεν υποκρύπτουν στην πραγματικότητα μεθοδεύσεις φοροδιαφυγής αλλά το υφιστάμενο καθεστώς και μειώνει το όφελος για τους αποδέκτες και δεν είναι σε θέση να εντοπίσει πρακτικά τους σχετικούς μηχανισμούς φοροδιαφυγής.

Σε επίπεδο διοικητικής πρακτικής, τα πράγματα είναι πιο προβληματικά. Κρίσιμες για το θέμα της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης δημόσιες υπηρεσίες δεν διαθέτουν την αναγκαία εξοικείωση με σχετικές πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν οι επιχειρήσεις. Παράλληλα και οι δήμοι θα πρέπει να διευκολύνουν τις επιχειρήσεις στην υλοποίηση τέτοιων μέτρων.

Β. Θα πρέπει να καλλιεργηθεί το πνεύμα, της Ε.Κ.Ε. στα υποψήφια επιχειρηματικά στελέχη. Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) ξεκινά από την ανώτερη διοίκηση και διαχέεται προς τα κάτω. Από τις εταιρείες που έχουν ορίσει επίσημως την Ε.Κ.Ε, οι περισσότερες έχουν κάποιο ανώτερο στέλεχος με αρμοδιότητες σχετικές με αυτήν. Συνεπώς οι Οικονομικές και Διοικητικές Σχολές θα πρέπει να περιλαμβάνουν το σχετικό μάθημα ως υποχρεωτικό στα ακαδημαϊκά τους προγράμματα ενώ και οι ίδιες οι μεγάλες επιχειρήσεις θα πρέπει να αναπτύξουν το πνεύμα αυτό με εκπαίδευση των στελεχών τους σε ενδο-επιχειρησιακό επίπεδο.

Γ. Οι επιχειρήσεις όμως στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, δεν διοικούνται μόνο από επαγγελματικά στελέχη αλλά και από αυτοδίδακτους επιχειρηματίες. Για το λόγο αυτό δεν αρκεί η ακαδημαϊκή εκπαίδευση αλλά θα πρέπει να υπάρξουν προγράμματα ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης, εκπαίδευσης και προσαρμογής στις επιταγές της Ε.Κ.Ε. Πολλές φορές η έλλειψη εταιρικής κοινωνικής ευθύνης οφείλεται σε λανθασμένη αντίληψη του επιχειρηματία για το ποιο είναι το μεσο-μακροπρόθεσμο συμφέρον και όχι σε μία αντικειμενική αξιολόγηση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων της αντίθετης με την Ε.Κ.Ε. πολιτικής που τυχόν ακολουθεί. Και φυσικά, το πρώτο

βήμα για την ανάπτυξη αυτής της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης θα πρέπει να γίνεται από το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας που θα πρέπει να δώσει αυξημένη έμφαση στην ανάπτυξη της εξατομικευμένης αλλά και της συλλογικής ευθύνης των πολιτών απέναντι στην κοινωνία, τη φύση, το πολιτιστικό παρελθόν αλλά και το παραγωγικό μέλλον της χώρας.

Δ. Μεταξύ άλλων, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να ενημερωθούν για τα πρότυπα διαχείρισης που έχουν διαμορφωθεί σύμφωνα με τις επιταγές της Ε.Κ.Ε. Τα πρότυπα αυτά διαμορφώθηκαν και πιστοποιούνται από έγκυρους διεθνείς οργανισμούς και η εφαρμογή τους μπορεί να αποβεί επωφελής για τις επιχειρήσεις. Σε αυτό μπορούν και πρέπει να συμβάλλουν και οι συλλογικοί φορείς της ελληνικής κοινωνίας.

Ε. Τα μέτρα και οι πολιτικές για την Ε.Κ.Ε. πρέπει να διαφοροποιούνται και να εξειδικεύονται ανά τομέα και ανά επιχείρηση. Η πολιτική Ε.Κ.Ε. π.χ. για τις τράπεζες δεν μπορεί να έχει το ίδιο περιεχόμενο με την αντίστοιχη πολιτική στη βιομηχανία ή τον τουρισμό..

ΣΤ. Στην Ελλάδα, ιδιαίτερη σημασία έχει η Ε.Κ.Ε. στον κατασκευαστικό κλάδο, δεδομένης της μεγάλης κατασκευαστικής δραστηριότητας στον τομέα τόσο των δημόσιων όσο και των ιδιωτικών έργων και τη συμβολή που αυτή έχει για την αναπτυξιακή προσπάθεια της χώρας. Φυσικά, η Ε.Κ.Ε. παρουσιάζει ιδιαιτερότητες στον τομέα των δημοσίων έργων όπου ο ανταγωνισμός για την ανάληψη ενός έργου περιορίζει τα περιθώρια για πρωτοβουλίες Ε.Κ.Ε. πέραν των όσων προβλέπει και επιβάλλει η νομοθεσία. Σε κάθε περίπτωση όμως, η ανάπτυξη της Ε.Κ.Ε. στον τομέα αυτό θα είναι ιδιαίτερα σημαντική και θα πρέπει όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς να συστηματοποιήσουν και να διευρύνουν τις πρωτοβουλίες που σήμερα υπάρχουν. Προς την κατεύθυνση αυτή, θα πρέπει η Πολιτεία να εξετάσει και το σύστημα ανάληψης δημοσίων έργων από την παράμετρο της ενθάρρυνσης της Ε.Κ.Ε. από μέρους των τεχνικών εταιριών.

Ζ. Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί χρήσιμο να καταγράψει ορισμένες πρωτοβουλίες που αναπτύσσονται και που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν ακόμη περισσότερο -άσχετα από συγκεκριμένο τομέα ή κλάδο- σε μία προσπάθεια αύξησης της διαφάνειας στις κοινωνικά κρίσιμες πολιτικές που εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις αλλά και της δημιουργίας κινήτρων για την τόνωση της κοινωνικής ευαισθησίας τους.

Απαραίτητες προϋποθέσεις για τη σωστή εφαρμογή της Ε.Κ.Ε. στις οποίες πρέπει να δώσουν έμφαση οι ελληνικές επιχειρήσεις

Όλες οι έρευνες που έχουν γίνει για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στις ελληνικές επιχειρήσεις συγκλίνουν στην άποψη ότι υπάρχουν κάποιες βασικές ελλείψεις. Αν και οι ελληνικές επιχειρήσεις δείχνουν ότι αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητα και την αναγκαιότητα εφαρμογής αυτής της στρατηγικής, ωστόσο παραλείπουν κάποιες βασικές προϋποθέσεις οι οποίες όμως είναι απαραίτητες για να μπορέσουν τα προγράμματα να υλοποιηθούν σωστά και να υπάρχουν οφέλη.

Οι προϋποθέσεις αυτές είναι οι ακόλουθες:

1. Μέτρηση, έκδοση αναφορών και εκθέσεων και επιβεβαίωση των αποτελεσμάτων

Οι επιχειρήσεις της λεγόμενης κοινωνικής οικονομίας οφείλουν να εκδίδουν σε τακτά διαστήματα εκθέσεις για τα μέτρα που λαμβάνουν στο πλαίσιο της Ε.Κ.Ε. ή να δημιουργούν μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου και κοινωνικής λογιστικής για την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων τους.

Οι κοινωνικοί και περιβαλλοντικοί απολογισμοί αναδεικνύονται σε επικοινωνιακό όχημα, κλειδί για την πειστική προώθηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, όχι μόνο σε μετόχους αλλά και σε ευρύτερο κοινό καθώς και στους εργαζόμενους των επιχειρήσεων. Σταδιακή μετακίνηση από την παραδοσιακή διαφημιστική προβολή σε πιο προσωπικούς, άτυπους και πιο διαφανείς τρόπους πληροφόρησης. Το ζητούμενο είναι η επικοινωνιακή προσέγγιση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης να μην αντιστρατεύεται το σκοπό που θέλει να υπερασπιστεί εγείροντας αμφισβητήσεις και ενισχύοντας τον κυνισμό των πολιτών-καταναλωτών προς τις επιχειρήσεις.

Οι κοινωνικοί απολογισμοί είναι μία πρωτοβουλία που υιοθετείται από ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις, οι οποίες χρησιμοποιούν την διαδικασία αυτή για να οργανώσουν τις επιμέρους δραστηριότητές τους για την Ε.Κ.Ε, να θέσουν συγκεκριμένους και μετρήσιμους στόχους καθώς και τις δράσεις τους σε επιμέρους τομείς της Ε.Κ.Ε και να δημιουργήσουν συνθήκες για αμφίδρομη επικοινωνία με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η πρακτική αυτή αναπτύσσεται και στην Ελλάδα όπου υπάρχουν επιχειρήσεις που εκδίδουν μαζί με τον ετήσιο Οικονομικό τους Απολογισμό και Κοινωνικό Απολογισμό ήδη από την δεκαετία του 1980. Ωστόσο, ακόμη σήμερα δεν υπάρχει ομοιογένεια ως προς το είδος των πληροφοριών που πρέπει να περιλαμβάνονται στις εκδόσεις αυτές, ο τρόπος και οι δείκτες αξιολόγησης των αποτελεσμάτων -ποιοτικών- κυρίως των επενδύσεων για την Ε.Κ.Ε και το σύστημα επικοινωνίας αυτών των στοιχείων με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Ως σημείο αναφοράς σχετικά θα πρέπει να αναφερθεί η πρωτοβουλία που ξεκίνησε από τα Η.Ε. με τον γενικό τίτλο Global Reporting Initiative – GRI15 και η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη για την δημιουργία ενός κοινά αποδεκτού συστήματος έκδοσης και επικοινωνίας Αναφορών για την Ε.Κ.Ε. Φυσικά, θετικά μπορεί να λειτουργήσει και η υιοθέτηση

σχετικών συστημάτων πιστοποίησης που αφορούν στον απολογισμό δραστηριοτήτων. Απαραίτητη είναι και η ανάγκη να καταστούν σαφή και συγκεκριμένα τα κριτήρια αξιολόγησης ή κατάταξης των επιχειρήσεων ως προς την Ε.Κ.Ε τους. Τα κριτήρια θα πρέπει να είναι κοινά αλλά και συγκρίσιμα ανάλογα π.χ. με το μέγεθος, το αντικείμενο κ.λ.π. μιας επιχείρησης.

2. Μάθηση και Συμμετοχική Συνεργασία

Η προώθηση της έννοιας της Ε.Κ.Ε. και η εφαρμογή ορθών πρακτικών στους επιμέρους τομείς θεωρείται συνάρτηση της Μάθησης, της Διάδοσης των ορθών πρακτικών, αλλά και της συμμετοχικής συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών (partnership building). Στο πλαίσιο αυτό κινούνται πολλές πρωτοβουλίες όπως το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Ε.Κ.Ε. (C.S.R. Europe) και η πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών (U.N. Global Compact) που αποτελούν καλά παραδείγματα αναφοράς σε διεθνές επίπεδο για την προσπάθεια των επιχειρήσεων να αντλήσουν γνώση αφενός και αφετέρου για την δημιουργία προγραμμάτων συμμετοχικής συνεργασίας (partnership building).

3. Σήμανση των Προϊόντων

Η σήμανση προϊόντων αποτελεί ένα εργαλείο που προτίθεται να εφαρμόσει η Ε.Ε, τόσο για την επιβράβευση προϊόντων που διακρίνονται για τις πρακτικές Ε.Κ.Ε. του κατασκευαστή, όσο και για την αποτελεσματική ενημέρωση των καταναλωτών. Η Ε.Ε έχει ήδη κάνει βήματα προς αυτή την κατεύθυνση με το οικολογικό σήμα της Ε.Ε ("το λουλούδι") να χορηγείται σε προϊόντα με την υψηλότερη περιβαλλοντική ποιότητα. Το λουλούδι είναι διαφανής και αξιόπιστη επισήμανση καθώς η συμμόρφωση με τα κριτήρια βεβαιώνεται, επαληθεύεται και παρακολουθείται από έναν ανεξάρτητο τρίτο φορέα πιστοποίησης. Η διαδικασία της επισήμανσης θα ακολουθεί την πρακτική της επισήμανσης CE, για τα προϊόντα που ικανοποιούν τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές αλλά, θα παραμένει εθελοντική για τους κατασκευαστές που επιθυμούν να επισημάνουν τα προϊόντα τους.

4. Κοινωνικά υπεύθυνες επενδύσεις

Θα πρέπει να μελετηθεί από το Χρηματιστήριο Αξιών της Αθήνας το ενδεχόμενο να καταρτίσει - κατά τα πρότυπα του Χρηματιστηρίου του Λονδίνου και άλλων ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων, ένα δείκτη αξιολόγησης των κοινωνικών επιδόσεων των επιχειρήσεων που διαπραγματεύονται στο Χ.Α.Α. Στόχος μιας τέτοιας κίνησης θα είναι η κινητοποίηση Ελληνικών κεφαλαίων που θα ενδιαφέρονται σε τέτοιου είδους επενδύσεις αλλά και η τοποθέτηση διεθνών χαρτοφυλακίων που επενδύουν με γνώμονα αντίστοιχα κριτήρια.

Για την εύρυθμη, αξιόπιστη και διαφανή λειτουργία ενός τέτοιου δείκτη θα πρέπει να οριστεί ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που θα αξιολογεί τις επιδόσεις τους όσον αφορά στην Ε.Κ.Ε. και θα ενημερώνει αντίστοιχα τον σχετικό δείκτη.

5. Οικοδόμηση δομών διαλόγου και συνεργασίας ("partnership building")

Ήδη αναφέρθηκε η σημασία της ανάπτυξης παιδείας διαλόγου σε τοπικό και κλαδικό επίπεδο στη

χώρα μας. Το πρόβλημα δεν τυγχάνει της προσοχής αρκετών από τις επιχειρήσεις που αναπτύσσουν πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της Ε.Κ.Ε και υπάρχουν ήδη σημαντικές προσπάθειες δημιουργίας δομών μέσα από τις οποίες θα υπάρχει αμοιβαία ροή πληροφόρησης για ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος μεταξύ των παραγόντων μιας τοπικής κοινωνίας, όπως και σε κάποιους συγκεκριμένους κλάδους. Οι προσπάθειες αυτές θα πρέπει να ενισχυθούν και να ενθαρρυνθούν από την Πολιτεία και τους εθνικούς κοινωνικούς φορείς ώστε να υπάρξουν μόνιμες μορφές διεξαγωγής διαλόγου όπου τα ζητήματα θα συζητούνται πριν καταστούν προβλήματα και όπου θα δημιουργηθεί μία εξοικείωση των φορέων με το διάλογο και μεταξύ τους ώστε να λύνονται τα προβλήματα ακόμη και όταν παρουσιάζεται σύγκρουση συμφερόντων.

6. Εξοικείωση ελληνικών επιχειρήσεων με την χρήση του Διαδικτύου για την ενημέρωση γύρω από θέματα Ε.Κ.Ε.

Όσον αφορά τη χρήση του διαδικτύου το τοπίο εξακολουθεί ακόμα να είναι θολό. "Δεν έχουμε θα λέγαμε εν κατακλείδι συνεργασιακό ήθος στην Ελλάδα. Δεν έχουμε δικτυακό, ψηφιακό ήθος στην Ελλάδα. Εξακολουθούμε να είμαστε αναλογικοί πολίτες και όχι ψηφιακοί πολίτες". Αυτό αποδεικνύουν και οι έρευνες που δείχνουν ότι είμαστε πρώτοι στα κινητά τηλέφωνα, ενώ είμαστε τελευταίοι στη χρήση υπολογιστών και της δικτύωσης. Αναμφισβήτητο το μικρό ποσοστό αποδοχής του διαδικτύου σε σύγκριση με το εξωτερικό (10% στην Ελλάδα έναντι 70% στις Ηνωμένες Πολιτείες) αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για τη διάδοση της Ε.Κ.Ε στη χώρα μας.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις σύμφωνα με έρευνα επιλέγουν να ενημερώνονται κυρίως μέσω Internet σε ποσοστό 24% και από συνέδρια και ημερίδες και πάλι σε ποσοστό 24%. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που επιλέγει να ενημερώνεται μέσω Internet θεωρείται χαμηλό, ιδιαίτερα σε μια εποχή που οι τεχνολογικές εξελίξεις είναι ραγδαίες και οι επιχειρήσεις διεθνώς κάνουν ευρεία χρήση του διαδικτύου.

Τα στελέχη των ελληνικών επιχειρήσεων δηλώνουν σε ποσοστό 27% ότι θα επιθυμούσαν μελλοντικά να ενημερώνονται μέσω διαδικτύου. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στο πρόγραμμα ηλεκτρονικής μάθησης (e-learning) CSRQUEST. Αυτό το πρόγραμμα παρέχει πλήρη υποστήριξη σε ελληνικές εταιρίες που διαθέτουν ή σκοπεύουν να εισάγουν προτεραιότητες Ε.Κ.Ε στις στρατηγικές τους. Στο πλαίσιο της εφαρμογής προγραμμάτων CSR από τις επιχειρήσεις το CSR Quest θα διευκολύνει την εφαρμογή των καλύτερων πρακτικών ("best practices") διαχείρισης στην Ελληνική Επιχειρηματική Κοινότητα και ειδικά στην εφαρμογή Ολικής Διαχείρισης Ποιότητας. Ως αποτέλεσμα, η διευρυμένη και βελτιωμένη χρήση των υπηρεσιών ηλεκτρονικής μάθησης θα επιτρέψει και θα διευκολύνει την εναρμόνιση των ελληνικών επιχειρήσεων με το αναδυόμενο Ευρωπαϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον και τα πρότυπα που το διέπουν. Αυτό θα έχει μια κρίσιμης σημασίας επίδραση στην ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής Οικονομίας, καθώς και στην βελτίωση της Ποιότητας Ζωής της Ελληνικής Κοινωνίας.

7. Συμμετοχή των εργαζομένων - πρόσφορο έδαφος για ανάπτυξη πρωτοβουλιών

Ο διάλογος και η συμμετοχή των εργαζομένων θεωρούνται βασικοί παράγοντες διαχείρισης και προώθησης αλλαγών. Τίθεται ωστόσο ένα ερώτημα, για το κατά πόσον, στην Ελληνική πραγματικότητα, δίνεται η δυνατότητα στους εργαζομένους και μέχρι ποίου βαθμού να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση του οράματος της επιχείρησης. Η εκπαίδευση και η γνώση αποτελούν άξονες ανάπτυξης και διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού και πεδία άσκησης της κοινωνικής ευθύνης. Η κατάλληλη εκπαίδευση των εργαζομένων κρίνεται αναγκαία για την ανάληψη σωστών πρωτοβουλιών. Παράλληλα οι Έλληνες επιχειρηματίες θα πρέπει να αφήνουν περιθώρια ελευθερίας για την εκδήλωση καινοτομικών δράσεων και τη συμμετοχή όλων των εργαζομένων στη διαμόρφωση του οράματος της εταιρίας. Εξάλλου, οι εργαζόμενοι είναι αυτοί που θα κληθούν να υλοποιήσουν αυτό το όραμα.

8. Εκσυγχρονισμός της Εταιρικής Διακυβέρνησης

Η αποτυχία της εμμονής στα πρότυπα της εταιρικής διακυβέρνησης, που αναμένεται τώρα στις ΗΠΑ και στις αναπτυσσόμενες χώρες, μπορεί να έχει αυστηρές συνέπειες για τα εμπλεκόμενα άτομα καθώς επίσης και για τις επιχειρήσεις που διαχειρίζονται. Οι κακές πρακτικές διακυβέρνησης βλάπτουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών, ενώ η υιοθέτηση των ορθών εταιρικών πρακτικών διακυβέρνησης μπορεί να ενισχύσει την τιμή της μετοχής μιας επιχείρησης. Αυτό έχει αυξήσει από πλευράς θεσμικών επενδυτών την πίεση για βελτιωμένη εταιρική διακυβέρνηση, και την αυστηρότερη αξιολόγηση των επιχειρήσεων από τους αναλυτές της αγοράς.

Ανά την υδρόγειο, όλοι οι κώδικες εταιρικής διακυβέρνησης αναγνωρίζουν ότι οι διευθυντές μιας επιχείρησης πρέπει να αναλαμβάνουν την ευθύνη να εντοπίζουν και να διαχειρίζονται τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η επιχείρηση. Πρέπει επίσης να αντιλαμβάνονται τις επιχειρησιακές ευκαιρίες και να λαμβάνουν μέτρα για να ενισχυθεί η απόδοση. Η ευρεία, έγκαιρη και ακριβής κοινοποίηση των πληροφοριών σχετικά με την οικονομική και λειτουργική απόδοση είναι σημαντική για τη σωστή λειτουργία του διοικητικού συμβουλίου. Η υπευθυνότητα τόσο στην επιχείρηση όσο και στους μετόχους είναι επίσης ουσιαστικό μέλημα. Τα διοικητικά συμβούλια πρέπει να συμμορφωθούν με τις υποχρεώσεις τους και να ενημερώσουν το κοινό για τα θέματα που αφορούν στους εξωτερικούς συμμετόχους.

Κρυμμένες σ' αυτές τις υποχρεώσεις είναι οι αρχές της διαφάνειας, της ακεραιότητας και της υπευθυνότητας.

Απαραίτητη είναι η διαμόρφωση μιας νέας οργανωσιακής κουλτούρας στις ελληνικές επιχειρήσεις, προκειμένου να δημιουργηθεί πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη της Ε.Κ.Ε. Η νέα οργανωσιακή κουλτούρα συνεπάγεται μια σύγχρονη αντίληψη διοίκησης, που θα επηρεάζει άμεσα και καθοριστικά τις βασικές εταιρικές αξίες και αρχές. Μια διοίκησης που θα επαγγέλλεται νέους τρόπους διαχείρισης με στόχο τη συμφιλίωση της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ευημερίας.

Σε πολλές επιχειρήσεις έχει αρχίσει ήδη η μετάβαση από τις συγκεντρωτικές μορφές διοίκησης σε

αποκεντρωμένες, ενώ βαθμηδόν εγκαταλείπεται η παραδοσιακή, κατακόρυφη ιεραρχία προς όφελος της οριζόντιας διάταξης των επιχειρήσεων που επιτρέπει τη συμμετοχή περισσότερων ατόμων στη λήψη των αποφάσεων.

Η νέα αυτή θεώρηση της οργανωσιακής κουλτούρας στα εσωτερικά των επιχειρήσεων, αφενός βοηθά στη διάδοση της χρήσιμης ιδέας των «κοινωνικών εταίρων», αφετέρου επισημοποιεί τη λειτουργική διασύνδεση των επιχειρήσεων με τους εργαζόμενους, τους καταναλωτές και τις τοπικές κοινωνίες, αντικαθιστώντας ταυτόχρονα τη στενή αντίληψη της νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας που περιοριζόταν στη σύνδεση εταιριών και μετόχων.

9. Εργαλεία Μέτρησης και Αποτίμησης

Στο σύνολο τους οι εταιρίες εξέφρασαν την ανάγκη για ύπαρξη συγκεκριμένων εργαλείων μέτρησης και αποτίμησης όλων αυτών των δραστηριοτήτων και ενεργειών "Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης" που υλοποιούν οι επιχειρήσεις, δεδομένου ότι την παρούσα χρονική στιγμή δεν υπάρχει συγκεκριμένος οργανωμένος τρόπος ή πρόγραμμα αξιολόγησης και μέτρησης της αποτελεσματικότητας των ενεργειών τους. Πιο συγκεκριμένα υπάρχει η ανάγκη για αναγνώριση του πως εισπράττεται η κοινωνική ευαισθητοποίηση της εταιρίας τόσο από το προσωπικό, τους συμμετόχους (stakeholders) αλλά και την ίδια την κοινωνία / τον πολίτη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι επιχειρήσεις τον 21 ου αιώνα πρέπει να αναδείξουν τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά από ότι στο παρελθόν και να αποδείξουν πολύ περισσότερα για να θεωρηθούν επιτυχημένες Αυτό συμβαίνει διότι χαράζουν την πολιτική τους σε μια καινούρια παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, σε μια κοινωνία τελείως διαφορετική από τις κλειστές οικονομίες και κοινωνίες του 19ου ή του 20ου, όπως αυτές που γνωρίζαμε ως σήμερα.

Σήμερα οι πολίτες και οι καταναλωτές είναι περισσότερο απαιτητικοί, καλύτερα πληροφορημένοι και όλο και περισσότερο υποψιασμένοι για τον αντίκτυπο της παγκοσμιοποίησης και την ισχύ των πολυεθνικών εταιρειών. Όλο και περισσότερα άτομα παραδέχονται ότι επηρεάζονται από την εικόνα των σχέσεων της εταιρείας με τους πελάτες και τους εργαζομένους.

Η έκρηξη στις τεχνολογίες της πληροφορίας και της κοινωνίας, ειδικά το Διαδίκτυο, οδήγησαν σε πολύ μεγαλύτερη διαφάνεια στις δραστηριότητες των επιχειρήσεων. Πληροφορίες σχετικά με την ανεύθυνη εταιρική συμπεριφορά σήμερα έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες να φθάσουν στα αυτιά πελατών, στελεχών και επενδυτών, καθώς και σε άλλες επιχειρήσεις. Μέσω του Διαδικτύου, είναι δυνατόν να γίνουν άμεσες συγκρίσεις μεταξύ εταιρειών όσον αφορά την απόδοσή τους σε εταιρική κοινωνική ευθύνη.

Οι περιβαλλοντικές, κοινωνικές και ηθικές ανησυχίες αυξάνονται όλο και περισσότερο και ανάμεσα στους επενδυτές. Η Κοινωνικά Υπεύθυνη Επένδυση όπως αποκαλείται είναι προϊόν που έχει σημειώσει σημαντική άνοδο. Σήμερα στην Ευρώπη υπάρχουν πάνω από 200 "ηθικά" ταμεία τα οποία αντιπροσωπεύουν περίπου 11 δισ. Ευρώ. Η έρευνα έδειξε ότι οι εταιρείες οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς προβληματισμούς αποδίδουν οικονομικά οφέλη πάνω από το μέσο όρο. Μάλιστα οι τράπεζες χρησιμοποιούν περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια για να αξιολογήσουν τους επιχειρηματικούς κινδύνους που ενέχει ο δανεισμός σε επιχειρήσεις.

Με βάση αυτά τα νέα δεδομένα στο παγκόσμιο στερέωμα της οικονομίας τα καυτά θέματα ηθικής που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες επιχειρηματικές μονάδες, ανεξαρτήτως αν ενστερνιζόμαστε ή απορρίπτουμε τις απόψεις του Milton Friedman (πολέμιου της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης) ή του Keith Davis (υπέρμαχου), απασχολούν ολοένα αυξανόμενο αριθμό ευαισθητοποιημένων στελεχών.

Όλα τα παραπάνω αποδεικνύουν ότι η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη δεν είναι ένα πρόσκαιρο φαινόμενο, μια «μόδα» της εποχής που θα περάσει.

Η Ε.Κ.Ε. συνίσταται στο να αναλαμβάνεις προσωπική ευθύνη για τις πράξεις σου και τις συνέπειες που αυτές έχουν στην κοινωνία. Οι εταιρίες και οι υπάλληλοί τους πρέπει να υποστούν μία προσωπική ανα-διαμόρφωση, να επανεξετάσουν το ρόλο τους, τις ευθύνες τους και να αυξήσουν το επίπεδο

υπευθυνότητάς τους. ("CSR is about taking personal responsibility for your actions and the impacts that you have on society. Companies and employees must undergo a personal transformation, re-examine their roles, their responsibilities and increase their level of accountability").

Η υιοθέτηση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης από τις εταιρίες είναι σήμερα αναγκαιότητα, καθώς η έννοια της Ε.Κ.Ε είναι στενά συνυφασμένη με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Στην "έκθεση Brundtland" χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι: Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που αντιμετωπίζει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να υπονομεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να αντιμετωπίσουν τις δικές τους ανάγκες. ("Sustainable development is the development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs" ("Brundtland report", 1987)

Ο στόχος της ΕΚΕ είναι ουσιαστικά να λαμβάνουν υπόψη οι επιχειρήσεις όχι μόνο τα στενά οικονομικά τους συμφέροντα αλλά και τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, στο πλαίσιο της επιχειρηματικής στρατηγικής τους, της λειτουργίας τους και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Η υιοθέτηση αυτής της πολιτικής δίνει τη δυνατότητα στις εταιρίες να προσεγγίσουν τους διττούς επιχειρηματικούς και πολιτικούς στόχους της ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής συνοχής. Μια συνεπής στρατηγική ΕΚΕ βασισμένη στην ακεραιότητα, στις σθεναρές αξίες και σε μια μακροπρόθεσμη προσέγγιση προσφέρει σαφή επιχειρηματικά οφέλη για τις εταιρείες και θετική συνεισφορά στην ευημερία της κοινωνίας. Αυτό δεν είναι απόσπασμα από έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αλλά από την τελευταία έκθεση του Παγκόσμιου Επιχειρηματικού Συμβουλίου για την Αειφόρο Ανάπτυξη, που αποτελεί συνασπισμό 150 σημαντικών διεθνών εταιρειών.

Η ΕΚΕ για να εφαρμόζεται σωστά δεν πρέπει απλώς να είναι κάτι το επιπλέον αλλά να αποτελεί την βάση της εταιρικής δεοντολογίας, και της μεταχείρισης των εργαζομένων, των μετόχων και των πελατών.

Σήμερα ένας αυξανόμενος αριθμός εταιριών παγκοσμίως αναγνωρίζει ότι μια τέτοια τριπλή προσέγγιση προς το κέρδος, μπορεί να αποφέρει σαφή οφέλη για τις επιχειρήσεις, διευρύνοντας την καλή φήμη τους, αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητά τους και ενισχύοντας την ικανότητά τους να αντιμετωπίσουν τους επιχειρηματικούς κινδύνους. Ουσιαστικά οι ξένες επιχειρήσεις έχουν αρχίσει να συνειδητοποιούν ότι η Ε.Κ.Ε είναι εργαλείο ανάπτυξης και μακροπρόθεσμης επένδυσης.

Διεθνώς, έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση. Οι μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις έχουν υιοθετήσει την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και αρκετές την έχουν ενσωματώσει στις κυριότερες επιχειρησιακές τους αρχές. Απέναντι στη νέα αυτή πραγματικότητα, το Συμβούλιο Κορυφής της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000) έθεσε ως νέο στρατηγικό στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να γίνει η οικονομία της μέχρι το 2010 πιο ανταγωνιστική, να στηρίζεται στη γνώση και να προσφέρει βιώσιμη ανάπτυξη, παρέχοντας περισσότερες θέσεις απασχόλησης στους πολίτες της, καλύτερες συνθήκες εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή. Παράλληλα, το Συμβούλιο αναγνωρίζοντας ότι για την

επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι απαραίτητη η συνεργασία του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα, απεύθυνε ειδική έκκληση στην αίσθηση των επιχειρήσεων για κοινωνική ευθύνη.

Υπό το φως του στρατηγικού στόχου της Ευρώπης για το 2010, που τέθηκε από τους αρχηγούς Κρατών στη συνάντηση της Λισσαβόνας τον Μάρτιο 2000, και με ειδικότερο στόχο την προώθηση και υιοθέτηση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, τον Οκτώβριο του 2002 συνεστήθη το European Multi-stakeholder Forum (EMSF) για περαιτέρω εξέταση, διαβούλευση και παρουσίαση προς την ΕΕ πρότασης για την προώθηση της καινοτομίας, της διαφάνειας και της σύγκλισης των εργαλείων και πρακτικών Ε.Κ.Ε.

Στην Ελλάδα, η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο. Αν και τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα μετά και από την ίδρυση του Ελληνικού Δικτύου για την Ε.Κ.Ε., η εκστρατεία για τη διάδοση της έννοιας έχει λάβει επίσημη μορφή, εντούτοις αναμένονται ακόμη πολλά να γίνουν για να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι βρισκόμαστε σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο σε σχέση με τις επιχειρήσεις του εξωτερικού.

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη γίνεται αστραπιαία παγκόσμια προσδοκία, η οποία απαιτεί μία ολοκληρωμένη ανταπόκριση από τις επιχειρήσεις. Στη Νέα Οικονομία, καθοριστικό ρόλο θα διαδραματίσει ο πολίτης-καταναλωτής, επιβραβεύοντας ή τιμωρώντας την επίδειξη ή όχι κοινωνικής υπευθυνότητας από τις επιχειρήσεις. Έτσι, η επιχείρηση, πλαισιωμένη από την σύγχρονη οικονομία, το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον αλλά και την κοινωνία στο σύνολό της, καλείται να ενεργεί ως «καλός πολίτης», ώστε μέσα από το σεβασμό, την υπευθυνότητα και την εμπιστοσύνη να περάσει στην ανάπτυξη και στην ανταγωνιστικότητα και τελικά στην κερδοφορία.

Οι Έλληνες πολίτες-καταναλωτές εναποθέτουν ακόμη στο κράτος τις ελπίδες τους για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων. Δεν είναι έτοιμοι να δεχτούν ότι οι επιχειρήσεις έχουν την ειλικρινή πρόθεση να συνεισφέρουν στην επίλυσή τους δεδομένου ότι οι ίδιες προκαλούν σημαντικά προβλήματα. Παρ' όλα αυτά αναγνωρίζουν ότι οι επιχειρήσεις έχουν να επιδείξουν κοινωνικά υπεύθυνες πράξεις. Αποδέχονται επίσης ότι υπάρχουν αξιόπιστα-υπεύθυνα προϊόντα-σήματα τα οποία εμπιστεύονται. Ωστόσο, οι κοινωνικά υπεύθυνες δράσεις των επιχειρήσεων δεν τις αναγορεύουν αυτομάτως, στη συνείδηση των πολιτών-καταναλωτών, ως κοινωνικά υπεύθυνους οργανισμούς. Το ιδιοτελές κίνητρο του κέρδους επισκιάζει την απήχηση της εταιρικής κοινωνικής συνεισφοράς ή και την "ακυρώνει" ως "τερίπι" του μάρκετινγκ ιδίως μάλιστα, όταν συνδυάζεται και με έντονο πρόγραμμα δημοσιότητας. Σε αυτήν την περίπτωση η προβολή του κοινωνικού έργου δεν εκλαμβάνεται ως ενημέρωση αλλά ως "διαφήμιση", ενώ η έννοια εταιρική κοινωνική ευθύνη συσχετίζεται ή και ταυτίζεται με την εταιρική φιλανθρωπία και τη χορηγία. Από την έρευνα όμως προκύπτει ότι τα προσεχή χρόνια η αντίληψη αυτή αναμένεται να υποχωρήσει σταδιακά και να δώσει τη θέση της σε μια νέα θεώρηση όπου η συνεπής εταιρική κοινωνική δράση και τα αποτελέσματά της θα είναι ισχυρότερα κριτήρια αξιολόγησης έναντι των κινήτρων που κρύβονται πίσω από τις εταιρικές πράξεις. Παρά την ύπαρξη αρκετών επιφυλάξεων, φαίνεται ότι γίνεται αποδεκτή η νέα αντίληψη σύμφωνα με την οποία οι

επιχειρήσεις μπορούν και δικαιούνται να παίξουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνική ανάπτυξη και πρόοδο. Πρόκειται για μια διαδικασία κοινωνικής μεταβολής που θα συνεπιφέρει σημαντικές αλλαγές στην κοινωνική μας οργάνωση και στον τρόπο σκέψης και δράσης. Αυτό θα γίνει εφόσον καταρριφθούν οι ακόλουθοι «μύθοι» που επικρατούν για την Ε.Κ.Ε και γίνει διάχυση της αληθινής σημασίας της:

Μύθος: Είναι μια μόδα μανάτζμεντ που θα περάσει

Αλήθεια: Η Ε.Κ.Ε πρέπει να ενσωματωθεί στην επιχειρηματική στρατηγική ώστε να έχει αποτελέσματα

Μύθος: Είναι μια ωραία ιδέα που αφορά μόνο τις Δημόσιες Σχέσεις

Αλήθεια: Εάν η Ε.Κ.Ε. χρησιμοποιηθεί μόνο ως μέσον επικοινωνίας τότε κινδυνεύει να χαρακτηριστεί ως άλλοθι που κρύβει τα κακώς κείμενα

Μύθος: Αφορά μόνο τις επιχειρήσεις

Αλήθεια: Η Ε.Κ.Ε είναι υπόθεση όλων των κοινωνικών εταίρων

Μύθος: Τα οφέλη της δεν μπορούν να μετρηθούν

Αλήθεια: Τα οφέλη της Ε.Κ.Ε είναι δύσκολο να μετρηθούν, αλλά προς αυτή την κατεύθυνση κινούνται πολλές πρωτοβουλίες στην Ευρώπη και διεθνώς.

Προς την αποκατάσταση της αλήθειας στην ελληνική αγορά θα συμβάλλουν και οι εξής ενέργειες:

- I. Η εταιρία ή το προϊόν-σήμα που θέλει να συνδεθεί με την προώθηση ενός κοινωνικού σκοπού να είναι αδιαμφισβήτητης αξιοπιστίας και ποιότητας.
- II. Το κόστος της κοινωνικής πολιτικής των προϊόντων να μην μετακυλιέται στον πολίτη-καταναλωτή, καθώς από την πρόσφατη μελέτη που έγινε στην Ελλάδα φάνηκε ότι οι Έλληνες καταναλωτές, παρ' όλο που θα επέλεγαν κοινωνικά υπεύθυνα προϊόντα, δεν είναι ακόμα έτοιμοι να καταβάλλουν επιπλέον τίμημα. Αυτό συμβαίνει γιατί η Ε.Κ.Ε δεν είναι ακόμα διαδεδομένη στη χώρα μας.
- III. Ο κοινωνικός απολογισμός των επιχειρήσεων να διαχέεται σε όλη την κοινωνία. Μέχρι σήμερα οι επιμέρους εμπλεκόμενοι φορείς δεν έχουν διαμορφώσει ένα πλαίσιο συνεργασίας. Διαφαίνεται η ανάγκη για τη σύσταση ενός ανεξάρτητου φορέα που θα διαμορφώσει κριτήρια αξιολόγησης, αποδεχτά από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και θα επιτύχει συγκερασμό απόψεων ως προς το περιεχόμενο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και ότι η συνεργασία ανάμεσα στο κράτος, τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, τα μέσα ενημέρωσης αλλά και τους καταναλωτές θα δώσει πιο αξιόπιστα αποτελέσματα.

Εν κατακλείδι το πεδίο της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης αντιπροσωπεύει ένα πολλά υποσχόμενο πεδίο επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, κοινωνικής ευαισθησίας και κινητοποίησης της

κοινωνίας πολιτών. Το ζητούμενο είναι η πρόοδος, η ανάπτυξη, η ευημερία και η κοινωνική συνοχή. Στη νέα εποχή της παγκοσμιοποίησης των οικονομιών και των κοινωνιών, της μείωσης της κρατικής παρεμβατικότητας και των εθνικών αποκλειστικότητων, στους ώμους των επιχειρήσεων πέφτει πραγματικά ένα μεγάλο βάρος: Να συνδέσουν οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους ταυτόχρονα. Αυτή είναι η ιστορική πρόκληση που μόνες τους έθεσαν για τον 21 ο αιώνα. Έκκλησή μας είναι να αγκαλιάσουν οι ελληνικές επιχειρήσεις αυτή την καινοτόμο ιδέα για την Ελλάδα και να την αντιμετωπίσουν σαν μια ευκαιρία για την προώθηση της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. Η επιτυχία ή η αποτυχία τους είναι σίγουρο ότι θα μετρηθεί από τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά αποτελέσματα.

Ας περιμένουμε.....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A.ΒΙΒΛΙΑ

- [1] Πράσινο Βιβλίο «Πρώθηση ενός ευρωπαϊκού πλαισίου για την εταιρική κοινωνική ευθύνη», Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες 18/7/2001.
- [2] «Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την εταιρική κοινωνική ευθύνη: μια συνεισφορά των επιχειρήσεων στη βιώσιμη ανάπτυξη», Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες 2/7/2002.
- [3] «Corporate Social Responsibility: A business Contribution to Sustainable development, Industrial relations and industrial change», European Commission, Directorate-General for Employment and Social Affairs, July 2002.
- [4] Παπαλεξανδρή Ν. και Μπουραντάς Δ., «Διοίκηση ανθρωπίνων πόρων», εκδόσεις Μπένου, Αθήνα 2002.
- [5] Χυτήρης Λ, «Διοίκηση ανθρωπίνων πόρων», εκδόσεις Interbooks.
- [6] Τσακλαγκάνος Α., «Μάρκετινγκ», εκδόσεις Κυριακίδη, τόμος Β', 2001.

B. ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Y. Katsoulakos-D.Zevgolis, "A historic perspective of the CSR movement", White Paper, CSR Methodology.
- [2] Isabelle Maignan, "Consumers' Perceptions of Corporate Social Responsibilities: A Cross- Cultural Comparison", Kluwer Academic Publishers.
- [3] E. Uwem, "Corporate social responsibility and environmental management, John Wiley & Sons Limited.
- [4] Roberts W. Robin, " A stakeholder approach to the corporate single audit", Elsevier Science Ltd.
- [5] Ian Wilson, "The new roles", Emerald Group Publishing Limited.
- [6] Παπαδάκη Ελίζα, «Αναζητώντας το κοινωνικό πρόσωπο της Ε.Ε», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 20/02/2005
- [7] Δαμουλιανού Χριστίνα «Το βιώσιμο κέρδος, προϋπόθεση για την επιτυχία», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 13/03/2006
- [8] Δαμουλιανού Χριστίνα «Η καινοτομία δεν πρέπει να είναι γκέτο στις επιχειρήσεις», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 22/04/2006

- [9] Δαμουλιανού Χριστίνα «Η Ευρωπαϊκή Επιχείρηση είναι πλέον γεγονός!», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 03/05/2006
- [10] Δαμουλιανού Χριστίνα «Ενδυναμώνεται το κίνημα για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη», Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 02/06/2004
- [11] Θεοδωράκης Αθ., «Η ευρωπαϊκή διάσταση της αιφόρου ανάπτυξης», Αειφόρος ανάπτυξη. 06/07/2006
- [12] Συνέντευξη στον Χ. Κορφιάτη, Βήμα της Κυριακής, «Γιατί αποδεχθήκαμε το Οικουμενικό Σύμφωνο» Δ. Παπαλεξόπουλος, διευθύνων σύμβουλος της τσιμεντοβιομηχανίας ΤΙΤΑΝ, ΤΟ ΒΗΜΑ 08/06/2005
- [13] Λίτσης, Μ. και Σακελλάριος Ν., «Το κοινωνικό πρόσωπο των επιχειρήσεων», Οικονομική Επιλογή. 19/08/2006

Γ. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- www.csrhellas.gr
- www.oke.gr
- www.ase.gr
- www.bsr.org
- www.csreurope.org
- www.economist.com
- www.ksg.harvard.edu
- www.goodmoney.com
- www.kathimerini.gr
- www.naftemporiki.gr
- www.titan.gr
- www.emporiki.gr
- www.intracom.gr
- www.aeka.gr
- www.oikonomiki.gr

Δ. ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

- [1] Κοινωνικός απολογισμός 2005 ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ
- [2] Κοινωνικός απολογισμός 1999 Α.Ε ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ ΤΙΤΑΝ
- [3] Κοινωνικός απολογισμός 2000-2005 Α.Ε ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ ΤΙΤΑΝ
- [4] Κοινωνικός απολογισμός 2001 ΑΕΕ Αργυρομεταλλευμάτων & Βαρυτίνης
- [5] Κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων, 2001, Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων
- [6] Αρχές Εταιρικής Διακυβέρνησης του Ομίλου της ΑΕΕ Αργυρομεταλλευμάτων & Βαρυτίνη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Ορισμοί εννοιών που χρησιμοποιούνται για την Ε.Κ.Ε

- ✓ Corporate citizenship: Η διαχείριση του συνόλου των σχέσεων της εταιρίας με τις κοινότητες στις οποίες δραστηριοποιείται, σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. (Πηγή: European Commission, 2001).

- ✓ Corporate Social Responsibility: Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι η έννοια σύμφωνα με την οποία οι επιχειρήσεις ενσωματώνουν σε εθελοντική βάση κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς προβληματισμούς στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες και στις επαφές τους με τους stakeholders τους. (Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2002).

- ✓ Corporate citizenship: Πρόκειται για την με ηθικό και κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο μεταχείριση των stakeholders μιας επιχείρησης. Στόχος είναι η δημιουργία όλο και υψηλότερου επιπέδου ζωής, με την ταυτόχρονη προστασία της αποδοτικότητας της επιχείρησης και των stakeholders της τόσο μέσα όσο και έξω από αυτήν. (Πηγή: ILO Enterprise Forum, Geneva, Nov.1999).

- ✓ Corporate Governance: Το σύστημα με το οποίο διευθύνονται και ελέγχονται οι επιχειρήσεις. Η δομή της εταιρικής διακυβέρνησης καθορίζει τη κατανομή των δικαιωμάτων και των ευθυνών μεταξύ των διάφορων συμμετεχόντων σε μια επιχείρηση, όπως, το διοικητικό συμβούλιο, οι διευθυντές, οι μέτοχοι και άλλοι stakeholders, και αναλύει λεπτομερώς τους κανόνες και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων επί εταιρικών θεμάτων. Με τον τρόπο αυτό, εξασφαλίζει επίσης τη δομή μέσω της οποίας καθορίζονται οι στόχοι της εταιρίας, και τα μέσα επίτευξης και ελέγχου της αποτελεσματικότητας αυτών των στόχων. (Πηγή: OECD, 1999).

- ✓ Sustainable development: Ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς τη διακύβευση της δυνατότητας των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες. (Πηγή: The Brundtland Report, UN World Commission on Environment and Development, 1987). Βιώσιμη ανάπτυξη είναι η προσέγγιση που στοχεύει στην ισορροπία των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών επιδράσεων όλων μας των πράξεων, τώρα και στο μέλλον. (Πηγή: Alliance for Global Sustainability).

- ✓ Triple Bottom Line (TBL): η ιδέα ότι η συνολική επίδοση μιας επιχείρησης πρέπει

να υπολογίζεται με βάση τη συνδυασμένη συνεισφορά της στην οικονομική ευημερία, την περιβαλλοντική ποιότητα και το κοινωνικό κεφάλαιο. (Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001) Η TBL δεν εστιάζεται μόνον στην οικονομική αξία που προσθέτουν οι επιχειρήσεις αλλά επίσης στην περιβαλλοντική και κοινωνική αξία που προσθέτουν - και καταστρέφουν. Στην στενότερη ερμηνεία του ο όρος "triple bottom line" χρησιμοποιείται σαν πλαίσιο μέτρησης και απολογισμού της επιχειρηματικής επίδοσης έναντι οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων. Στην ευρύτερη ερμηνεία του ο όρος χρησιμοποιείται για την κατανόηση της συνολικής σειράς αξιών, θεμάτων και διαδικασιών στα οποία πρέπει να στραφούν οι επιχειρήσεις προκειμένου να ελαχιστοποιήσουν οποιαδήποτε βλάβη που οφείλεται στις δραστηριότητές τους και να δημιουργήσουν οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική αξία. Αυτό συνεπάγεται διαφάνεια σχετικά με τις επιδιώξεις της επιχείρησης και εκτίμηση των αναγκών όλων των stakeholders της επιχείρησης- μετόχων, πελατών, εργαζομένων, επιχειρηματικών συνεργατών, κυβερνήσεων, τοπικών κοινοτήτων και του κοινού. (Πηγή: SustainAbility).

▼ Socially Responsible Investing (SRI): Η ενσωμάτωση προσωπικών αξιών και κοινωνικών προβληματισμών στις επενδυτικές αποφάσεις καλείται Κοινωνικά Υπεύθυνη Επένδυση (ΚΥΕ). Η ΚΥΕ εξετάζει τόσο τις χρηματοοικονομικές ανάγκες του επενδυτή όσο και την επίδραση της επένδυσης στην κοινωνία. Με την ΚΥΕ, "οι επενδυτές μπορούν να τοποθετήσουν τα χρήματά τους στην οικοδόμηση ενός καλύτερου αύριο ενώ ταυτόχρονα μπορούν να έχουν ανταγωνιστικές αποδόσεις σήμερα". Με τα χρόνια έχουν αναπτυχθεί τρεις βασικές στρατηγικές ΚΥΕ : έλεγχος, προάσπιση των συμφερόντων των μετόχων, επενδύσεις για κοινωνικούς σκοπούς και κεφάλαια για κοινωνική καινοτομία. (Πηγή: Social Investment Forum).

▼ Ethical trade: Εξασφαλίζει ότι οι συνθήκες στις συμβατικές αλυσίδες παραγωγής συμμορφώνονται με βασικά ελάχιστα πρότυπα και στοχεύει στην εξάλειψη των πλέον εκμεταλλευτικών μορφών εργασίας όπως η παιδική και η καταναγκαστική εργασία και τα «κάτεργα». (Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001).

▼ Global Compact: Το Οικουμενικό Σύμφωνο που προωθεί ο Γ.Γ. του ΟΗΕ Κ. Ανάν, συζητήθηκε για πρώτη φορά στο Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ του Νταβός το 1999 και παρουσιάστηκε σε 50 πολυεθνικές επιχειρήσεις και επιλεγμένες μη κυβερνητικές οργανώσεις στη Νέα Υόρκη, τον Ιούλιο του 2000, μετά τις μεγάλες διαδηλώσεις που είχαν γίνει στο Σιάτλ των Ηνωμένων Πολιτειών κατά των ακραίων φαινομένων της παγκοσμιοποίησης. Αποδέκτες του είναι οι επιχειρήσεις και στηρίζεται σε εννέα «δεδομένες αρχές», οι οποίες πηγάζουν από τη Διεθνή Συνθήκη του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, τη Δήλωση του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας περί Βασικών Αρχών και Δικαιωμάτων στην Εργασία, καθώς και την Αρχή 15 του Ρίο για τον σεβασμό στο περιβάλλον. Με δυο λόγια:

Σε ό, τι αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα:

1. Υποστήριξη και σεβασμό της προστασίας των διεθνώς αποδεκτών ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός των επιχειρήσεων και της σφαίρας επιρροής τους.

2. Εξασφάλιση της μη εμπλοκής των επιχειρήσεων σε παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τέσσερις είναι οι γενικές αρχές που αφορούν τα εργασιακά δικαιώματα και τις *συνδικαλιστικές* ελευθερίες:

1. Ελευθερία στη δημιουργία συνεταιρισμών και αναγνώριση του δικαιώματος για συλλογικές διαπραγματεύσεις.

2. Περιορισμός κάθε μορφής καταναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας.

3. Αποτελεσματική απαγόρευση της παιδικής εργασίας.

4. Περιορισμός κάθε διάκρισης στην εργασία και στην απασχόληση.

Οι τρεις τελευταίες αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου συνδέονται με το περιβάλλον και προβλέπουν:

1. Υποστήριξη μιας προληπτικής προσέγγισης στις περιβαλλοντικές προκλήσεις.

2. Ανάληψη πρωτοβουλιών για προώθηση μεγαλύτερης περιβαλλοντικής υπευθυνότητας.

3. Ενίσχυση της ανάπτυξης και διάδοσης φιλικών προς το περιβάλλον πρωτοβουλιών.

✓ Benchmarking: Σύγκριση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών διαχειριστικών διαδικασιών, της αποτελεσματικότητας και του κοινωνικού απολογισμού μιας επιχείρησης. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για παροχή λεπτομερών συγκρίσεων μεταξύ τμημάτων μιας επιχείρησης ή μεταξύ επιχειρήσεων ενός συγκεκριμένου τομέα. Καθιστά επίσης εφικτές συγκρίσεις για παγκόσμιες τάσεις μεταξύ οργανισμών ή τομέων με μεγάλη διαφοροποίηση. (Πηγή: CSR : Network).

✓ Business case: Το αποτέλεσμα της ανάλυσης που υπολογίζει το εμπορικό όφελος έναντι των απωλειών που υφίσταται μια επιχείρηση από την πορεία των δράσεων που αναλαμβάνει. Είναι κοινά αποδεκτό να αναφέρεται στη λογική θετικής επιχειρηματικής δραστηριότητας για εργασίες που ενδιαφέρουν την κοινωνία και περιλαμβάνει άμεσες ή έμμεσες μακροχρόνιες επιρροές. (Πηγή: IPPR, A new agenda for business).

✓ Code of conduct: Επίσημη διατύπωση των αξιών και επιχειρηματικών πρακτικών μιας εταιρίας και ενίοτε των προμηθευτών της. Πρόκειται για την καταγραφή ελάχιστων προτύπων μαζί με την υπόσχεση τήρησής τους εκ μέρους της εταιρίας και την απαίτηση της να τηρούνται και από τους εργολάβους, υπεργολάβους και προμηθευτές της. (Πηγή : European Commission, 2001).

✓ Social auditing: Η συστηματική αξιολόγηση του κοινωνικού αντίκτυπου ενός

οργανισμού σε σχέση με πρότυπα και προσδοκίες. (Πηγή: Ευρωπαϊκή Ένωση, 2001).

▼ Social label: Λέξεις και σύμβολα πάνω σε προϊόντα που επιδιώκουν τον επηρεασμό των αγοραστικών αποφάσεων των καταναλωτών, με την παροχή εγγύησης σχετικά με τον κοινωνικό και δεοντολογικό αντίκτυπο μιας επιχειρηματικής διαδικασίας σε άλλους stakeholders. (Πηγή: Ευρωπαϊκή Ένωση, 2001). Μια σφραγίδα ή ένα σύμβολο επάνω σε ένα προϊόν που αποτελεί ένδειξη ότι ένα προϊόν καλύπτει μια σειρά από κοινωνικά πρότυπα. (Πηγή: www.eco-labels.org)

▼ Social report: Μη χρηματοοικονομικά στοιχεία που καλύπτουν θέματα προσωπικού, οικονομικής ανάπτυξης των κοινοτήτων, ανάμειξης των stakeholders συμπεριλαμβανόμενων του εθελοντισμού και της περιβαλλοντικής επίδοσης. (Πηγή: MHC International) Οι πολυεθνικές εταιρίες έχουν αρχίσει με αυξανόμενο ρυθμό να αναφέρουν την κοινωνική τους επίδραση μαζί με την χρηματοοικονομική τους επίδοση. Με όλο και αυξανόμενους ειδικούς δείκτες, οι επιχειρήσεις αναφέρονται στα ακόλουθα εννέα θέματα: αποστολή, όραμα και αξίες, εργασιακό κλίμα, κοινωνικός διάλογος, ανθρώπινα δικαιώματα, συνεργασία με τις κοινότητες, οικονομική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, περιβάλλον και αγορά. (Πηγή: CSR Europe).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Πρότυπα πιστοποίησης για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής πρότυπα :

Social Accountability 8000(SA 8000): Το διεθνές πρότυπο κοινωνικής ευθύνης είναι μια πρωτοβουλία της Social Accountability International (SAI), ενός φορέα που δημιουργήθηκε από το Council on Economic Priorities Accreditation Agency στις ΗΠΑ. Στόχος του SA 8000 είναι η διασφάλιση αγαθών και υπηρεσιών που έχουν ηθική προέλευση. Το SA 8000 είναι ένα οικειοθελές πρότυπο και μπορεί να εφαρμοστεί σε οιοδήποτε μεγέθους οργανισμούς και επιχειρήσεις σε όλους τους τομείς της βιομηχανίας. Το πρότυπο μπορεί να αντικαταστήσει ή να επαυξήσει ειδικούς κώδικες κοινωνικής ευθύνης επιχειρήσεων ή βιομηχανικών τομέων. Το SA 8000 θέτει βασικά πρότυπα για: παιδική εργασία, καταναγκαστική εργασία, υγιεινή, και ασφάλεια, ελευθερία συνδικαλίζεστε και δικαίωμα συλλογικών διαπραγματεύσεων, διακρίσεις, πρακτικές πειθαρχίας, ώρες εργασίας, αποζημιώσεις .(πηγή :Ellipson) (www.cepaa.org)

AccountAbility 1000(AA 1000): AccountAbility που καλύπτει συνολικά τις κοινωνικές επιδόσεις μιας επιχείρησης και τη συνολική παρουσίαση τους σε εκθέσεις. Αποτελεί μια συστηματική, περιεκτική και αξιόπιστη προσέγγιση στη βελτίωση της κοινωνικής και ηθικής υπευθυνότητας και της συνολικής αποτελεσματικότητας. Το πλαίσιο AA 1000 αναπτύχθηκε από την εδρεύουσα στο Ην. Βασίλειο AccountAbility για την αντιμετώπιση της ανάγκης των οργανισμών να συμπεριλάβουν στις καθημερινές τους δράσεις διαδικασίες που αποδεικνύουν την δέσμευσή τους προς τους stakeholders τους. Δίνει στους χρήστες κατευθύνσεις εγκατάστασης διαδικασιών που δημιουργούν τους απαραίτητους δείκτες, στόχους, και συστήματα απολογισμού της δέσμευσης του οργανισμού προς τους stakeholders, προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική επίδρασή τους στις αποφάσεις, τις δράσεις και τη συνολική αποτελεσματικότητα του οργανισμού.(πηγή: AccountAbility).

OHSAS 18001 : International Standardisation Organisation, ISO και αφορά σε θέματα υγιεινής και ασφάλειας στην εργασία

ISO 14001 : για θέματα περιβάλλοντος

EMAS : προωθείται από την Ε.Ε. και αφορά στο περιβάλλον και τη σύνταξη εκθέσεων για τις σχετικές επιδόσεις των επιχειρήσεων

EFQM: Excellence Model European Foundation for Quality Management και περιλαμβάνει το σύνολο των απαιτήσεων.